

Duurzaam VR0M Ambities, daden en dilemma's

Maatschappelijk jaarverslag 2006

Voorwoord

Maatschappelijk jaarverslag 2006

Ruim baan voor duurzaamheid

People, planet en profit – dat zou een zeer korte samenvatting van het regeerakkoord kunnen zijn. Want of het nu gaat om een duurzame leefomgeving, om een innovatieve economie, of om sociale samenhang – duurzaamheid loopt als een rode draad door het regeringsbeleid. Des te sterker geldt dat voor een ministerie dat verantwoordelijk is voor het milieubeleid en een duurzaam ruimtegebruik.

Toch is dit 'maatschappelijk jaarverslag' voor VROM een primeur. Na jaren het bedrijfsleven tot het opstellen van zulke verslagen te hebben gemaand, werd het de hoogste tijd om de hand in eigen boezem te steken.

Dit verslag verschijnt alleen in digitale vorm op www.vrom.nl.

VROM heeft tijdens de kabinetsformatie een grote verandering ondergaan. Met de overkomst van de directie Inburgering en Integratie vanuit Justitie, van de directie Grotestedenbeleid vanuit Binnenlandse Zaken, en de samenvoeging met het directoraat-generaal Wonen, is het nieuwe directoraat-generaal Wonen, Wijken en Integratie ontstaan, naast die van Ruimte en Milieu. Dit verslag, echter, gaat over 2006.

Bij het opstellen van dit verslag is geprobeerd het eigen doen en laten te toetsen aan één criterium: de bijdrage van het ministerie aan de verduurzaming van de samenleving. Dat is minder eenvoudig dan het lijkt. Want hoe beoordeel je de eigen bijdrage aan de verduurzaming? Hoe maak je die bijdrage meetbaar? Hoe hou je de voortgang in de gaten? Hoe kun je je prestaties verbeteren? Het zijn stuk voor stuk lastige vragen.

De klus was dan ook minder eenvoudig dan verwacht. Toch is dat niet zo erg. Dit verslag valt het beste te zien als een soort nulmeting. Het is slechts een eerste stap in de doorlopende bewaking van onze eigen verduurzaming.

Voor een ministerie dat over duurzaamheid gaat, van milieubeleid tot sociale samenhang, heeft een maatschappelijk jaarverslag natuurlijk een bijzondere betekenis. Uiteraard rekent de Tweede Kamer ons af op ons duurzaamheidsbeleid – welke resultaten halen wij. Het 'hoe' blijft meestal onderbelicht. Hóe bereiken we de resultaten die het parlement beoordeelt? Hóe werken we aan de uitvoering? Kan onze manier van werken een

duurzaamheidstoets doorstaan? Voor wat voor dilemma's staan we bij de uitvoering en hoe lossen we die op? De antwoorden hierop leest u in het eerste deel van dit jaarverslag. Niet als politieke verantwoording, wel als een verantwoording naar de hele Nederlandse samenleving.

Daarnaast is VROM ook een bedrijf, een groot bedrijf zelfs. We hebben veel mensen in dienst, zijn een grote inkoper, verwarmen en koelen gebouwen, gebruiken papier en sturen onze mensen op pad. Of ons gedrag als bedrijf de toets der kritiek kan doorstaan, leest u in het tweede deel van dit maatschappelijk jaarverslag.

Wij pretenderen niet de wijsheid in pacht te hebben. Daarom laten we ook onze 'stakeholders', de betrokkenen en belanghebbenden bij ons beleid, aan het woord. U zult zien dat ze soms heel anders naar ons werk kijken dan we dat zelf doen.

Inmiddels denken we hard na over verdere verbeteringen voor ons volgend maatschappelijk jaarverslag. Nog meer inzicht in aspecten als medewerkerstevredenheid, diversiteit in de samenstelling van het personeelsbestand, de mobiliteit van onze mensen etc.

Oftewel nog scherpere doelstellingen om én beleidsmatig bij te dragen aan duurzaamheid én dit door te laten werken in ons handelen. De ambities die wij als bewindslieden hebben neergelegd, houden niet op bij een coalitieakkoord of beleidsprogramma's. Het gaat ook om verankering in het concrete doen en laten van alle Nederlanders, dus ook van onszelf en onze medewerkers.

Het afleggen van verantwoording houdt ook niet op bij de publicatie van een maatschappelijk jaarverslag. We zijn geregeld op werkbezoek in het land. Spreek ons ook daar gerust aan op onze inzet voor duurzaamheid. Wie weet leest u iets van uw suggesties terug in het verslag van volgend jaar?

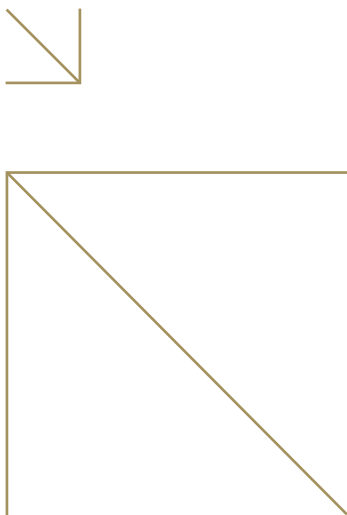
*Jacqueline Cramer,
minister van Ruimte en Milieu*

*Ella Vogelaar,
minister voor Wonen, Wijken en Integratie*

Jaarverslag

Voor het eerst

Een maatschappelijk jaarverslag over hoe wij werken

Dit is het eerste maatschappelijk jaarverslag van het ministerie van VROM. We willen hiermee laten zien hóe wij werken, hoe we de samenleving betrekken bij onze taken, hoe we overleggen met burgers en belangenorganisaties, hoe we internationaal onze rol spelen. En een belangrijke vraag is daarbij natuurlijk hoe we zelf bijdragen aan de verduurzaming van de samenleving.

Het bleek lastiger dan we dachten om over onze eigen werkwijze te rapporteren. Verderop vertellen we daarom wat meer over onze ervaringen met het maken van dit maatschappelijk jaarverslag - we denken namelijk dat dit kijkje in de keuken ook voor anderen nuttig is.

Het was een bijzonder jaar

Hoe dan ook, onze maatschappelijke verslaglegging begint met een bijzonder jaar.

De val van het kabinet medio 2006 maakte van dit jaar een overgangsjaar. Met het oog op de naderende verkiezingen en formatie werden gevoelige dossiers 'controversieel' verklaard. En VROM had in 2006 nogal wat gevoelige dossiers: de kernenergie-discussie, de discussie over het huurbeleid, de Wet luchtkwaliteit, de nieuwe omgevingsvergunning, de Wet op de ruimtelijke ordening.

Hoewel bij anderen rond zo'n overgangsjaar gemakkelijk het beeld kan ontstaan dat er niet veel gebeurt, was voor ons het omgekeerde waar. Er is veel voorbereidend werk verzet waar het nieuwe kabinet meteen mee aan de slag kon.

Twee doorbraken in één jaar

Maar nog belangrijker: 2006 bracht een grote ommekeer in twee dossiers: met name op de golven van de film van Al Gore 'An inconvenient truth' brak in de samenleving het besef door dat het klimaatprobleem een zeer grote prioriteit verdient. En in de vorm van adoptie door politici en topambtenaren ontstond een doorbraak in de aanpak van de aandachtswijken. Twee belangrijke doorbraken in één jaar. Ze zijn wel heel verschillend.

Doorbraak klimaatprobleem

Rond het klimaatprobleem wisten we 'alles' al - de omvang, de noodzaak van een internationale aanpak, de mogelijke instru-

menten -, maar het onderwerp wilde maar niet écht serieuze aandacht krijgen in de samenleving. Daar heeft in 2006 Al Gore een doorslaggevende bijdrage aan geleverd, samen met de signalen die de natuur gaf met een letterlijk voelbare klimaatverandering. Het voorstel van de premiers Blair en Balkenende aan de Raad van Europa om leiderschap te tonen in de aanpak van het klimaatprobleem sloeg aan. In Nederland was het onderwerp ook van grote invloed op het nieuwe regeerakkoord. Het klimaat rond het klimaatbeleid is al met al totaal veranderd.

Doorbraak aandachtswijken

Bij de aandachtswijken leek de doorbraak omgekeerd. Gechargeerd zou je kunnen zeggen dat de signalen vanuit die wijken eindelijk gingen leven in 'Den Haag'. Natuurlijk waren de problemen bekend en waren er ook programma's om er wat aan te doen, maar pas toen ministers en hoge ambtenaren zelf ter plekke gingen helpen kreeg het probleem letterlijk gezicht en bleken er betere oplossingen te zijn.

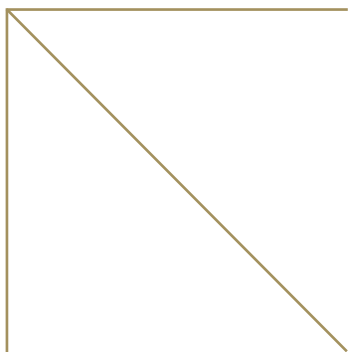
Beide doorbraken hebben gemeen dat het gaat om de directe wisselwerking tussen samenleving en beleid en om de inspirerende wil grote maatschappelijke problemen op te lossen.

Incidenten

De dingen die niet goed gingen melden we uiteraard ook, inclusief de lessen die we ervan geleerd hebben.

Een afschuwelijk incident was de brand in het Justitieel Cellencomplex Schiphol-Oost die in de nacht van 26 op 27 oktober 2005 het leven kostte van elf daar verblijvende personen. Het oordeel van de Onderzoeksraad voor veiligheid in 2006 dat er minder of geen doden zouden zijn gevallen wanneer de betrokken overheden hun werk beter hadden gedaan, heeft ook bij VROM diepe sporen nagelaten. VROM was één van die overheden. Reden waarom onze minister, samen met die van Justitie, besloot af te treden. Er is inmiddels een pakket van maatregelen getroffen om de veiligheid van de rijksgebouwen in de toekomst te verbeteren.

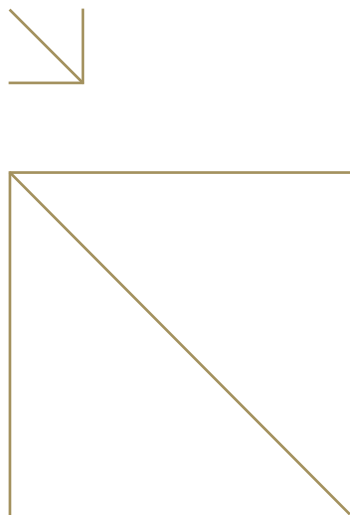
Elk nieuw gebouw wordt nu direct op zijn brandveiligheid beoordeeld, de gebruikers krijgen een eigen gebruiksinstructie en de bestaande voorraad gebouwen wordt doorgelicht. Daarnaast omvat het pakket ook maatregelen omtrent de bewustwording van onze medewerkers bij de Rijksgebouwendienst op het brede terrein van veiligheid.

Het betreuenswaardige incident met de 'Probo Koala' is een icoon geworden van de problemen rond afval en gevaarlijke stoffen. Dit laten we in dit verslag niet onbelicht. Ook de affaire met het asbestschip 'Otapan' komt uitgebreid aan bod.

Dat we transparant willen zijn over wat er fout gaat, hoort bij onze opvatting over een open relatie met de samenleving. In een maatschappelijk jaarverslag hoort ook die kant van de medaille belicht te worden.

Hans van der Vlist, secretaris-generaal VROM

Verantwoording

Een rapportage over duurzaamheidsbeleid en duurzaamheidsprestaties

Het Maatschappelijk Jaarverslag 2006 van VROM rapporteert over het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidsprestaties van het ministerie van VROM gedurende het kalenderjaar 2006. Het verschijnt in 2007 voor de eerste keer.

Over de gehele organisatie

Het verslag heeft betrekking op de gehele VROM-organisatie, er zijn dus geen beperkingen aan de dekking van het rapport.

De onderwerpen

Vanzelfsprekend kan in het verslag niet gerapporteerd worden over alle activiteiten van VROM in 2006, en daarom is er een keuze gemaakt. Er wordt niet gestreefd naar volledigheid van onderwerpen, maar naar een meer uitgebreide bespreking van enkele onderwerpen die in 2006 van groot maatschappelijk belang waren. Er is daarbij gekeken naar de maatschappelijke actualiteiten in dat jaar en naar het politieke belang van de dossiers. Bovendien is over de keuze overleg geweest met een aantal van onze stakeholders.

Externe input

Externe input op de keuze van verslagonderwerpen is verkregen uit een stakeholderdialoog en uit advies van de verslaggevings-experts van PricewaterhouseCoopers Sustainability.

Cijfermateriaal

VROM beschikt over interne protocollen en berekeningsmethoden voor kwantitatieve data zoals die in de hoofdstukken People, Planet en Profit worden gerapporteerd. De data zijn afkomstig uit interne managementsystemen van VROM, uit interviews met beleidsverantwoordelijken en uit externe rapportages zoals VBTB ('Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording'). Voor een volgend maatschappelijk jaarverslag zal het ministerie van VROM zijn eigen protocollen vergelijken met de protocollen die het 'Global Reporting Initiative' (GRI) beschikbaar stelt voor berekening van diverse kwantitatieve indicatoren, en waar nodig aanpassen.

Verificatie

Dit eerste maatschappelijk jaarverslag van VROM is niet geverifieerd door een onafhankelijke derde partij. Wel is door PricewaterhouseCoopers Sustainability advies verleend over dataverzameling en rapportage.

Voor toekomstige verslagen overwegen we de gerapporteerde data niet alleen intern te controleren, maar ze ook voor te leggen aan een onafhankelijke derde partij.

Wereldwijd initiatief

Global Reporting Initiative

VROM heeft voor het opstellen van dit maatschappelijk jaarverslag gebruik gemaakt van de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI).

Tien jaar geleden nam een internationale groep investeerders en maatschappelijke organisaties het initiatief om tot een standaard voor duurzaamheidsverslagen te komen. Het United Nations Environment Programme (UNEP) steunde het Global Reporting Initiative (GRI) en in 2002 lag er een eerste, omvangrijke set richtlijnen. De richtlijnen waren bedoeld om bedrijven en organisaties te helpen met hun duurzaamheidsverslag en de onderlinge vergelijkbaarheid te bevorderen.

Inmiddels zijn er wereldwijd al meer dan 1000 bedrijven en instellingen die volgens de GRI-normen rapporteren en zijn de richtlijnen zelf al aan hun derde editie toe (G3).

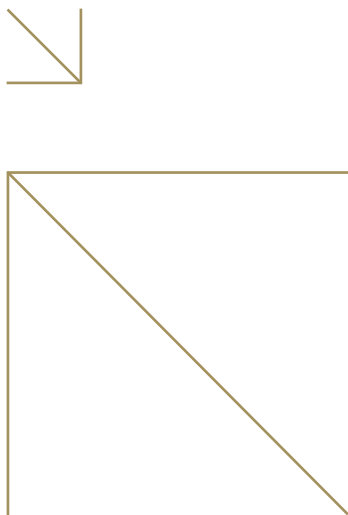
In de GRI-richtlijnen wordt gekeken naar de drie P's (people, planet, profit), naar sociale aspecten (people), naar ecologische aspecten (planet) en naar economische aspecten (profit).

In de GRI-aanpak is een drietal principes van belang: transparantie over het doen en laten van de organisatie, een voortdurende dialoog met de stakeholders (belanghebbenden) en de verduurzaming als permanent verbeteringsproces.

VROM maakt zich sterk voor maatschappelijke jaarverslagen

VROM heeft zich er altijd sterk voor gemaakt dat bedrijven en organisaties in Nederland maatschappelijke jaarverslagen gaan maken, duurzaamheidsverslagen noemden we ze ook wel. Vele bedrijven en enkele non-profit organisaties zijn er inmiddels mee begonnen en het werd ondertussen tijd dat we zelf niet achterbleven.

Er is geen speciale reden waarom we er nu pas mee komen, hooguit dat we het graag meteen goed willen doen en er daarom nog even mee wachtten.

Toen we met onze stakeholders bespraken dat we nu zelf ook een maatschappelijk jaarverslag zouden gaan maken, ontmoetten we enthousiasme. Niet eens zozeer vanwege de inhoudelijke betekenis, maar vooral vanwege de praktische kant: 'Jullie zullen nu zelf ook eens ervaren hoe lastig het is; gecompliceerde richtlijnen, interne vooroordelen en een grote hoeveelheid werk' (Annemarie van der Rest, manager Environmental Affairs Shell).

En inderdaad, het viel nog niet mee.

Reflectie

Nog geen 'modelverslag'

We wilden van ons jaarverslag geen 'PR-brochure' maken en we wilden het ook niet laten bij een serie interviews. Wel een serieuze analyse, wel openheid zonder bang te zijn daardoor kwetsbaar te worden. Maar dan nog, h \acute{o} e ben je 'transparant' over je werk?

We laten zien wat onze dilemma's zijn, we laten zien hoe we verkeren met onze stakeholders, en waar duurzaamheid in onze eigen bedrijfsvoering te meten is, laten we de cijfers zien.

Dit maatschappelijk jaarverslag is, wat ons betreft, zeker nog niet het modelverslag dat we gehoopt hadden te maken. We zien het hooguit als een eerste stap, als een 'nulmeting'. Nu al weten we, dat we bij een volgende editie betere gegevens willen en dat we meer harde doelen voor de voortgang willen vastleggen. Dat is al in gang gezet en in die zin is de eerste winst door dit verslag al geboekt.

Principiële vragen

We hebben ook nogal geworsteld met de reikwijdte van dit verslag. Dat een maatschappelijk jaarverslag van een ministerie in ieder geval kijkt naar de bedrijfsvoering is evident. We laten zien hoe we in onze bedrijfsuitoefening omgaan met 'Mensen, Milieu en Middelen' (de Nederlandse versie van de 'drie P's' van People, Planet en Profit).

Maar laten we wel wezen, als we willen weten wat VROM bijdraagt aan de verduurzaming van Nederland, dan kijkt iedereen natuurlijk bovenal naar het beleid. We denken dat velen wel willen aannemen dat we zorgvuldig met verwarming, vervoer en ons papierverbruik omgaan. Maar als onze echte bijdrage aan de verduurzaming vorm krijgt in ons beleid voor de volkshuis-

vesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer, hoe verhoudt het maatschappelijk jaarverslag zich dan tot onze verantwoording aan het parlement? Om uit dat dilemma te komen zou je kunnen zeggen dat de verantwoording tegenover het parlement over de inhoud van het beleid gaat en dat het maatschappelijk jaarverslag zich concentreert op het 'hoe'. We hebben overwogen dat onderscheid heel strikt te hanteren, maar het werd nogal gekunsteld. In dit maatschappelijk jaarverslag staat dus wel de uitvoering van het beleid centraal, maar we trekken geen geforceerde scheidslijnen bij de inhoud van het beleid. Want als we in dit verslag een beleidsdossier bespreken, dan wilt u natuurlijk ook weten wat de inhoudelijke voortgang is.

Toch blijft de positionering van een maatschappelijk jaarverslag van een ministerie lastig. Al was het alleen maar omdat ministeries ook nog andere verantwoordingen kennen. In 1999 startten de ministeries [het project 'Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording' \(VBTB\)](#). Dat was een verbetering van de departementale begrotingen. De begrotingen nieuwe stijl laten nu zien wat we willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat het mag kosten. Zo'n VBTB heeft veel raakvlakken met een maatschappelijk jaarverslag.

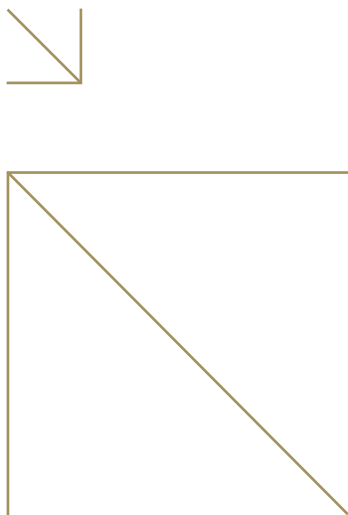
Daarnaast stellen we voor onze bedrijfsprocessen ook nog een milieuzorgverslag op en kennen we een [milieuzorgbeleidsverklaring](#).

Daar zal op de een of andere manier iets in moeten veranderen, want door die verslagen te integreren is werk te besparen en zal er waarschijnlijk ook synergie ontstaan.

Een terugblik op het opstellen van ons eerste eigen maatschappelijk jaarverslag

Een oordeel over de waarde van ons verslag moeten anderen geven, maar we willen onze ervaringen met de totstandkoming graag wel graag delen.

Toen staatssecretaris Van Geel eind 2006 op het GRI-congres in Amsterdam beloofde dat VROM nu ook met een maatschappelijk jaarverslag zou komen, konden en wilden we natuurlijk niet meer terug. Maar we waren er nog niet helemaal klaar voor. We hebben gemerkt dat met name het voortraject veel tijd en aandacht vraagt. Je moet de organisatie rijp maken om transparant te rapporteren over de eigen werkwijze. We hebben gemerkt dat er ook bij ons terughoudendheid bestaat bij de vraag hoe ver je met die openheid gaat. De ene afdeling begint opener aan deze nieuwe verantwoording dan de andere.

In het proces klonk duidelijk door dat ons vak buitengewoon inhoudelijk is. We vinden het kennelijk lastig om alleen over het 'hoe' te rapporteren; als vanzelfsprekend betrekken we de inhoud er altijd bij. Daar is op zich niets mis mee, maar over het 'wat' leggen we elders verantwoording af.

Tot onze verbazing hadden we niet altijd de gegevens waarover we dachten te beschikken. Waar we de feitelijke vooruitgang in onze verduurzaming wilden aantonen met cijfers, grepen we nog wel eens mis. En niet altijd zijn bij ons concrete ambities vastgelegd op doelstellingen waar je dat wel zou verwachten.

Last, lust of must

Op de vraag of de openheid van het maatschappelijk jaarverslag een last, lust of must is, antwoordde Willem Lageweg als directeur van MVO Nederland eens: 'Alledrie. Je trekt er nieuwe klanten mee aan. Je kan er kosten mee besparen. Je product wordt er beter van. Je medewerkers worden productiever. En vervelend is het ook niet. Het is toch leuk om met passie te vertellen waar je mee bezig bent?'

Nou, dat geldt voor ons ook.

Reacties welkom

Uitnodiging

Dit is ons eerste maatschappelijk jaarverslag en het is waarschijnlijk alleen al daardoor voor verbetering vatbaar.

Suggesties voor de volgende editie zijn welkom.

Voor reacties kunt u ons mailen: mjv@minvrom.nl.

We laten u weten wat we met uw reactie doen.

Het maatschappelijk jaarverslag van VROM verschijnt daarnaast alleen op internet.

Over VROM

Het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) stelt zichzelf in 2006 de volgende prioriteiten: het scheppen van een prettige woonomgeving, het voeren van een ruimtelijk ontwikkelingsbeleid en de ontwikkeling van een duurzame toekomst.

Het ministerie van VROM ontstond in 1982. Toen werd het beleidsterrein milieubeheer toegevoegd aan volkshuisvesting en ruimtelijke ordening.

[Gedetailleerde beschrijving doelstelling en uitgangspunten VROM](#)

[Organogram](#)

[Geschiedenis VROM](#)

De noodzaak van duurzaamheid

Onze opvatting over de noodzaak van duurzaamheid staat in het vierde [Nationale Milieubeleidsplan \(NMP4\)](#) uit 2001 kernachtig geformuleerd: 'We moeten onze planeet zo beheren dat onze kinderen en kleinkinderen er gezond en veilig op kunnen leven.' Of anders gezegd: duurzame ontwikkeling is het voorzien in de behoeften van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien ([VROM-dossier Duurzame ontwikkeling](#)).

Beleidsuitgangspunten

Het recente beleid van VROM berust op een drietal pijlers: het creëren van *een prettige leefomgeving*, het realiseren van *een optimale ruimtelijke inrichting* en de ontwikkeling van *een duurzame toekomst*.

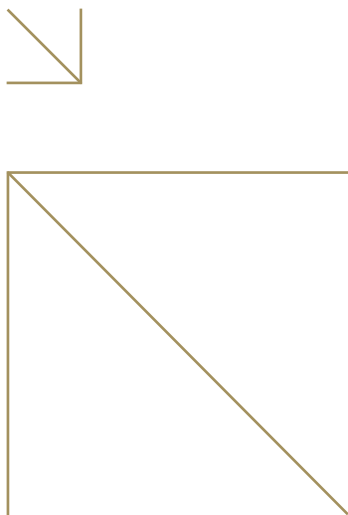
Uitgangspunt bij dit alles is dat het belang van de mensen centraal staat - niet alleen nu en niet alleen in Nederland, maar ook bij latere generaties en mensen elders.

Een ander uitgangspunt is dat alle betrokkenen, zowel burgers, organisaties als bedrijven, zich verantwoordelijk dienen op te stellen. We streven hierbij naar zo min mogelijk regels. Maar de regels die er zijn, moeten daadkrachtig gehandhaafd blijven. Door de gemeenten en provincies optimaal bij het handhaving-beleid te betrekken, ontstaat steeds meer een decentrale aanpak. Een voorbeeld van deze decentralisatie is de nieuwe wet op de ruimtelijke ordening, met als motto '*Decentraal wat kan, centraal wat moet*'.

Nederland is lid van de Europese Unie, reden waarom bij het nationale beleid ook de Europese regelgeving een belangrijke rol speelt. Omgekeerd is VROM internationaal actief om invloed uit te oefenen op onder andere het beleid van de Europese Unie.

Beleidsagenda

Het beleid van VROM concentreert zich in 2006 op een aantal hoofdonderwerpen:

- 'Ruimte voor ontwikkeling'

Met de Nota Ruimte uit 2006 wil het kabinet dynamiek en samenhang in stad en platteland bevorderen, veiligheid en leefklimaat optimaliseren en landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarden waarborgen. Het Rijk neemt verantwoordelijkheid voor gebieden in de nationale ruimtelijke hoofdstructuur, maar biedt daarbuiten de medeoverheden ruimte om eigen afwegingen te maken.

- 'Krachtige steden'

Dit programma gaat uit van de stad als motor van economische, sociale en culturele ontwikkeling. Het leefklimaat binnen de stad moet verbeteren door de economische structuur te versterken, onder andere in de stationsgebieden.

- 'Ruimte voor wonen'

Veel mensen wonen niet zoals ze zouden willen. In 2006 proberen we via een grotere vrije huursector, extra huurverhogingen en minder regels de markt in beweging te brengen. De woningbouwproductie moet tot 2010 fors verhoogd worden.

- 'Ontkoppeling en een eco-efficiënte economie'

Mensen willen gezond en veilig wonen en leven. Het handhaven van de gerealiseerde ontkoppeling van milieudruk en economische groei is hierbij van belang. Bovendien moet er een verbetering plaatsvinden van de eco-efficiëntie van de economie. Ook bij economische groei moet de milieudruk afnemen.

- 'Internationale VROM-agenda'

Internationaal milieubeleid is een belangrijke voorwaarde om een duurzame ontwikkeling te realiseren. VROM is onder meer internationale samenwerkingsverbanden aangegaan om internationale handhavingsacties te bevorderen.

- 'Modernisering regelgeving'

Duidelijker en eenvoudiger wetten en regels moeten ertoe leiden dat de dienstverlening aan burgers en bedrijven sterk verbetert. Daarom gaat het aantal regelingen omlaag van 400 naar 200. Er komt één omgevingsvergunning voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu.

- 'Betere naleving'

Een goede naleving van wetten en regels op het gebied van wonen, ruimte en milieu is van groot belang. Voor een succesvol beleid is goed toezicht op die naleving onmisbaar.

Beleidsdocumenten

De integrale benadering van de thema's *wonen, ruimte* en *milieu* is ook neergelegd in de beleidsdocumenten 'Mensen wensen wonen. Wonen in de 21e eeuw' (2000), 'Toekomstagenda Milieu' (2006) en de 'Nota Ruimte. Ruimte voor ontwikkeling' (2006).

Organisatie

Het ministerie van VROM is een onderdeel van de Nederlandse overheid en verantwoordelijk voor uitvoering van het overheidsbeleid in de onderwerpen Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu. VROM is een publieke organisatie die om deze reden per definitie een maatschappelijk doel nastreeft. De taken tussen de bewindslieden enerzijds en de secretaris-generaal anderzijds, zijn als volgt verdeeld: de bewindslieden dragen politieke verantwoordelijkheid en de secretaris-generaal draagt verantwoordelijkheid voor de VROM-organisatie.

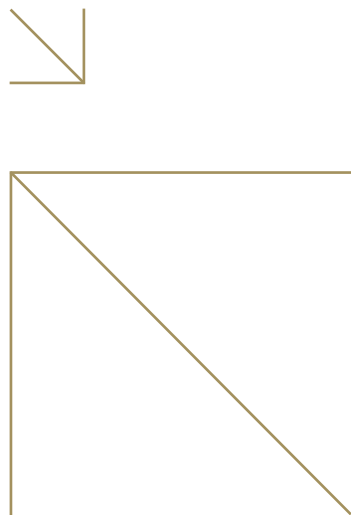
Bij het ministerie werken eind 2006 bijna 4.000 mensen. Zie 'People'.

Het ministerie bestaat eind 2006 uit de volgende onderdelen:

- [Directoraat-generaal Wonen](#)
- [Directoraat-generaal Ruimte](#)
- [Directoraat-generaal Milieu](#)
- [Directie Internationale Zaken](#)
- [Directie Externe Veiligheid](#)
- [VROM-Inspectie](#)
- [Rijksgebouwendienst](#)
- [Concernstaf](#)
- [Auditdienst](#)
- [Gemeenschappelijke dienst](#)
- [Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf](#)
- [Nederlandse Emissie Autoriteit](#)
- [Ruimtelijk Planbureau](#)
- [Milieu- en Natuurplanbureau](#)
- [Raden en Commissies](#)

De meeste werkzaamheden van VROM gebeuren vanuit Den Haag. Daarnaast heeft VROM verspreid over heel Nederland [regiokantoren](#). Schakel tussen Den Haag en de regio zijn de [regioteams](#).

Het werkveld van het ministerie van VROM is Nederland. Omdat met name milieu een grensoverschrijdend onderwerp is, werkt

VROM internationaal veel samen, zowel op Europees als mondiaal.

Het ministerie van VROM is een onderdeel van de Nederlandse centrale overheid.

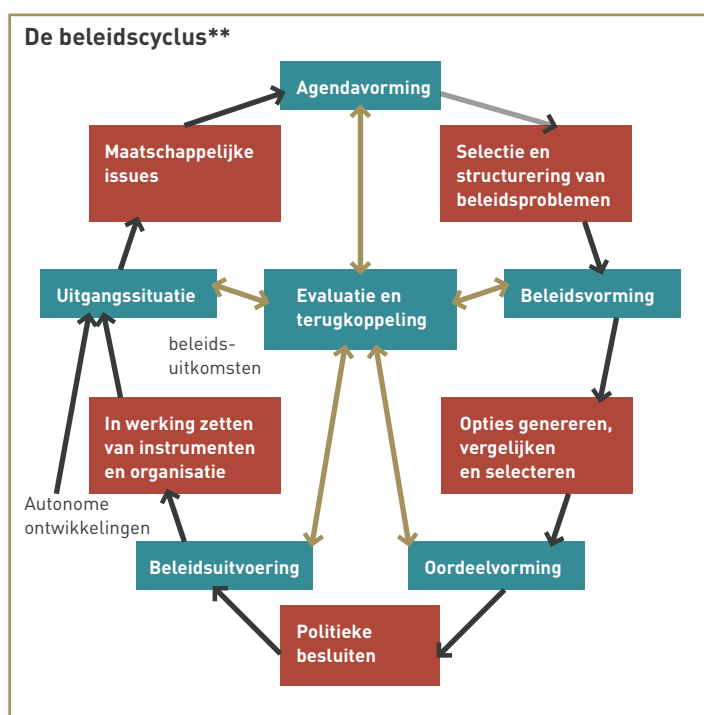
Informatie over 'de overheid'.

Beleidscyclus

Voor VROM neemt de relatie met de stakeholders een belangrijke plaats in. Onze beleidscyclus begint met maatschappelijke issues, die, wanneer zij door de politiek worden opgepakt, leiden tot agendavorming. Hierna wordt het probleem in kaart gebracht en worden alternatieve oplossingsrichtingen verkend. De fase van beleids- en oordeelsvorming wordt afgesloten met een politiek besluit over het al dan niet voortzetten van het beleidsproces en, bij een positief besluit, de inhoud en vorm daarvan. Vervolgens wordt het beleid geïmplementeerd: beleidsinstrumenten worden toegepast en maatschappelijke veranderingen worden in gang gezet. Het uiteindelijke doel is het realiseren van een uitkomst, bijvoorbeeld een gedragsverandering, die leidt tot het gewenste resultaat, bijvoorbeeld in de vorm van een verbetering van de milieukwaliteit.

In elke fase van deze beleidscyclus speelt evaluatie een rol. Elke fase kan dus afzonderlijk worden beoordeeld, maar natuurlijk kan ook de cyclus als geheel geëvalueerd worden.*]

Voor VROM is de terugkoppeling naar stakeholders een belangrijk onderdeel van de beleidscyclus. Burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden hebben een expliciete rol in de cyclus: niet alleen in de fase van agendavorming, maar ook tijdens de andere fasen vindt regelmatig afstemming en terugkoppeling plaats. Hiermee wordt gewaarborgd dat het uiteindelijke resultaat van de beleidscyclus zoveel mogelijk aansluit bij wat er in de samenleving speelt.

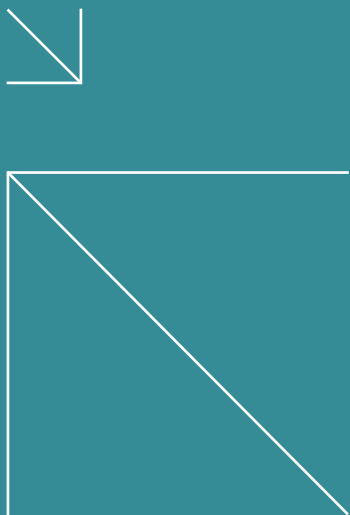

* Driessen, P. & P. Leroy, 2007. Milieubeleid - Analyse en Perspectief.

** Leroy, P. & N.J.M. Nelissen, 2000. Milieubeleid en beleidswetenschappen.
In: P.P.J. Driessen & P. Glasbergen (eds.). Milieu, samenleving & beleid.

2006 in beeld

Er is veel gebeurd in 2006 waar VROM direct mee te maken heeft (gehad). Dit hoofdstuk is een greep uit de meest opvallende gebeurtenissen.

Energieregels nieuwbouwwoningen aangescherpt

Per 1 januari 2006 worden de energieregels voor nieuwbouwwoningen fors aangescherpt. De EPC (energieprestatiecoëfficiënt) is verlaagd van 1,0 naar 0,8.

Projectontwikkelaars beklagen zich over de hogere kosten die dat met zich meebrengt (ca € 5000 per woning). Volgens VROM worden die kosten echter ruimschoots terugverdiend via een lagere energierekening.

Nederland scoort slecht op internationale lijst milieuprestaties

Nederland is de vieze man van Europa, zo blijkt uit een internationale vergelijking van milieuprestaties, de Environmental Performance Index.

Wereldwijd komt Nederland op de 27-ste plaats van landen en in Europa op de 18-de. Staatssecretaris Van Geel nuanceert de uitkomst. Hij wijst erop dat Nederland in het nadeel is, omdat de bevolkingsdruk niet is meegenomen in de vergelijking.

Amsterdam-Zuidas: nieuw centrumgebied van internationale allure

In het zuiden van Amsterdam zal een nieuw centrum van grote allure verrijzen. Op 31 januari hebben alle daarbij betrokken publieke partijen een bestuursovereenkomst getekend. Op een plangebied van 225 ha worden wonen, werken, recreatie, groen en openbaar vervoer samengebracht op een wijze dat de 'Zuidas' een toplocatie van Europees formaat wordt. Voor de Zuidas is de minister van VROM de coördinerend minister. VROM betaalt € 135 mln mee aan de plannen om het vervoer in dat gebied ondergronds te brengen.

JANUARI

UMTS-masten blijven gemeederen bezig houden

Bewoners van het Haagse Be-noordenhout protesteren tegen de plaatsing van een zendmast. Ze zijn de enigen niet. Veel gemeenten weigeren vergunningen af te geven voor UMTS-masten, vanwege mogelijk nadelige effecten op de gezondheid. Een langverwacht Zwitsers onderzoek, uitgevoerd in opdracht van VROM, bevestigt in juni dat er geen aanwijsbaar gevaar is te duchten van UMTS-masten, maar dat neemt de onrust niet weg.

Illegale bewoners recreatiewoningen coulant behandeld

Al langer is bekend dat ongeveer een vijfde van de recreatiewoningen permanent wordt bewoond. Gemeenten zijn gemaand om iets aan de – illegale – bewoning te doen en uit een deze maand verschenen rapport van de VROM-Inspectie blijkt dat dat ook gebeurt.

Soms met harde, maar in verreweg de meeste gevallen met zachte hand, waarbij de illegale bewoners op de nodige coulance kunnen rekenen in de zin dat ze voorlopig nog in de recreatiewoning kunnen blijven wonen.

FEBRUARI

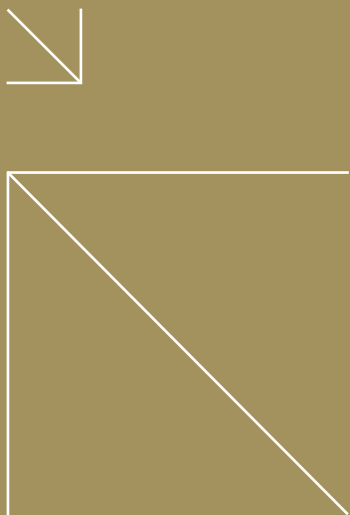
Toch voorschot voor asbestslachtoffers

Mensen die longvlieskanker (mesothelioom) hebben gekregen door te wonen of te verblijven op een met asbestafval verhard erf of een weg met asbestcement, krijgen een voorschot op de schade die verhaald wordt op de asbestproducenten. Eind 2005 wees staatssecretaris Van Geel een motie van die strekking nog af. Omdat de onderhandelingen met asbestproducenten waarschijnlijk lang gaan duren, is een voorschot gerechtvaardigd.

Liberalisatie huurwoningen afgezwakt

Plannen om de huren te liberaliseren worden afgezwakt. In de oorspronkelijke plannen was sprake van bescherming van huurtoeslagontvangers. Voor hen zou de huur niet worden verhoogd (later is deze bescherming uitgebreid tot alle huurders). Ook zou twintig procent van de huurwoningen in één keer op de vrije markt worden gebracht, waardoor verhuurders van ruim 500.000 woningen zelf de huurverhoging mogen bepalen. Onder druk van de Tweede Kamer is de grootschalige liberalisering van de baan. Pas na verhuizing van de huidige huurder wordt de huur van de woning vrijgegeven.

MAART

Waddenvereniging akkoord met gaswinning

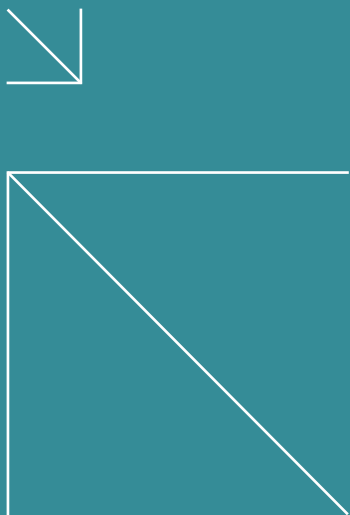
De Waddenvereniging gaat schoorvoetend akkoord met de voorgenomen gaswinning in de Waddenzee, die volgens planning op 1 januari 2007 moet beginnen. Maar wel onder voorwaarden. Zo moet het kabinet zich houden aan de belofte om 'de hand op de gaskraan' te houden. Mocht de bodem sneller dalen – of de zeespiegel sneller stijgen – dan verwacht, dan wordt de gaswinning onmiddellijk gestopt.

Schiphol mag doorgroeien in aantallen, niet in decibels

De luchthaven Schiphol mag van het kabinet doorgroeien naar 600.000 vluchten per jaar, vooropgesteld dat de totale geluidshinder niet toeneemt. Enerzijds door 'saldereen', dat wil zeggen de overschrijding op plaats A compenseren met onderschrijding van de geluidsnormen op plaats B. Anderzijds door maatregelen als het weren van lawaaige vliegtuigen, aanvliegen over zee en meer glijvluchten.

APRIL

Starters krijgen steun minister

Minister Dekker van VROM heeft een speciaal fonds van € 40 mln in het leven geroepen om starters op de woningmarkt financieel te ondersteunen bij de aankoop van een huis. Het fonds voorziet met een renteloze lening in een deel van de benodigde financiering, naast een hypotheek, waardoor de maandlasten lager worden. In Alphen aan den Rijn en elders worden kantoorcolossen omgebouwd tot starterswoningen.

Geen Waterkamer

Onderzoek van de Universiteit van Tilburg leidt tot een kort maar hevig debat over de vraag of er een onafhankelijk toezichthouder moet komen voor drinkwaterbedrijven, een Waterkamer. De huidige toezichthouder, de VROM-Inspectie, kijkt namelijk niet naar de tarieven. Volgens de onderzoekers is het Nederlandse drinkwater te duur vanwege inefficiënte bedrijfsvoering. Maar omdat waterbedrijven eigendom zijn van provincies en gemeenten en ze dus al vanuit het publieke belang worden aangestuurd, vindt het kabinet een Waterkamer niet nodig.

MEI

Kerncentrale Borssele blijft open

Staatssecretaris Van Geel tekent het akkoord met exploitant en aandeelhouders om de kerncentrale in Borssele open te houden tot 2033. Het akkoord komt op een moment dat kernenergie weer enigszins bespreekbaar wordt als gevolg van de klimaatverandering. Een eventuele beslissing tot de bouw van een tweede kerncentrale wordt echter overgelaten aan een volgend kabinet.

Tweehonderd jaar Rijksbouwmeester

In 1806 werd Jean Thomas Thibault aangesteld als 'architect des Konings', een feit dat deze maand wordt gevierd met een kunstwerk, bestaande uit 200 stippen op alle buitenmuren van het ministerie, en met een tentoonstelling. Anders dan zijn voorgangers bouwt de huidige Rijksbouwmeester (Mels Crouwel) zelf niet meer, maar stuurt hij aan via beleidsadviezen en architectenkeuzes. Ook als voorzitter van het College van Rijksadviseurs - met de Rijksadviseurs voor Landschap, Cultureel Erfgoed en Infrastructuur - oefent hij invloed uit.

JUNI

Otapan naar Turkije

Het Mexicaanse schip Otapan is vrijdagmiddag 29 juli uit de Amsterdamse haven vertrokken. De tanker gaat naar Turkije om te worden gesloopt. De Otapan heeft vanaf 1999 in de haven gelegen. In de zwaveltanker Otapan was heel veel asbest verwerkt en dat moest verwijderd worden. Om de kosten te beperken liet de eigenaar de bemanning zelf het asbest eruit halen. Dat gebeurde niet conform de regels. Het schip werd uiteindelijk voor sloop naar Turkije gebracht. Nog vóór het schip daar kon afmeren, werd het teruggestuurd naar Nederland. Uiteindelijk liet de Neder-

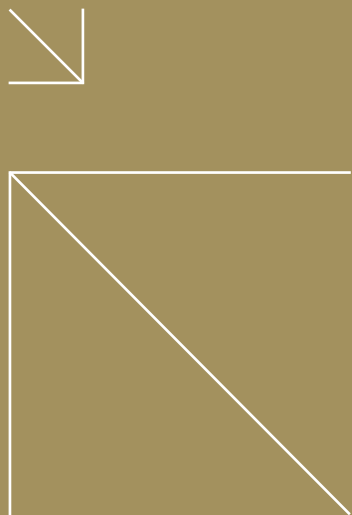
landse overheid het asbest verwijderen.

Nederland mag roetfilters niet verplichten

Nederland krijgt in Brussel geen voet aan de grond met plannen om roetfilters voor dieselauto's verplicht te stellen. Volgens de Europese Commissie is het onmogelijk om als afzonderlijke lidstaat van de EU bepaalde auto's van de markt te weren. Volgens het kabinet is de roetfilterverplichting noodzakelijk om aan de Europese normen voor luchtkwaliteit te kunnen voldoen. Het Europees Parlement besloot in juli 2006 dat roetfilters per 2009 verplicht worden voor nieuwe auto's.

Minder nieuwe woningen in stedelijk gebied

De groei van het aantal woningen zou volgens de Nota Ruimte voor veertig procent binnen de steden moeten plaatsvinden. Dat streven is niet overal haalbaar, constateerden ambtenaren van VROM en Financiën. Beter is het om voor elke stedelijke regio afzonderlijk een hoger of lager percentage te formuleren. Stadsvernieuwing vraagt maatwerk, zeker als ook sociaal-economische achterstanden moeten worden weggewerkt.

Biobrandstoffen hebben niet alleen voordelen

Ze werden geprezen als redding voor het klimaat en voor de landbouw: biobrandstoffen. Per 2010 moet 5,75% van de diesel en benzine bestaan uit biobrandstoffen. Ook elektriciteitsbedrijven ruilen 'fossiel' voor een deel in voor 'biomassa'. Maar na de hype volgt de scepsis. Biobrandstoffen zouden duur zijn, concurreren met voedsel en er zou regenwoud voor gekapt worden. De overheid laat een breed samengestelde commissie (Commissie Cramer) duurzaamheidscriteria ontwikkelen. In augustus 2006 wordt het eerste rapport van de commissie aan staatssecretaris Van Geel aangeboden.

Discussie over hypotheekrente

In een verkiezingsjaar is het onvermijdelijk dat het H-woord valt; de aftrek van de hypotheekrente. Nout Wellink, president van de Nederlandsche Bank, begon er mee. Vervolgens kwam PvdA-leider Bos met een beperkte aftrek en werd minister Dekker onduidelijkheid verweten. Haar opvolger Winsemius stond niet afwijzend tegenover het geleidelijk afschaffen na 2010 als instrument om de markt te sturen. Later bond hij weer wat in: de VVD staat nog steeds voor het overeind houden van de aftrek.

AUGUSTUS

Ministers en burgemeester treden af vanwege Schipholbrand

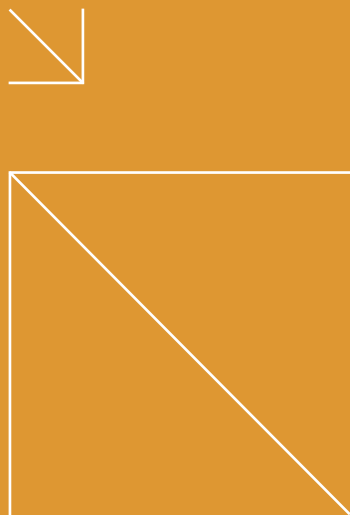
De Onderzoeksraad voor veiligheid brengt naar aanleiding van de Schipholbrand, die in oktober 2005 aan elf mensen het leven kostte, een hard rapport uit over de betrokken overheidsinstanties: het ministerie van Justitie, de Rijksgebouwendienst en de gemeente Haarlemmermeer. Ook de rijksinspecties concluderen in hun rapport dat het brandveiligheidsbewustzijn bij verschillende overheidsdiensten tekort heeft geschoten. Dit leidt tot het aftreden van de ministers Donner (Justitie) en Dekker (VROM) en burgemeester Hertog (Haarlemmermeer).

Minister Dekker, verantwoordelijk voor de Rijksgebouwendienst, noemde als belangrijkste reden voor haar aftreden het tekortschieten van het veiligheidsbewustzijn van die dienst.

Openbaar ministerie onderzoekt gang van zaken Probo Koala

Het Openbaar Ministerie besluit een strafrechtelijk onderzoek in te stellen naar de gebeurtenissen rond de Probo Koala. De tanker heeft op 5 juli Amsterdam verlaten met tonnen zwaar vervuild ballastwater aan boord. Het afval wordt gedumpt in Ivoorkust. Volgens de Ivoriaanse autoriteiten zijn zesduizend mensen ziek geworden van de dampen en zijn vijftien mensen overleden. Er blijken fouten te zijn gemaakt bij het afhandelen van de giftige lading in Amsterdam.

Overeenkomst over actieplan zwerfvuil

Na maanden onderhandelen zijn de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de werkgeversorganisatie VNO-NCW en het ministerie van VROM het eens geworden over een actieplan om de groeiende berg zwerfvuil aan te pakken. Een bedrag van € 50 mln is beschikbaar. Er komt geen statiegeld op blikjes en andere kleine verpakkingen, maar mensen die rommel op straat gooien kunnen een forse boete (€ 75) verwachten.

VROM-raad bepleit breed aanbod voorzieningen in achterstandswijken

Het opknappen van wijken alleen is niet voldoende om achterstandswijken op te stoten in de vaart der volkeren, vindt de VROM-raad. In het rapport *Stad & Stijging* pleit hij voor het scheppen van mogelijkheden voor bewoners om ook maatschappelijk te stijgen. Bijvoorbeeld door een breed aanbod aan scholen, sport- en culturele voorzieningen en het reserveren dan wel renoveren

van binnenstedelijke bedrijventerreintjes voor kleine ondernemers. Ook wat het woningaanbod betreft moeten er 'klim'-mogelijkheden zijn, zodat geslaagde stijgers in de wijk blijven.

Staatssecretaris Van Geel belooft maatschappelijk jaarverslag van VROM

Op 4, 5, en 6 oktober werd in Amsterdam tijdens de Conference on Sustainability and Transparency de derde generatie richtlijnen voor duurzaamheidsverslaglegging gepresenteerd. De door het Global Reporting Initiative (GRI) georganiseerde conferentie was een groot succes. Meer dan duizend deelnemers

uit 65 landen spraken over de GRI-richtlijnen en discussieerden met Al Gore na de Nederlandse première van zijn documentaire 'An inconvenient truth'. Staatssecretaris Van Geel benadrukte op de conferentie het belang van duurzaamheidsverslaglegging. 'De dialoog over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven is alleen te voeren als het bedrijfsleven op transparante wijze communiceert over zijn doen en laten.' Hij zegde tevens toe dat het ministerie van VROM snel zelf zou volgen met een eerste duurzaamheidsverslag.

OKTOBER

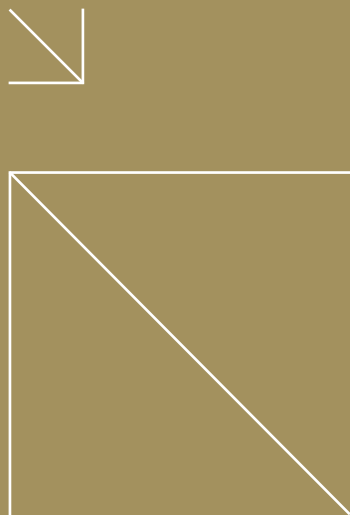
Bouw nieuwe woningen trekt aan

Na jaren van stagnatie trekt de bouw van nieuwe woningen aan. Volgens het CBS zijn in de eerste negen maanden van 2006 dertig procent meer bouwvergunningen afgegeven dan in voorgaande jaren. De krappe woningmarkt en de lage rente blijken gunstig uit te pakken voor de bouwproductie, evenals de aantrekkelijke economie. Helaas wordt na het verkrijgen van een bouwvergunning vaak nog gewacht met de daadwerkelijke bouw, waardoor er voor veel woningen alleen nog maar een plan is.

Winsemius vraagt woningcorporaties flink te investeren in aandachtswijken

In november 2006 riep minister Winsemius de woningcorporaties op om in de aandachtswijken van Nederland flink te investeren in stedelijke vernieuwing. Niet alleen in fysieke voorzieningen maar ook in sociale verbeteringen. Hij voegde eraan toe dat als de corporaties de verantwoordelijkheid niet zouden nemen, de overheid hun miljardenvermogens zou gaan 'afromen'.

NOVEMBER

Huurtoeslag leidt tot financiële problemen

Duizenden Nederlanders zijn in de financiële problemen gekomen door de invoering van huur- en zorgtoeslag, zo blijkt uit onderzoek van de Nationale Ombudsman. Sinds 1 januari is de huursubsidie omgezet in een huurtoeslag en is de uitvoering overgeheveld van VROM naar de Belastingdienst. Problemen met de automatisering en een tekort aan personeel leiden tot fouten en vertragingen, terwijl klachten onbeantwoord blijven.

Zorg om milieu is geen hype
 'Milieu is sexy geworden', vindt trendwatcher Adjiedj Bakas. Mensen als Al Gore, Bill Clinton en onze eigen Wubbo Ockels hebben het uit de geitenwollen sokkensfeer gehaald en het bedrijfsleven pikt dat op. Jacqueline Cramer, hoogleraar duurzaam ondernemen, denkt niet dat er sprake is van een weer overwaaiende hype. Volgens haar is er altijd sprake geweest van een onderstroom van onzekerheid en onvrede over het milieu. Met de opwarming van de aarde komt die onderstroom nu aan de oppervlakte.

Paleis Soestdijk open voor publiek

Op 15 december 2006 werd Paleis Soestdijk opengesteld voor de inwoners van de gemeenten Baarn en Soest. Het Paleis, een Rijksmonu-

ment uit de hoogste categorie, stond leeg sinds het overlijden van Z.K.H. Prins Bernhard in december 2004. In oktober 2005 is het paleis overgedragen aan de Rijksgebouwendienst. De Rgd heeft het interieur van Paleis Soestdijk geschikt gemaakt voor de ontvangst van belangstellenden. Het Paleis zal vanaf 1 februari 2007 drie jaar lang opengesteld zijn voor publiek. In deze periode zal ook een besluit worden genomen over een definitieve bestemming.

DECEMBER

Omgeving

Omgeving

Luisteren en overleggen

Herkenbare meerwaarde voor het beleid

VROM overlegt regelmatig met zijn stakeholders en vraagt burgers om beleidssuggesties. Dat doen we niet alleen om draagvlak te verwerven voor beleid dat al vaststaat. We gebruiken de inbreng van de stakeholders en burgers vooral om beter beleid te kunnen maken. We willen er mee bereiken dat het beleid zo goed mogelijk aansluit bij de problemen die in de samenleving worden ervaren.

Onze contacten met stakeholders en met burgers zijn consultaties. De resultaten van die contacten zijn soms direct in ons beleid terug te vinden. Soms ook niet, omdat we een andere keus maken, omdat we met meer dingen rekening moeten houden of omdat we van mening verschillen over de beoordeling van het probleem.

Het luisteren en overleggen vraagt een grote zorgvuldigheid. We gaan in de fout als we van anderen een grote inzet vragen en er dan zonder enige uitleg weinig of niets mee doen.

Stakeholders

Actief de dialoog zoeken

Per beleidsonderdeel wordt bepaald welke stakeholders het meest relevant zijn. Met hen wordt vervolgens actief de dialoog gezocht (zie ook 'beleidscyclus').

Voor dit maatschappelijk jaarverslag is ook een aantal stakeholders geconsulteerd. Hun meningen over het beleid van VROM zijn weergegeven in het hoofdstuk Stakeholders.

Van stilstand tot goede samenwerking

We hebben met onze stakeholders teruggekeken op het jaar 2006. Dat leverde een zeer gevarieerd beeld op. Voor de een was 2006 'een jaar van betrekkelijke rust', voor een ander was het zelfs 'het jaar van de stilstand'. Waar de een terugblijkt op een 'jaar van goede samenwerking', signaleert een ander 'een reeks dieptepunten'.

Allen noemen de grote invloed van de verkiezingen.

De verschillen in waardering voor 2006 zullen deels terug te voeren zijn op de waardering voor de resultaten van het overleg. Want, hoewel het permanente overleg met onze stakeholders formeel geen onderhandelingen inhoudt, kijkt een stakeholder uiteraard ook naar zijn winst- en verliesrekening van die contacten.

'VROM mag meer zelfvertrouwen hebben'

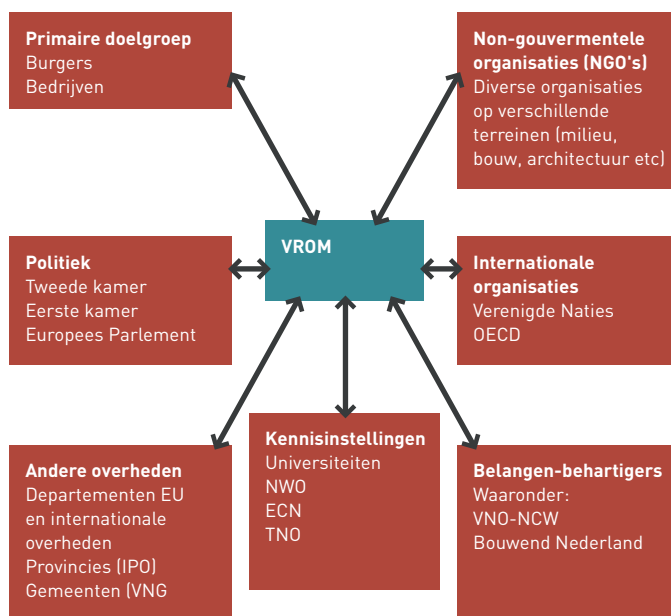
Over en weer luisteren, informeren en inspireren zijn belangrijke trefwoorden in onze contacten met de stakeholders. Maar daar kun je ook te ver in gaan, zegt de Stichting Natuur en Milieu ons bij de terugblik. Natuur en Milieu-directeur Mirjam de Rijk: 'Als je gaat luisteren hoor je heel veel verschillende geluiden. Als je dan zelf geen duidelijke missie hebt, kun je de weg makkelijk kwijtraken. Dat is VROM in 2006 gebeurd.

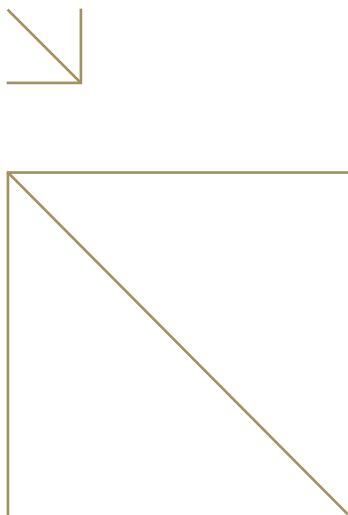
Feitelijk werd VROM door de samenleving ingehaald, want die wist na Al Gore wel wat er moest gebeuren. Maar als ik het wat positiever formuleer, dan was 2006 het jaar waarin VROM ontdekte dat het wel wat meer zelfvertrouwen mocht hebben.'

Voor De Rijk scoorde VROM in 2006 een onvoldoende. 'Want op het moment dat wij het gevoel hebben dat het ministerie zich afvraagt waarom het op aarde is, dan scoort het een onvoldoende. Dat doet overigens niets af aan de inzet en betrokkenheid van de ambtenaren, want die is groot.'

Voor Bernard Wientjes, voorzitter van ondernemingsorganisatie VNO-NCW, is het beeld van 2006 positiever: 'Historisch was er een soort vijandschap tussen VROM en ondernemers. Wij zouden van alles fout doen en VROM zou daartegen als politieman moeten optreden. Dat beeld was gelukkig al veel minder sterk,

De belangrijkste stakeholders van VROM

maar pas sinds kort is het goeddeels verdwenen. Daardoor overheerst bij mij voor 2006 het beeld van een goede samenwerking.'

De doorbraak met de Nota Ruimte tekent voor Wientjes het jaar ook. 'Ik hoop dat VROM de sturingsvisie die daaraan ten grondslag ligt niet laat varen, al ben ik me bewust dat er een andere politieke wind is gaan waaien.'

'Ook ruimte voor onderhandelen'

Het polderen leidt ertoe dat de stakeholders veel bij VROM over de vloer komen.

'Maar ik moet VROM nageven dat ze de laatste tijd heel helder zijn over het verschil tussen het overleggen en het nemen van de beslissingen', zegt Mirjam de Rijk.

Dan moet er wel ruimte zijn voor onderhandelingen, vindt Bernard Wientjes: 'VROM wil ons bijvoorbeeld medeverantwoordelijk maken voor het probleem van het zwerfafval, omdat de bedrijven de producenten zijn van het spul dat op straat komt te liggen. Maar dan zeggen wij dat de overheid ook met de handhaving aan de slag moet, omdat de burger slordig is met afval, dan moet dat ook opgepakt worden. Als wij wat moeten doen, mag de overheid voor haar aandeel niet weglopen.'

'Het proces is belangrijk'

Er is bij de stakeholders behoefte aan heldere kaders voor de contacten met VROM. Annemarie van der Rest van Shell: 'Dat VROM na uitvoerige sessies met de stakeholders in 2006 met een Toekomstagenda kwam, was daarvoor heel belangrijk. De kracht van de Toekomstagenda zit nog niet eens zozeer in de nieuwe aanpak, maar vooral in het feit dat er een proces in gang is gezet.'

Opmerkelijk is dat meer stakeholders hechten aan 'het proces' in de contacten. Chris Dutilh van Unilever: 'Het is belangrijk dat je laat zien hoe je met problemen omgaat. Want vandaag domineert het klimaatprobleem en morgen is het weer wat anders. Wat blijft is hoe je het aanpakt, hoe je analyseert en hoe je samenwerkt.'

Vincent Triebert, LTO Nederland, is in dat verband blij met het besluit van VROM om ook met een maatschappelijk jaarverslag te beginnen: 'Zo'n verslag laat zien hoe je bezig bent. Het verkleint het risico van eenrichtingsverkeer.'

Door in het stakeholdersoverleg wat breder te denken dan alleen over concrete beleidsdossiers, kun je de visies en thema's die daarachter liggen beter aan de orde krijgen. Wientjes: 'Bijvoorbeeld het streven naar een risicoloze maatschappij. Dat

impliciete streven verstikt de hele samenleving. Ook het ondernemerschap. Geef vertrouwen en richt je alleen op de gevallen waarin het mis gaat.'

'Het thema kwaliteit kan dan aan de orde komen', zegt Jan van den Heuvel, directeur van de Milieudienst Rijnmond (DCMR).

'Kwaliteit wordt bij de uitvoering van het beleid zo langzamerhand een heel grote zorg. Bij de sanering van de vergunningverlening zijn straks een heleboel vergunningen niet meer nodig, maar we raken tegelijk ook veel kennis kwijt. De kwaliteit van de uitvoering staat echt onder druk.'

'De goede dialoog met de juiste personen'

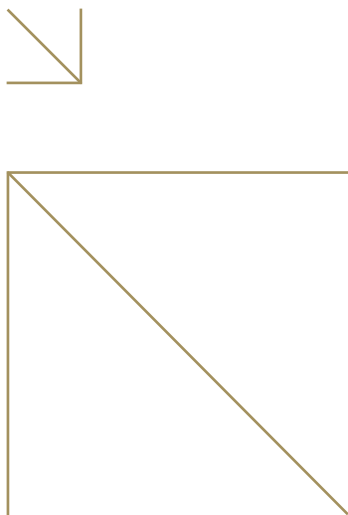
Richard Piechocki van Rabobank pleit voor meer structuur in de stakeholderscontacten: 'Je kunt met iedereen gaan praten, dat is vast heel gezellig en misschien levert het ook wel wat op, maar wij willen vooraf wel helderheid over de doelstelling. We praten dan ook het liefst aan de hand van een stuk.'

Peter Fraanje van brancheorganisatie Bouwend Nederland pleit voor het vroeg betrekken van stakeholders bij de uitwerking van het VROM-beleid. 'We werden laatst met een aantal stakeholders van VROM uitgenodigd om mee te denken over het beleid van DG Wonen, in het kader van het project vraagsturing bij de overheid. Bevreemdend was dat de plaatsvervangend DG eerst het beleid voor de komende jaren schetste en ons vervolgens uitnodigde creatief mee te denken over oplossingen voor de problematiek omtrent wonen. Dan krijg je toch het gevoel een beetje voor spek en bonen bezig te zijn. Ik heb ook nooit meer iets gehoord over de resultaten.'

'Met wie je praat is evenzeer van belang', zegt Hendrien Witte, directeur van de vereniging van woningcorporaties Aedes.

'Vanuit onze belangen gezien, is het een kwestie van zoeken naar de juiste persoon. Dat komt nauw. Als je te hoog inzet, zul je ontdekken dat de gesprekken niet landen, niet tot iets leiden. Want laten we daar helder over zijn: we hebben over en weer belangen.'

Bouwend Nederland zou graag zien dat VROM haar beleid meer in dialoog ontwikkelt. Peter Fraanje: 'Door beleidlijnen uit te werken met stakeholders wordt de kans op succesvol en effectief beleid sterk vergroot.' Fraanje noemt Duurzaam Inkopen als voorbeeld van een project waarbij overheid en markt elkaar kunnen versterken. 'Laat de uitwerking niet over aan ambtenaren alleen, maar schakel de energie en de creativiteit van de markt ook in! Ons streven naar Duurzaam Aanbesteden past naadloos op het programma van VROM.'

Weinig complimenten

Complimenten worden er bij de terugblik op 2006 niet zo gauw gegeven. Toch nog, door Natuur en Milieu: 'Helemaal aan het eind van het jaar vroeg minister Winsemius zich publiekelijk af of het ruimtelijk beleid met de decentralisering niet te ver was doorgeschoten. Dat was moedig, dat zette aan het denken over de door VROM gehanteerde visie.'

Nog een compliment van Jelle Blaauwbroek van het RMNO: 'Ik vind dat VROM op de belangrijke thema's echt z'n nek uitsteekt en voor de stakeholderscontacten zelf de partijen opzoekt. Ik vind het ook bijzonder dat de top van het departement er actief een rol in speelt.'

'Het poldermodel werkt'

Geen van de stakeholders valt het 'poldermodel' af. In de woorden van Mirjam de Rijk: 'Het werkt, zolang je over en weer kritisch op elkaar mag zijn, zolang VROM ons ondanks de kritiek blijft consulteren en zolang wij maar blijven erkennen dat uiteindelijk de politiek de beslissingen neemt.'

Beleid met burgers

Het kán en het is nuttig

Het programma 'Beleid met burgers' is in 2002 opgezet om het VROM-beleid beter te laten aansluiten op de prioriteiten, verwachtingen en wensen van burgers.

In 2006 werden in de loop van het jaar uiteenlopende beleidsonderwerpen verrijkt met burgerparticipatie. De eerder opgedane ervaringen daarmee zijn ondertussen uitgekristalliseerd tot volwassen methodieken. We betrekken burgers bij het opstellen van de beleidsagenda, bij het bepalen van prioriteiten en bij de vorming van een visie.

We kennen inmiddels de randvoorwaarden voor succesvolle burgerparticipatie. Zo zorgen we er nu voor dat er ook feitelijk beleidsruimte is om belangrijke burgeradviezen over te kunnen nemen.

Met beleid met burgers werkt het ministerie aan een cultuurverandering. We hebben geleerd om meer van buiten naar binnen te denken en we hebben meer oog gekregen voor specifieke groepen (jongeren) en voor mensen die weinig met de overheid op hebben.

We zijn echt overtuigd geraakt van de meerwaarde van de inbreng die burgers kunnen leveren in de verschillende fasen van beleid. Waar vroeger de scepsis overheerste ('Wat weten die mensen nu van deze onderwerpen'), hebben activiteiten als de

publieksagenda, de participatieprojecten en de burgerplatforms laten zien dat 'die mensen' verrassende ideeën en creatieve oplossingen kunnen aandragen voor maatschappelijke problemen. We weten nu ook beter welke opvattingen er leven over onze beleidsonderwerpen.

Publieksagenda

Via een enquête onder achtduizend burgers en via regionale publieksbijeenkomsten hebben we geïnventariseerd welke beleidsonderwerpen volgens 'het publiek' prioriteit verdienen: de Publieksagenda. We vroegen de mensen die aan het project meededen ook met ons mee te denken over de aanpak van de gesignaleerde problemen. Daarna zijn we een aantal 'coproducties' gestart, waarin burgers en VROM-ambtenaren intensief hebben samengewerkt bij het formuleren van adviezen. Deze coproducties hebben zo'n zestig adviezen opgeleverd. Het merendeel daarvan is door VROM overgenomen voor verwerking in het beleid. In maart 2006 is gestart met de uitvoering en in juli 2006 verscheen het rapport '[Publieksagenda en burgerparticipatie](#)'.

Eind 2006 was er een grote voortgangsbijeenkomst waar minister Winsemius de burgers, die deelnamen aan de Publieksagenda, bijpraatte over wat er met hun adviezen is gebeurd. Een van de adviezen was om een prijs uit te loven aan een gemeente die burgers tijdig betreft bij hun plannen. Samen met burgers selecteerde VROM goede voorbeelden en de prijzen werden door de minister tijdens deze bijeenkomst uitgereikt.

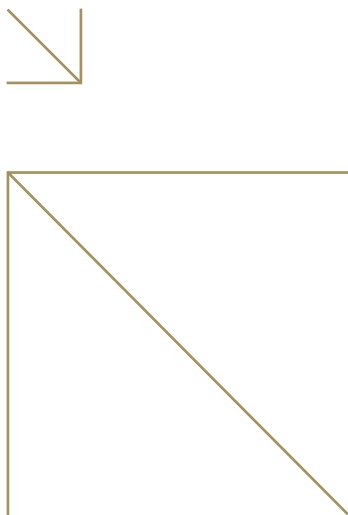
Nieuwe burgerplatforms

Naast de burgerplatforms over 'Leefbaarheid en stedelijke ontwikkeling' en 'Prioriteiten in de handhaving', die al eerder van start waren gegaan, is in 2006 een [burgerplatform over 'Klimaat en energie'](#) georganiseerd.

Burgerplatforms bestaan uit 20 à 25 mensen. Bij het samenstellen ervan wordt gelet op kenmerken zoals leeftijd en opleidingsniveau. Een gevarieerde samenstelling is nodig om een goed beeld te krijgen van de verschillende manieren waarop mensen denken over beleidsvragen. Dat helpt ons weer om beleid te ontwikkelen dat gesteund wordt door de bevolking.

Participatieprojecten

Dat geldt ook voor de twaalf participatieprojecten van het afgelopen jaar. Ze handelden over zaken die varieerden van de woonbeleving van jongeren tot de handhaving bij feesten op het platteland, en van afvalpreventie en -recycling tot de randvoor-

waarden voor nieuwe kerncentrales. Het initiatief werd veelal genomen door projectleiders of beleidsmedewerkers die burgers wilden betrekken bij het beleid. Via het programma 'Beleid met burgers' worden zij geadviseerd over de opzet en uitvoering van zo'n participatietraject.

Soms willen we burgers wel betrekken, maar lukt het niet. Voor het onderwerp luchtkwaliteit moesten we onder zo'n grote tijdsdruk werken, dat er geen gelegenheid was een goed burgerplatform te organiseren. Zeker omdat dit onderwerp hoog op het prioriteitenlijstje van burgers staat, betreurden we dat zeer. In 2007 start het burgerplatform 'Veilige, gezonde en duurzame leefomgeving'. Hier is ook aandacht voor het onderwerp luchtkwaliteit.

Burgers oordelen positief

In 2006 is onderzoek gedaan naar de beeldvorming van burgers over het programma 'Beleid met burgers'. Dat gebeurde bij een representatieve doorsnede van de Nederlandse bevolking en bij burgers die aan het programma mee hebben gedaan. Uit het onderzoek blijkt dat bij burgers die het programma kennen de tevredenheid over het VROM-beleid groter is geworden. Bijna alle burgers vinden het belangrijk dat VROM burgers meer bij het beleid betreft. Een meerderheid van 74% oordeelt positief over het programma 'Beleid met burgers'.

'Beleid met burgers' doorgelicht

De Visitatiecommissie Emancipatie (VCE) van de Rijksoverheid heeft ook bij VROM gekeken en constateerde dat 'Beleid met burgers' er serieus werk van maakt om recht te doen aan de diversiteit in de bevolking. 'In het project is men erin geslaagd om vrouwen en mannen evenredig vertegenwoordigd te laten zijn in de raadplegingen', constateerde de VCE. Wel vond de VCE dat het voor allochtonen minder is gelukt. Bovendien vroeg de commissie zich af of er, na de burgerparticipatie, in het beleid zelf wel genoeg rekening wordt gehouden met het emancipatiebelang. Tegen die achtergrond hebben we in 2006 'Beleid met burgers' zelf ook nog eens doorgelicht. Dat leverde nieuwe aandachtspunten op. Zo zullen we voortaan, nog vóór de participatie begint, beter letten op de verschillende groepen burgers. Bij het werven van deelnemers zullen we extra aandacht geven aan bijzondere groepen als jonge Marokkanen, allochtone vrouwen, jongeren met een lager opleidingsniveau. In de participatieprocessen zullen we ook meer ruimte maken voor afwijkende

meningen. We zullen groepen deelnemers ook onafhankelijk van elkaar tot adviezen laten komen.

Invloed op werkwijze VROM

VROM wil dat burgerparticipatie voor zijn beleidsmakers een normale gang van zaken wordt. Daarom zijn in 2006 geïnteresseerde beleidsmakers via lunchbijeenkomsten, interviews en workshops in contact gebracht met andere beleidsmakers van VROM die al ervaring hebben met burgerparticipatie. Aan de sessies deden ook burgers en externe deskundigen mee. Burgerparticipatie werd voor het eerst verkend in de vorm van beleidsbeoordeling via een 'burgerjury'. Twintig personen, die een goede afspiegeling vormden van de Nederlandse samenleving, beoordeelden het beleidsplan om veertig procent van de nieuw te bouwen woningen te realiseren door in bestaand stedelijk gebied dichter op elkaar te bouwen. De jury verzamelde informatie en hoorde, onder leiding een onafhankelijke 'rechter', de betrokken beleidsmakers. (De uitkomst: de jury oordeelde dat het beleidsplan acceptabel is wanneer het niet ten koste gaat van voldoende parkeerruimte.)

Initiatieven van burgers

Steeds vaker benaderen burgers zelf de overheid met een idee of initiatief. In mei 2006 besloot het kabinet dat er meer ruimte moest komen voor maatschappelijke initiatieven. Dat was naar aanleiding van de Toekomstagenda Milieu. Het kabinet wil zich vooral richten op initiatieven die enthousiasme uitstralen voor duurzame ontwikkeling. VROM is aangewezen als coördinerend ministerie en zal verkennen hoe de departementen eigen initiatieven vanuit de burgers kunnen ondersteunen.

'Actieteams burgerbrieven'

In lijn hiermee startte de VROM-Inspectie in 2006 met 'Actieteams burgerbrieven'. De teams moeten zorgen dat er actiever op brieven van burgers gereageerd wordt. Ook zullen die teams meer structuur moeten brengen in het beantwoorden van brieven en kwaliteit van de beantwoording moeten verbeteren. De signalen uit de ontvangen brieven worden door de actieteams doorgegeven aan de betreffende dienstonderdelen van VROM.

Dossiers

Dossiers

Duizend dossiers

Vier beleidsdossiers op de snijtafel

Als je in een maatschappelijk jaarverslag ook voor beleidsdossiers wilt laten zien wat de duurzaamheidsimplicaties zijn, kun je slechts een beperkt aantal behandelen.

In dit maatschappelijk jaarverslag gaan vier beleidsdossiers op de snijtafel:

1. Klimaat
2. Luchtkwaliteit
3. Aandachtswijken
4. Afvalschepen.

We hebben voor deze dossiers gekozen vanwege hun grote maatschappelijke relevantie en omdat ze in 2006 'toonaangevend' waren.

Toen we op een bijeenkomst met stakeholders (speciaal over dit maatschappelijk jaarverslag) deze selectie voorlegden, kregen we de suggestie daarbij dan ook enkele steeds terugkerende dilemma's te behandelen. Op die manier komen er ook zaken aan de orde die in andere, hier nu niet behandelde dossiers, een rol spelen.

We noemen ze onze 'eeuwige dilemma's':

1. Nederland of de wereld
2. Centraal of decentraal
3. Overleggen of opleggen.

De **dilemma's** worden verderop in dit jaarverslag besproken.

Het dossier Klimaat

De 'ongemakkelijke waarheid'

Voor het klimaatprobleem is 2006 natuurlijk vooral het jaar van 'An inconvenient truth', de spraakmakende documentaire van Al Gore. Hoewel Gore niet één nieuw feit naar voren bracht, wist hij als geen ander duidelijk te maken dat we nú in actie moeten komen. Wereldwijd wilden mensen actie. Ook in Nederland werd de boodschap in brede lagen van de bevolking opgepikt. Eind 2006 richtten tachtig topbestuurders van het Nederlandse bedrijfsleven zich direct tot de Nederlandse politiek: 'Wij vinden dat u het beschermen van ons leefmilieu zowel hier als wereldwijd een hogere prioriteit moet geven'. De bazen van bijvoorbeeld Shell Nederland, Unilever, KLM en Rabobank vroegen Den Haag 'een mondiale visie' en 'duidelijkheid wie deze portefeuille beheert'. Ze schreven hun brief na de verkiezingen, als een boodschap voor de formatie van het nieuwe kabinet. De

topbestuurders vroegen niet om mee te mogen denken met de politiek, maar draaiden het om: 'Wij nodigen U uit om met ons en maatschappelijke organisaties deze langetermijnvisie te ontwikkelen en elkaar te helpen bij het opzetten van een daadkrachtig beleid'.

Bijna gelijktijdig deed de Taskforce Energietransitie, ingesteld door EZ en VROM, een zeer dringende oproep om een forse reductie van de CO₂-uitstoot in het regeerakkoord op te nemen. De Taskforce kwam met een opmerkelijk voorstel: de instelling van een *regieorgaan*, een onafhankelijk supercollege dat het klimaat- en energiebeleid zou moeten behartigen, het langetermijnbeleid zou moeten bewaken en de geldstromen zou mogen beheren.

Van meer kanten werd er dus getwijfeld of de politiek wel in staat zou kunnen zijn het klimaatbeleid effectief vorm te geven. Toch betekenden de signalen ook dat er eind 2006 voor een krachtig klimaatbeleid een draagvlak was als nooit tevoren. En er kwam nog een signaal, van het weer: 2006 werd het warmste jaar ooit in Nederland gemeten.

De mondiale doelstelling

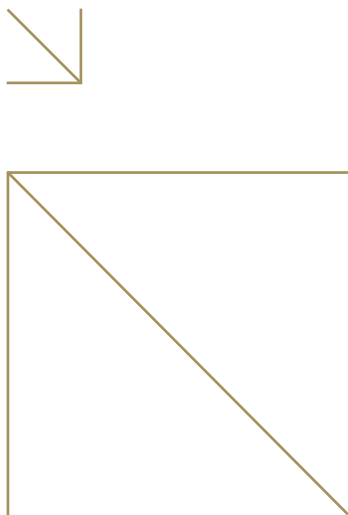
Er zijn weinig problemen waarvoor het zo duidelijk is als bij het klimaatprobleem dat ze mondiaal moeten worden aangepakt. Maar iedereen weet ook hoe moeilijk het is mondiaal tot afspraken te komen.

De regie is bij de Verenigde Naties gelegd. Critici vinden dat dat niet erg lukt, anderen wijzen liever op de vorderingen die, weliswaar langzaam, toch zijn geboekt.

Het eerste klimaatverdrag was van 1992 (Rio de Janeiro), in november 2006 werd in Nairobi de twaalfde bijeenkomst gehouden van het besluitvormende orgaan, de Conference of Parties (COP12). Nairobi stond vooral in het teken van het kort daarvoor verschenen rapport van sir Nicholas Stern. Stern had de economische invloed van klimaatverandering onderzocht. De 'Stern Review of the Economics of Climate Change' was, juist door z'n nuchterheid, indringend. 'Er is nog tijd om de ergste invloeden van klimaatverandering te voorkomen, als we nu krachtdadige acties nemen.'

Maar Nairobi bracht die krachtdadige acties niet. De toenmalige secretaris-generaal van de VN, Kofi Annan, gaf de critici daarom keihard gelijk: 'In het debat over hoe we nu verder moeten, is sprake van een beangstigend gebrek aan leiderschap'.

De Kyoto-afspraken moeten binnenkort vernieuwd worden, reden waarom er in 2006 veel energie werd gestoken in de

pogingen Amerika en China bij het nieuwe verdrag te betrekken (Rusland besloot in 2005 toch mee te doen).

In het nieuwe verdrag zullen de ambities fors omhoog moeten. 'Kyoto' wil de uitstoot aan broeikasgassen met 5% terugbrengen ten opzichte van het niveau zoals dat in 1990 was.

Dat is nog lang niet genoeg. Zo concludeerden de acht grootste industrielanden (G-8) dat de uitstoot in 2050 ten opzichte van 1990 gehalveerd moet zijn. Alleen dan zouden de problemen beheersbaar blijven.

Wat kan Nederland doen?

De omvang van het klimaatprobleem is zo groot, dat het je somber kan maken over het effect van eigen maatregelen. Wat kan Nederland doen?

Nederland is op drie fronten actief. Allereerst zorgen we dat ons land zijn eigen aandeel levert in het realiseren van de klimaatdoelen. Dat is geen zaak van VROM alleen, integendeel. Het raakt alle ministeries en is een prioriteit van het hele kabinet.

Daarnaast is Nederland buitengewoon actief in de internationale onderhandelingen, vooral in Europees verband. We zijn succesvol in het op gang helpen houden van de onderhandelingen. Misschien wel juist doordat we relatief klein zijn.

En op de derde plaats proberen we van de nood een deugd te maken: Nederland wil vanuit een economisch belang een sterke positie innemen in de ontwikkeling van duurzame energie.

We zijn zakelijker geworden rond onze internationale rol. De Nederlandse neiging om steeds koploper te zijn en anderen voor te houden dat ze ons daarin maar moeten volgen, is verdwenen.

Hoewel... The Economist maakte eens een overzicht van de sterke en zwakke punten van de lidstaten van de EU. Als sterkste punt van Nederland stond er: 'They know it all' en als zwakste punt stond er ook: 'They know it all'.

Het klimaatprobleem en VROM

Het ministerie van VROM heeft de algehele coördinatie van het Nederlandse klimaatbeleid. Bovendien is het verantwoordelijk voor de vermindering van de CO₂-uitstoot van de gebouwde omgeving.

Maar het klimaatprobleem is zo bovenmenselijk groot, dat het bijna onwerkelijk aandoet dat er in ons gebouw in Den Haag een

klein groepje van zo'n dertig mensen een klimaatafdeling vormt.

VROM heeft voor het klimaatprobleem de hoogste prioriteit gelegd bij de *internationale onderhandelingen*, vooral binnen Europa. In een nauwe samenwerking met Buitenlandse Zaken en Economische Zaken doen we achter de schermen veel aan overleg en coalitievorming. Er is al een nieuw woord voor ontstaan: klimaatdiplomatie.

Juist in het voortraject van de besluitvorming is het een kakofonie van staten, organisaties en medewerkers die elkaar proberen te beïnvloeden. Nederland heeft in dat overlegverkeer een goede naam. Onze inhoudelijke inbreng wordt gewaardeerd, net als onze vaardigheid in het lobbyen.

Toch heeft onze naam in Europees verband wel enigszins te lijden gehad onder de Nederlandse opstelling met betrekking tot de Europese grondwet; we zijn in de ogen van anderen daarmee een beetje eurosceptisch geworden.

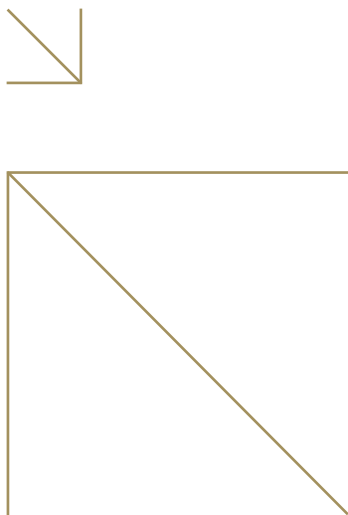
Maar rond het onderwerp klimaat erkent iedereen dat Nederland een veel grotere speler is dan de omvang van het land zou doen vermoeden. Dat komt vooral door onze kennis. We zijn er trots op dat Nederland vanwege zijn kennis bij allerlei mondiale clubs wordt gevraagd mee te praten.

De context voor het klimaatwerk is binnen Nederland radicaal veranderd. Het klimaatprobleem staat nu stevig op de maatschappelijke agenda. Ook beseffen velen dat er op een groot aantal fronten actie nodig is.

Het is daarom ondenkbaar geworden dat alleen een milieuminister zich met het klimaatprobleem bezighoudt. Er zijn dan ook nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan. Vooral die met het ministerie van Economische Zaken springt eruit. De interdepartementale programmadirectie Energietransitie is zo'n voorbeeld van de toegenomen samenwerking tussen VROM en de andere departementen.

Handel in emissierechten is op gang

Met het lopende beleid halen we de Kyoto-doelstelling gemakkelijk (tussen 2008 en 2012 moet alle landen die meedoen gezamenlijk 5% minder uitstoten dan in 1990, voor Nederland is het 6%). 'Met de vingers in de neus', zei staatssecretaris Van Geel zelfs.

Voor het Nederlandse klimaatbeleid is het werken met emissieplafonds voor bedrijven essentieel, in combinatie met de handel in CO₂-emissierechten.

Bedrijven kunnen niet-gebruikte emissierechten verkopen aan bedrijven die tekort komen. En andersom. Daarvoor is in 2005 een Europese emissiehandel van start gegaan.

Het systeem helpt Nederland ook om aan zijn CO₂-verplichtingen te kunnen voldoen. Bovendien 'koopt' de Nederlandse regering emissierechten in het buitenland via Joint Implementation (JI) en Clean Development Mechanism (CDM) - investeringen in CO₂-besparende projecten. Zulke projecten kunnen variëren van een windpark (China) tot energiewinning uit een afvalstort (Brazilië), van een modernisering van een elektriciteitscentrale (Roemenië) tot de bouw van een waterkrachtcentrale (India).

Voor de reducties die dergelijke projecten leveren, krijgt Nederland reductiecertificaten, die kunnen worden meegerekend bij de binnenlandse reductieprestaties.

Nederland is buitengewoon actief met zulke ontwikkelingsprojecten. Alleen Groot-Brittannië heeft nog meer projecten lopen.

De emissiehandel voor bedrijven begon in 2005 en werd in mei 2006 voor de eerste periode 'afgerekend'. Toen bleken de werkelijke emissies lager dan van tevoren was ingeschat, waardoor de prijs van CO₂-emissierechten omlaag ging.

Bij de uitvoering van het systeem van emissiehandel wordt er door VROM nauw samengewerkt met het ministerie van Economische Zaken, VNO-NCW, EnergieNed en anderen. VROM en EZ stellen samen vast hoeveel rechten de industrie als geheel krijgt (voor de periode van 2008-2012) en wat de verdelingsmethode wordt, op basis van de Europese regels. De Nederlandse Emissieautoriteit geeft de rechten vervolgens jaarlijks uit.

Dossierteams overleggen met stakeholders

Rond het klimaatprobleem heeft VROM de contacten met de stakeholders op een bijzondere manier georganiseerd. Voor de verschillende deelonderwerpen met betrekking tot klimaat zijn er dossierteams van VROM-medewerkers geformeerd. Elk team onderhoudt intensief contact met een groot aantal organisaties, deskundigen en andere overheden. De milieubeweging, de ondernemers, provincies, gemeenten, kennisinstituten, het Milieu- en Natuurplanbureau, het RIVM - de hele klimaatwereld van Nederland is erbij betrokken.

Onderling zijn er wel verschillen in betrokkenheid. Zo vinden aan de ene kant de gemeenten het moeilijk zich rond dit onderwerp goed te organiseren en zie je aan de andere kant een zeer grote deskundigheid en betrokkenheid bij Greenpeace.

Regelmatig wordt er door elk dossierteam een vergadering met 'zijn' stakeholders belegd, daarnaast is er per mail zeer veel contact. Al het vooroverleg klinkt natuurlijk ook door in het overleg van de klimaatmensen van VROM aan de internationale vergadertafels.

De contacten met de stakeholders over het systeem van de emissierechtenhandel verlopen enigszins anders. Je kunt zeggen dat het bedrijfsleven bij dat onderwerp een dubbele oriëntatie heeft. Enerzijds is het zo dat VNO-NCW het belang van het onderwerp inziet en ook werkelijk serieus wil bijdragen aan de verduurzaming. Anderzijds worden de belangen rond de emissiehandel steeds groter en komen ze uiteraard op voor hun eigenbelang. Gelukkig ziet het bedrijfsleven het klimaat- en milieubeleid ook als een kans voor innovatie en nieuwe bedrijvigheid.

Burgers om advies gevraagd

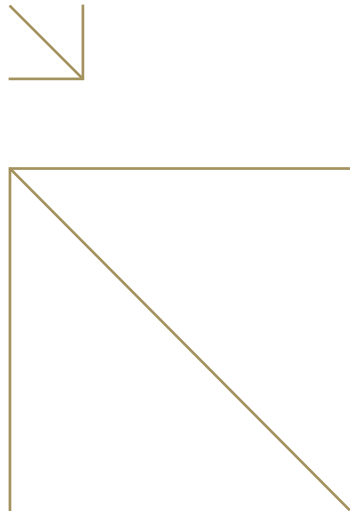
Via het burgerplatform 'Klimaat en energie' heeft VROM burgers om advies gevraagd. Hoe maak je energiebesparing in huis aantrekkelijk? Hoe stimuleer je huizenbezitters hun huis energiezuiniger te maken? Hoe kun je mensen belonen die energiebesparende maatregelen nemen?

Het burgerplatform kwam met zesendertig adviezen. Ze gingen over de marketing van het Energieprestatiecertificaat, over het inzetten van fiscale en financiële instrumenten, over de deskundigheid van adviseurs en installateurs en over kennisoverdracht.

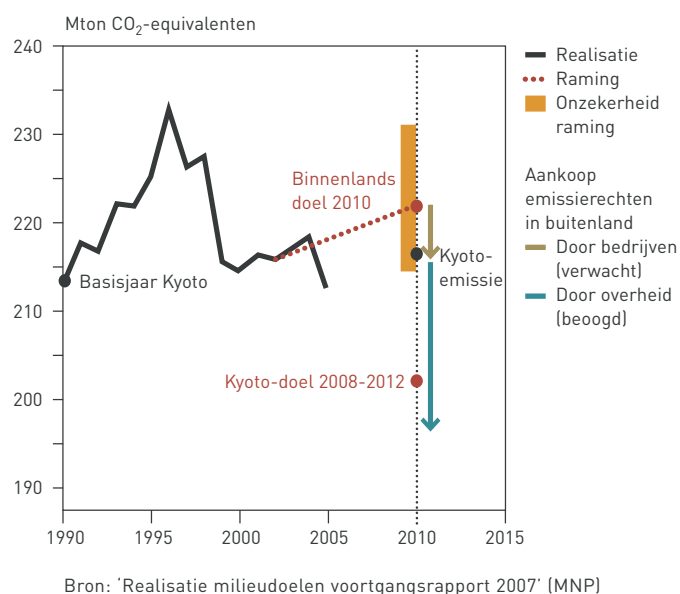
Op 5 september, tijdens Duurzame Dinsdag, nam de staatssecretaris de adviezen enthousiast in ontvangst ('Dit zijn concrete aanbevelingen waar ik wat mee kan!'). In december 2006 konden we de Tweede Kamer melden dat de adviezen de hoofdlijnen van het VROM-beleid ondersteunen en dat het platform de overheid aanmoedigt rond energiebesparing vooral een goede marktwerking te bevorderen.

De balans over 2006

Als we de balans opmaken over 2006, dan overheerst natuurlijk de brede aandacht die het klimaatprobleem opeens kreeg.

Emissie broeikasgassen (zonder temperatuurcorrectie) in Nederland, 1990 - 2010

Verder kregen we meer grip op het instrumentarium waarmee we emissiereductie kunnen bereiken. Zo zette de handel in emissierechten stevige stappen op weg naar volwassenheid. Ook kwam de realisatie van de Kyoto-doelstellingen voor Nederland binnen bereik.

Wat beter kan

We mogen het brede draagvlak voor een krachtadig milieubeleid niet laten wegglijpen. Daar wordt wel voor gevreesd, bijvoorbeeld door VNO-NCW-voorzitter Bernard Wientjes: 'Als we niet uitkijken zakt de aandacht weer weg en blijkt het niet meer dan een hype te zijn geweest. Dat risico lopen we juist omdat de opgave zo groot is en je rekening moet houden met veel tegenvallers. Ondernemend Nederland beseft heel goed wat de betekenis van het klimaatprobleem is en realiseert zich het belang van de eigen bijdrage aan de oplossing.'

Natuur en Milieu is eveneens bang dat we er niet in zullen slagen het draagvlak vast te houden. Vooral niet als er concrete maatregelen komen. Ron Wit van Natuur en Milieu: 'Het algemene gevoel van urgentie kan zo verdwijnen. Bij het afdwingen van niet-populaire maatregelen kun je als overheid alle krediet weer verspelen. Ik zou willen dat VROM veel harder werkt aan

de vraag hoe je het brede draagvlak slim kunt vertalen naar geaccepteerde maatregelen.'

Chris Dutilh, de milieucoördinator van Unilever Nederland, waarschuwt daarbij wel voorzichtig te zijn en juist niet te veel gebruik te maken van het bestaande draagvlak voor klimaat. 'Let vooral op je manier van werken, op hoe je samenwerkt met andere ministeries, op hoe je omgaat met je stakeholders. Je moet van het klimaat niet de leidende factor maken, want morgen is er weer een ander dominerend probleem. Gebruik het klimaat als illustratie van een betere manier van werken.'

Een ander punt dat beter kan, is de energiebesparing in woningen, kantoren en fabrieken. We weten al lang hoeveel besparing daar te bereiken is en toch is dat in het energiebesparingsbeleid min of meer een verwaarloosd terrein gebleven.

Het dossier Luchtkwaliteit

Een nieuwe aanpak

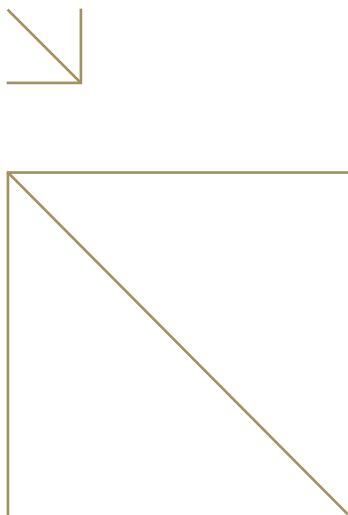
Het gebeurt niet gauw dat een staatssecretaris 'Brussel' publiekelijk een 'ballentent' noemt. Maar staatssecretaris Van Geel was in de zomer van 2006 dan ook erg boos. Hij had in de Milieuraad gepleit voor uitstel van de nieuwe EU-normen voor luchtkwaliteit omdat Nederland er niet op tijd aan zou kunnen voldoen. Dat uitstel kwam er niet en dat betekende voor Nederland dat nieuwbouw van huizen en wegen in het gedrang zou komen.

Het besef dat door de luchtverontreiniging in Nederland duizenden mensen eerder overlijden dan nodig is, is er echter terdege. Dat noopt tot maatregelen, extra maatregelen omdat het dichtbevolkte Nederland, met veel eigen industrie en veel industrie in de buurlanden, de normen voor fijn stof en stikstofdioxide niet haalt.

Een oppervlakkig waarnemer zou kunnen denken dat Nederland de bestrijding van de luchtverontreiniging niet erg serieus neemt. Het tegendeel is waar, zoals dit dossierverlag zal laten zien, maar de botsing in Brussel demonstreerde wel hoe lastig het dossier Luchtkwaliteit is.

VROM kiest fundamentele aanpak

In 2005 maakte de Raad van State duidelijk dat de toenmalige regelgeving te weinig flexibiliteit kende om tegelijkertijd de

luchtkwaliteit te verbeteren en de stagnatie in de bouwplannen op te heffen. VROM koos daarop voor een meer fundamentele aanpak bij de op te stellen Wet luchtkwaliteit. Bouwprojecten zouden dan niet meer rechtstreeks aan de grenswaarden worden getoetst. Een programma-aanpak zou moeten zorgen dat de luchtkwaliteit omhoog gaat door per deelgebied zichtbaar te maken of de normen op een bepaalde datum overal gehaald zijn.

Daarnaast moet de Wet luchtkwaliteit regelen dat bij kleine projecten, die niet of nauwelijks van invloed zijn op de luchtkwaliteit, geen toetsing hoeft plaats te vinden. Dit betekent dat meer dan 95% van de bouwplannen per definitie door kan gaan. Met name voor gemeenten zou dit een verbetering van de procedure zijn. Gemeenten zijn immers vergunningverlener voor de meeste bouwplannen waarvoor dan geen toetsing meer hoeft plaats te vinden. De programma-aanpak dient dan ook mede om de concrete problematiek die vooral op het bord van andere overheden ligt, te helpen aan te pakken.

Het wetsvoorstel is in 2006 in de Tweede Kamer besproken. De reacties waren niet altijd positief (de VVD sprak van een bestuurlijk monstrem en het CDA van een lelijk eendje), maar uiteindelijk ging de Tweede Kamer met overgrote meerderheid akkoord.

De urgentie van de problematiek was echter zodanig dat niet gewacht kon worden op de wetswijziging. Daarom is het Besluit luchtkwaliteit op een aantal punten tussentijds aangepast. Dit nieuwe besluit gaat door het leven als 'Blk2005'. Nieuw hierin zijn de zogenaamde zeezoutaftrek en de salderingsregeling. In Nederland bestaat door de ligging aan zee een deel van het fijn stof uit zeezout. Dit is niet ongezond en er is ook weinig tegen te doen. Daarom is dit aspect met instemming van de Europese Commissie uitgezonderd.

De salderingsregeling houdt in dat wanneer ten gevolge van een project de luchtkwaliteit zou verslechteren, het project toch door kan gaan als er voldoende compenserende maatregelen zijn getroffen, waardoor per saldo de luchtkwaliteit toch verbetert.

Door deze aanpassing in het Blk2005 en de doorwerking daarvan in de lokale planvorming, kon een groot aantal bouwprojecten toch doorgaan.

Bij nieuwe aanpak hoort samenwerking

In de nieuwe aanpak van VROM is het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) cruciaal. Dit maakt per regio

zichtbaar hoe de balans van de luchtkwaliteit is en hoe nieuwe projecten en compenserende maatregelen doorwerken. In dit programma werken alle overheidspartijen samen bij het plannen en uitvoeren van nieuwe projecten. In de loop van het jaar is er binnen het NSL een sfeer van constructieve, maar ook zakelijke samenwerking ontstaan, waarbij alle partijen zich ervan bewust zijn dat er grote belangen op het spel staan. Zo zijn er voor alle deelgebieden, zoals bijvoorbeeld de Noord- en de Zuidvleugel, de regio Utrecht, het gebied rond Arnhem en Nijmegen en de Brabantse intensieve veehouderijgebieden, werkgroepen aan de slag. Hierin werken provincie, gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden samen met VROM en V&W om de effecten van de nieuwe projecten in beeld te brengen en de maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren uit te werken. De provincie voert daarbij de regie. In al die gebieden is er een directe lijn tussen het ambtelijke werk en de sturing door de desbetreffende gedeputeerden en wethouders. Ook bij VROM en V&W zitten de bewindslieden er bovenop.

We worden kritisch gevolgd

Door de strenge Europese normen stonden de vergunningverleners, met name gemeenten, in 2006 meer dan honderd keer voor de rechter. Die beoordeelde per geval of de bouw van bijvoorbeeld een complex woningen of een weg door mocht gaan. De rechter keek dan in de eerste plaats of de plannen ook op het punt van de luchtkwaliteit goed onderbouwd waren. Dat was vaak niet het geval en dan strandde zo'n project nog voor de Raad van State aan de toets van de normen toekwam.

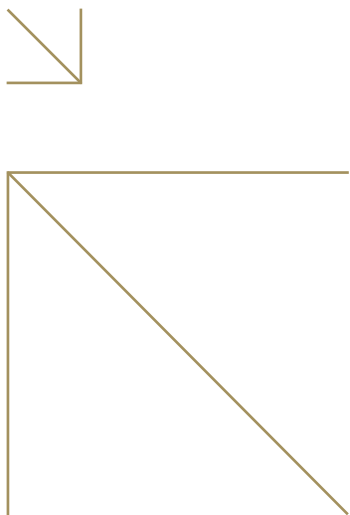
We worden kritisch gevolgd. Dat vinden we niet erg, omdat we met onze critici het kerndoel delen: alles op alles zetten om de normen te halen. Sterker nog, het is een belang dat alle EU-lidstaten delen, ook Nederland.

Wat betekent het concreet om alles op alles te zetten?

Een van de belangrijkste maatregelen is het aanscherpen van de eisen aan de uitstoot van voertuigen, apparaten en installaties.

In Nederland is in 2006 een roetfiltermaatregel genomen (niet verplichtend, want dat zou in strijd zijn met het EU-beleid). Het is een stimuleringssubsidie geworden van € 500 voor het laten inbouwen van een roetfilter in een bestaande diesel (de zogenaamde retrofit roetfilter).

De subsidie is onderdeel van de in 2006 gestarte campagne 'Een schonere lucht komt niet uit de hemel vallen'. Verder stelt

het Rijk milieueisen aan de concessies voor de exploitatie van het openbaar vervoer en aan de gemeentelijke wagenparken. Op landelijk niveau zal ook de invoering van het rekeningrijden een gunstig effect hebben.

Op regionaal en gemeentelijk niveau wordt inmiddels veel gedaan om de uitstoot te beperken: het weren van vrachtauto's zonder roetfilter uit de binnensteden, groene golven, verkeersluwe gebieden, snelheidsbeperkingen, het plaatsen van schermen, beplanting langs wegen, en binnenkort gedifferentieerde parkeertarieven.

Voor het treffen van dergelijke maatregelen was in 2005 al een budget van 500 mln beschikbaar. In 2006 is daar nog eens een bedrag van in totaal ca. € 600 mln bij gekomen: ca. € 300 mln voor roetfilters en andere stimuleringsmaatregelen op nationaal niveau en € 300 mln voor lokale maatregelen te treffen door gemeenten en provincies.

Overleg met stakeholders

We zijn in 2006 veel opener geworden over de dilemma's, over knelpunten, en over de compromissen rond de luchtkwaliteit. Een belangrijk effect van de grotere openheid was een betere verhouding met de belangenorganisaties. We bleven niet meer steken in discussies over cijfers, maar raakten in gesprek over de inhoudelijke kant van de zaak.

Belangrijke gesprekspartners zijn in dit verband organisaties uit de gezondheidszorg, zoals het Astmafonds, vertegenwoordigers uit de bouwwereld en de grond-, weg- en waterbouwwereld, en milieugroeperingen zoals Milieudefensie en Natuur en Milieu.

Natuurlijk zijn we het niet altijd eens, maar de discussies zijn zakelijk en constructief.

Ron Wit, teammanager bij de milieuorganisatie Natuur en Milieu: 'Er valt niks te overleggen, er valt alleen wat te doen. Als je weet dat de concentratie fijn stof en stikstofdioxide in Nederland de hoogste is van heel Europa, dan verwacht ik een stevige ambitie bij VROM. En die zie ik niet.'

Dat we in de uitvoering van het beleid rekening proberen te houden met meer belangen tegelijk, ziet Wit natuurlijk ook. 'Natuurlijk kan dat. Maar laat dan ook weten dat je bereid bent de vuilste van Europa te blijven. Uit allerlei berekeningen blijkt dat de baten van een stevig beleid een factor 10 hoger zijn dan de kosten daarvan.'

Door de openheid worden de discussies zeker helderder. En er zijn meer goede effecten. Zo denken we dat de opmerkelijk

brede politieke steun voor de nieuwe Wet Luchtkwaliteit mede een gevolg van die grotere openheid is.

Luchtkwaliteit nu hoger op de agenda

Dat staatssecretaris Van Geel in 2006 het EU-beleid bekritiseerde heeft ook nog iets goeds gebracht: in één klap kwam de luchtkwaliteit in Nederland veel hoger op de politieke agenda en trok het Rijk € 1 mld uit om het probleem van de luchtkwaliteit op te lossen.

Nederland hoort, samen met Londen en het Roergebied, tot de gebieden met het grootste luchtprobleem van Europa, maar wij maken per hoofd van de bevolking ook de meeste middelen vrij voor de oplossing van het probleem.

Nederland heeft in Europees verband veel geïnvesteerd in de kwaliteit van de gezamenlijke besluitvorming. We gingen bij alle voor ons belangrijke lidstaten op bezoek, op ambtelijk en op politiek niveau. De lobby was goed gecoördineerd en de informatie-uitwisseling met de Europese Commissie en het Euro-parlement was eveneens zeer goed.

De balans over 2006

Gaat het inmiddels al wat beter met de luchtkwaliteit in Nederland?

Ja en nee. In grote lijnen zijn de concentraties fijn stof en stikstofdioxide in Nederland in 2006 gedaald. Helaas zijn de concentraties in sommige steden en langs sommige snelwegen lokaal nog te hoog.

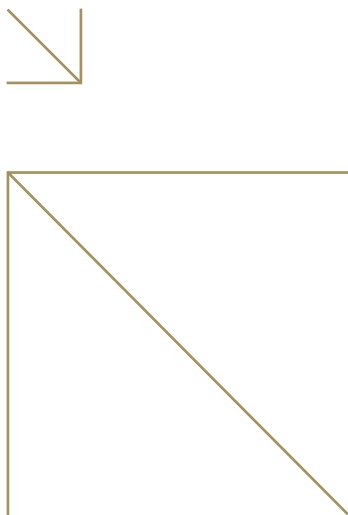
Maar de luchtkwaliteit gaat feitelijk vooruit en het emissiereductiebeleid is in Nederland effectief gebleken. Met de problemen langs de snelwegen zal het eveneens beter gaan. Het Milieu- en Natuurplanbureau verwacht dat het aantal normoverschrijdingen langs de snelwegen binnen tien jaar met meer dan 75% gedaald zal zijn.

Minstens zo belangrijk is dat we 'de slag te pakken hebben' voor het verbeteren van de luchtkwaliteit. Hoe voor de hand liggend het ook moge zijn, we weten nu uit ervaring dat samenwerking - tussen veel betrokken partijen - de sleutel van het voorzichtige succes is.

Gemakkelijke successen zijn er niet meer te boeken.

Wat beter kan

We moeten meer werk maken van de emissies van het wegverkeer. Er zijn in 2006 al belangrijke eerste afspraken gemaakt

om vervuilende dieselvrachtwagens uit de steden te weren. Maar er moet nog veel meer gebeuren. Er staan allerlei maatregelen klaar voor de korte termijn, maar we mogen het lange-termijndenken daarbij niet verwaarlozen. Er zal een trendbreuk noodzakelijk zijn in de richting van meer duurzaamheid.

We moeten, waar het kan, gemeenten en provincies nog beter ondersteunen in hun acties tot verbetering van de luchtkwaliteit, want veel maatregelen kunnen lokaal genomen worden. Over en weer moeten we dan wel alert blijven op de juiste taakverdelingen. 'Decentraal wat kan, centraal wat moet' is een pakkende samenvatting, maar een effectieve samenwerking vraagt wel wat meer nuances.

Ten slotte moeten we in Europees verband blijven aandringen op meer gezamenlijke maatregelen om de emissies bij de bron terug te dringen, normen dus voor auto's, apparaten en producten.

Het dossier Aandachtswijken

'Nieuwe coalities' geven forse impuls

'In geouwehoer kun je niet wonen', waren de legendarische woorden waarmee Jan Schaefer als staatssecretaris voor Volkshuisvesting in de jaren zeventig zijn programma voor stadsvernieuwing startte. De nadruk lag toen op de 'hardware', het verbeteren van woningen. Gaandeweg werd echter duidelijk dat ook andere zaken als onderwijs, cultuur, werkgelegenheid en integratie belangrijk zijn. En zo groeide *stadsvernieuwing* uit tot de integrale aanpak van de *stedelijke vernieuwing*.

In de praktijk van alledag is zo'n integrale aanpak nog lastig te realiseren, omdat de overheid uit lagen, afdelingen en diensten bestaat die allemaal hun eigen doelstellingen en procedures hebben. Om de verkokering te doorbreken en ruimte te forceren voor nieuwe initiatieven en activiteiten zochten VROM en BZK een andere aanpak.

Dat werd 'Nieuwe coalities voor de wijk'. Deze werkwijze gaf de integrale stedelijke vernieuwing en de sociale duurzaamheid het afgelopen jaar een forse impuls.

Harde afspraken

Om het initiatief te kunnen plaatsen moeten we even terug in de tijd. Sinds 2000 kunnen gemeenten geld krijgen uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) op basis van een

zogenoeten MOP, een meerjarenontwikkelingsplan. Het ISV is bedoeld om de achterstanden in sommige buurten en wijken integraal aan te pakken. De subsidiepot wordt gevuld met bijdragen van de ministeries van VROM, LNV en EZ. VROM coördineert de besteding van het geld.

Er werd volop gebruik gemaakt van het ISV, maar al snel lieten de gemeenten merken toch moeite te hebben met de uitvoering van hun eigen programma's. Veel initiatieven bleven steken in mooie woorden en goede bedoelingen.

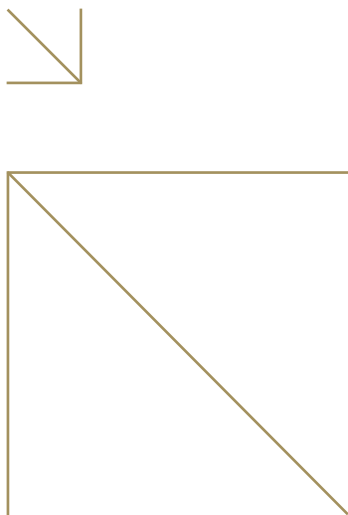
Om de zaak vlot te trekken, heeft VROM toen 56 wijken uitgekozen waar de stedelijke vernieuwing dringend moest worden versneld, waaronder Bijlmermeer (Amsterdam), Tarwewijk (Rotterdam), Transvaal (Den Haag) en Kanaleneiland (Utrecht). De betrokken gemeenten werden gestimuleerd om voor die wijken harde afspraken te maken met woningbouwverenigingen en andere partijen.

Waar de onderhandelingen tussen gemeenten en woningcorporaties dreigden vast te lopen, werden procesmanagers ingezet. En wat ook erg hielp, was het afschaffen van de overdrachtsbelasting voor vernieuwingsprojecten. Dat scheelde veel voor de financiële mogelijkheden van de corporaties.

Toch bleef er wat knagen

Hoewel de '56 wijken aanpak' succesvol leek, bleef er toch wat knagen. De aanpak had vooral betrekking op de 'fysieke' kant van de problemen, op renovatie, sloop en nieuwbouw. Het besef groeide dat die fysieke problemen wel belangrijk zijn, maar dat in een aantal wijken vooral de sociale problemen domineren, met name rond thema's als onderwijs, werkgelegenheid en criminaliteit. Op initiatief van minister Sybilla Dekker staken alle betrokken ministers en staatssecretarissen de koppen bij elkaar om na te gaan waar de belangrijkste flessenhalzen zaten bij het aanpakken van achterstanden. Ze kwamen tot de conclusie dat het verbeteren van de leefbaarheid in de wijken een zaak is die erg veel partijen raakt. Op zich is dat niet zo'n probleem, maar dat wordt het wel als die partijen langs elkaar heen werken. En dat gebeurde maar al te vaak.

Een ander knelpunt was, dat regels die met de beste bedoelingen door 'Den Haag' worden opgesteld in de wijken lang niet altijd de beoogde gevolgen hebben. Of, zoals een hoge Haagse ambtenaar het formuleerde: 'Je denkt dat we in ons keurig aangeharkte Nederland alles netjes geregeld hebben, maar als je in sommige wijken gaat kijken en met de bewoners praat, dan blijken er nog heel wat mensen buiten de boot vallen.'

Offensief voor leefbaarheid

En toen ontstonden de 'Nieuwe coalities voor de wijk'. Want om de leefbaarheid en sociale cohesie te vergroten, kozen de betrokken bewindslieden, Sybilla Dekker en Alexander Pechtold (Bestuurlijke Vernieuwing) voor een onorthodoxe aanpak. Op 1 juni 2006 gaven ze het startschot voor de 'nieuwe coalities voor de wijk'. Deze coalities zijn samenwerkingsverbanden van allerlei lokale partijen, variërend van een voetbalclub tot een moskee. Samen met de gemeente zetten zij zich in voor het verbeteren van de leefbaarheid. De coalities vormden zich niet via de gebruikelijke bestaande instituties, maar door onbevanging op zoek te gaan naar een aanpak die werkt en naar de partijen die daar dan bij horen.

Adopteer een wijk

Er kwamen 'adoptieteams' van mensen met bestuurlijke 'spierballen' die de wijken zouden helpen. Op hoog niveau: dertien wijken in tien gemeenten werden gekoppeld aan een bewindspersoon, die de wijk als het ware onder zijn of haar hoede nam. (Eerst zouden acht wijken zo'n adoptieteam krijgen, maar de animo onder bewindslieden was zo groot, dat het aantal werd uitgebreid tot dertien.)

In elk adoptieteam zat verder een wethouder van de betreffende gemeente, een directeur-generaal van een ministerie en een onafhankelijke deskundige. Als deskundigen deden onder andere mee: Pieter Winsemius (die later in het jaar onverwacht opnieuw minister van VROM werd) en Ella Vogelaar (vanaf 2007 minister voor Wonen, Wijken en Integratie).

In een zestal wijken worden burgers direct betrokken bij het inrichten van sociale ontmoetingsplaatsen in hun wijk. Het idee voor deze pilotprojecten werd opgedaan via de 'publieks-agenda'. VROM heeft de uitvoering met geld en kennis ondersteund.

Knelpunten verholpen

De adoptieteams voor de wijken speelden een belangrijke rol bij het verhelpen van knelpunten. Samen met de betrokken wethouders werd geanalyseerd waar zich de problemen voordoen en hoe deze opgelost kunnen worden. In veel gevallen werden nieuwe invalshoeken gevonden om een achterstandsituatie aan te pakken. Vaak ook bleek dat landelijke regelgeving en verkering blokkades opwerpen, bijvoorbeeld bij de herinrichting van een bedrijventerrein of het realiseren van een wijkcentrum. Met de bewindspersoon als een soort peetoom of peettante op de achtergrond bleek het in veel gevallen mogelijk om die blok-

kades uit de weg te ruimen en vernieuwende ideeën en werkwijzen een kans te geven.

De balans over 2006

De betrokkenheid van hoge rijksambtenaren heeft ervoor gezorgd dat het mes aan twee kanten snijdt. De problemen werden met succes aangepakt, maar 'Den Haag' kreeg ook een betere kijk op de praktijk van alledag en op de doorwerking van landelijk beleid en landelijke regels.

VROM en BZK zijn trots op het onorthodoxe initiatief. Op alle niveaus wordt de aanpak als inspirerend ervaren en zie je een aanstekelijk plezier in de samenwerking. De adoptieteams hebben de oplossing van vele problemen dichterbij gebracht. Vooral de combinatie van een verticale samenwerking (tot in de ministeries) en een horizontale samenwerking (van zeer uiteenlopende lokale partijen) is vruchtbaar en de lessen daarvan zullen zeker ook op andere plaatsen en in andere dossiers doorklinken.

Eind 2006 verscheen de 'Toekomstverkenning ISV'. Deze vormde de basis voor het 40 wijkenprogramma. De gecombineerde aanpak van zowel de fysieke als de sociale problemen werd de basis voor het beleid voor de stad.

Wat beter kan

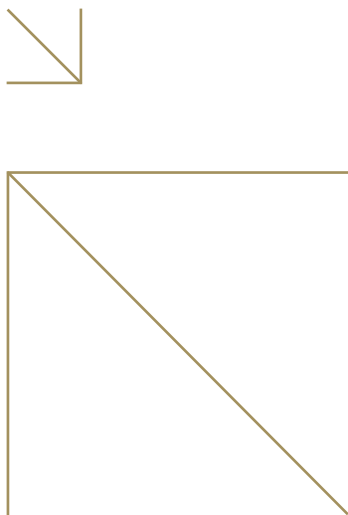
Het project 'Nieuwe coalities voor de wijk' wordt in 2007 afgerond. Als we er één ding van geleerd hebben, is het wel dat je de problemen in wijken niet oplost vanachter een bureau in Den Haag of in het gemeentehuis.

Het is essentieel om ook daadwerkelijk de wijk in te gaan, maar dan met voldoende spierballen.

Het dossier Afval op zee

Betere afspraken, toch ernstige incidenten

De verwerking van afval moet in principe in eigen land plaats vinden, maar als dat niet lukt, mag het voor verwerking naar een ander land vervoerd worden. Om wantoestanden te voorkomen is dat vervoer van afval aan strenge regels gebonden. Er is met het afvoeren (en verwerken) van afval veel geld te verdienen, waardoor sommige bedrijven bereid zijn om de wet te overtreden.

Probo Koala

Het betreurenswaardige incident met de 'Probo Koala' is een icoon geworden van de problemen rond afval en gevaarlijke stoffen.

Begin juli 2006 meerde een door een Nederlands bedrijf gecharterde tanker, de Probo Koala, af in de haven van Amsterdam. Aan boord bevonden zich onder meer 'slops', afvalstoffen die vrijkomen bij het reinigen van de tanks van schepen. Dit afval - door de Probo Koala zelf geproduceerd - werd voor verwerking aangeboden bij een Nederlandse afvalverwerker. Deze pompte de slops over in een ander schip. Halverwege het overpompen aan land bleek uit analyses van de afvalverwerker dat hij de afvalstoffen niet kon verwerken. De scheepsagent vroeg toestemming om de afvalstoffen terug te pompen naar de Probo Koala. De Amsterdamse autoriteiten stemden uiteindelijk in. De Probo Koala verliet, mét de gevaarlijke afvalstoffen, de Amsterdamse haven weer.

Na het aandoen van een aantal andere Europese havens, zette het schip koers naar Ivoorkust en loste het afval in de haven van Abidjan. Een lokaal verwerkingsbedrijf dumpte vervolgens het afval op verschillende plekken in en rondom de stad. De schrijvende gevolgen zijn bekend: er stierven volgens de Ivoiriaanse autoriteiten vijftien mensen door de giftige dampen en enkele tientallen slachtoffers moest acuut naar het ziekenhuis. Vele duizenden mensen hebben gebruikgemaakt van de door de Ivoiriaanse regering aangeboden gratis medische zorg. De gemeente Amsterdam heeft net als het ministerie van VROM samen met Verkeer & Waterstaat, onderzoek gedaan naar de toedracht van wat er in de Amsterdamse haven is gebeurd. Duidelijk is dat het terugpompen van de afvalstoffen verboden had moeten worden. Verder heeft het kabinet geconcludeerd dat de samenwerking en de informatie-uitwisseling tussen alle betrokken diensten beter had moeten verlopen. Andere conclusies waren dat het om een zeer uitzonderlijke situatie ging, en dat de regelgeving rond scheepsafval zeer ingewikkeld is.

Otapan

Het jaar 2006 leverde nog een icoon van het gezeul met gevaarlijk afval; het schip Otapan. Strikt genomen ging het niet om een afvaltransport: het schip was zélf een lading afval. In de zwaveltanker Otapan was veel asbest verwerkt en dat moest verwijderd worden. Om de kosten te beperken, liet de eigenaar de bemanning zelf het asbest eruit halen. Ze vulden duizenden vuilniszakken met asbest, maar de klus was nog lang niet geklaard. De risico's werden op deze manier te groot.

De Otapan lag al sinds 1999 in de Amsterdamse haven. Onder toezicht van de VROM-Inspectie, omdat er werd gevreesd dat het schip naar een land zou worden gebracht waar men het minder nauw neemt met de voorschriften voor asbestverwijdering.

Na zeven jaar was het schip zo vervallen geraakt, dat sloop onvermijdelijk was. Een kostbare operatie, vooral vanwege het asbest. Toen ging de eigenaar failliet. Na overname door een andere eigenaar werden alle partijen, waaronder de Nederlandse overheid, het eens over sloop in Turkije. In het buitenland zijn de loon- en verwerkingskosten namelijk lager, zodat de sloop daar wel rendabel kan plaatsvinden. Veel landen komen voor zo'n oplossing echter niet in aanmerking, omdat ze niet aan de strenge Europese regels voor afvalexport kunnen voldoen. De werf in Turkije kon dat wel en kreeg toestemming om het schip te slopen.

Toch liep het mis.

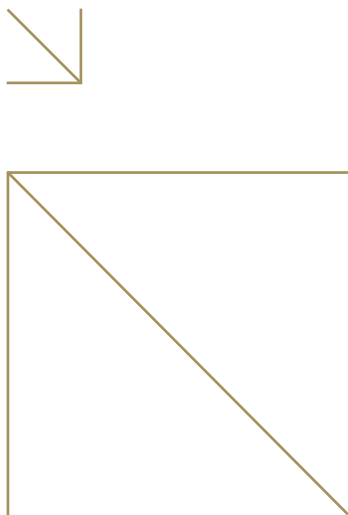
Doordat de eigenaar van het schip een veel te geringe opgave had gedaan van de aanwezige hoeveelheid asbest, weigerde Turkije het schip en moest de Otapan, op basis van internationale verdragen, in september 2006 weer terug naar Nederland. Begin 2007 is het schip uiteindelijk hier gesaneerd (voor miljoenen euro's) door een Nederlands bedrijf.

De les: hoewel de eigenaar verantwoordelijk was voor zijn eigen opgave van de hoeveelheid asbest, had de Nederlandse overheid bij de vergunningverlening beter op moeten letten of de opgegeven hoeveelheid asbest juist was.

Afvaltransporten over zee

'Afval op zee' is een buitengewoon lastig dossier, waar nogal eens wat fout mee kan gaan. De belangrijkste ingrediënten zijn: praktijken waarmee veel te verdienen valt, een ingewikkelde regelgeving en een niet consistente Europese handhavingspraktijk. Uit onderzoek in dertien Europese zeehavens blijkt dat een groot aantal van de onderzochte afvaltransporten over zee illegaal is. Denk hierbij aan illegale exporten van elektronisch afval, autowrakken, kabelafval, plastics en CFK-houdende koelkasten van Europa naar Azië en Afrika. Dit roept om een strengere en vereenvoudigde Europese regelgeving en om een betere handhaving.

De VROM-Inspectie is in Nederland belast met de handhaving van de Europese regels rondom afvaltransporten en werkt daartoe nauw samen met de autoriteiten in Europa onder de vlag van een informeel handhavingsnetwerk (IMPEL-TFS).

Dit project heeft als doel de handhaving in de lidstaten van de EU-regelgeving op het gebied van de export van (gevaarlijke) afvalstoffen te verbeteren en te uniformeren. Bij het zeehavenproject worden voertuigen, schepen en containers waarmee (afval)stoffen worden vervoerd en opslaglocaties in havengebieden gecontroleerd. Bij de transportcontrole werkt de VROM-Inspectie nauw samen met een groot aantal handhavingdiensten, zoals de Douane, de regiokorpsen en het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD). Daarnaast wisselen de milieu-inspecteurs van de betrokken landen informatie en ervaringen uit. De Europese havens houden elkaar rond de handhaving min of meer in de tang. Een haven die streng handhaaft zet zichzelf buitenspel, omdat de ladingen dan onmiddellijk naar de andere Europese havens gaan. De omzetten in deze transporten zijn voor de havens zo groot, dat deze belangen verhinderen dat een haven voorop gaat lopen in de handhaving. Alleen een echt gezamenlijke Europese handhavingspraktijk kan soelaas bieden.

Mondiaal zijn er overigens wel degelijk afspraken gemaakt over het vervoer van afvalstoffen. In Europees verband zijn die al in 1991 vastgelegd in de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen (EVOA). Uitgangspunt van de regeling is dat voor de overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen voor verwijdering binnen de Europese Unie toestemming vereist is van zowel het land van verzending als het land van ontvangst. Naar landen die geen lid zijn van de OESO mogen helemaal geen gevaarlijke afvalstoffen worden uitgevoerd. Niet-gevaarlijke afvalstoffen mogen wel worden uitgevoerd, als ze een nuttige bestemming krijgen. De niet-OESO-landen kunnen bovendien aangeven onder welke voorwaarden zij de nuttige afvalstoffen wensen te ontvangen.

Nederland is gidsland

Nederland is gidsland op het terrein van de handhaving van de EVOA. We weten veel van de transporten die plaatsvinden. Dat is vooral te danken aan het feit dat we vele verschillende informatiebronnen effectief weten te koppelen.

In de meeste andere Europese landen ontbreekt echter structureel toezicht op export van afvalstoffen. Feitelijk zijn er daardoor in Europa voor illegale praktijken niet zo veel belemmeringen.

Door zijn effectieve en efficiënte controle onderschept Nederland veel afval waar iets niet mee in orde is. Daarbij speelt ook

een rol dat de haven van Rotterdam ongeveer de helft van alle Europese transporten naar niet-OESO-landen afhandelt. Natuurlijk weten alle lidstaten dat de illegale internationale handel in afval onmogelijk door één land kan worden aangepakt. Dat geldt voor het dumpen in arme landen en dat geldt al helemaal voor de nauwelijks te controleren afvallozingen op zee.

De VROM-Inspectie zet zich dan ook, samen met de politie en douane, in voor een behoorlijke handhaving van de EVOA in alle Europese lidstaten. Al was het alleen maar omdat 70% van de Nederlandse handhavingzaken een oorsprong heeft in een andere lidstaat.

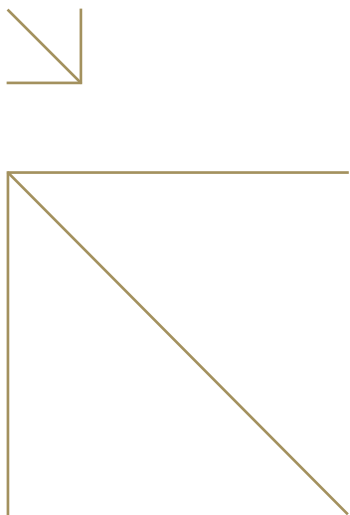
De balans over 2006

Gelukkig zijn er ook positieve ontwikkelingen te melden. Vooral Nederland heeft, vanuit VROM, met succes geknokt voor een nieuwe en strengere EVOA. In 2007 zal die in werking treden. Onder de nieuwe EVOA kan bezwaar gemaakt worden tegen de uitvoer van afval als de verwerkingswijze in het land van bestemming minder geavanceerd is dan in het land van verzending.

Cijfers

- Rotterdam is de grootste containeroverslaghaven van Europa
- Rotterdam verwerkt in- en uitgaand 9 miljoen containers per jaar
- Daarvan zijn er ruim 1 miljoen *afval*containers
- Van alle afvalcontainers die de EU verlaten is voor 50% Rotterdam de laatste haven
- Van alle foute afvalcontainers in Rotterdam komt 70% uit een andere EU-lidstaat
- De helft van alle in zeehavens onderzochte afvaltransporten in de EU is illegaal.

Bron: VROM-Inspectie

Ook is nu nadrukkelijk bepaald dat de EU-lidstaten moeten samenwerken voor de handhaving van de nieuwe verordening. Verder krijgt het in 2006 afgeronde Europese Zeehavenproject een vervolg. Dat project structureert in de havens, op de weg, op het spoor en in de binnenwateren de bestrijding van illegale transporten. De VROM-Inspectie leidt deze samenwerking onder de vlag van het Europese handhavingnetwerk IMPEL-TFS, een netwerk dat vanuit de Europese milieuministers in november 2006 krachtige ondersteuning kreeg.

Bij de affaire met de Probo Koala was VROM slechts zijdelings betrokken, maar we hebben er wel van geleerd om ook in die rol beter door te vragen.

De affaire met de Otapan maakt dat we scherper letten op de kwaliteit van de gegevens bij de 'EVOA-kennisgevingen'.

Wat beter kan

De overtredingspercentages in de Europese zeehavens liggen te hoog. Maar het is fysiek onmogelijk om de miljoenen containers in bijvoorbeeld de Rotterdamse havens stuk voor stuk te controleren. Van alle afvalcontainers die de EU verlaten is Rotterdam voor 50% de laatste haven.

Ook al doen we het ten opzichte van de andere lidstaten goed bij de handhaving, we zouden toch, met meer capaciteit, meer afvaltransporten kunnen controleren om te voorkomen dat afvalstoffen problemen voor mens en milieu veroorzaken in de landen van eindbestemming.

We zullen in Brussel met nog meer nadruk blijven aandringen op een verbetering van de Europese handhavingssamenwerking en een verbetering van de naleving.

Dilemma's

Dilemma's

Schipperen

Dilemma's die niet verdwijnen

In onze beleidsdossiers staan we vaak voor 'eeuwige' dilemma's, dilemma's die steeds weer terugkomen. En dat is dan niet omdat we geen keuzes maken, maar omdat de uitersten waar-tussen gekozen moet worden er altijd zijn en niet verdwijnen door één of andere ferme keuze.

Het scala van factoren dat de keuzes rond de dilemma's beïnvloedt is groot. Soms is het de politieke kleur van een minister en een regeringscoalitie die voor een nieuw accent zorgt, soms leidt de actualiteit van een bezorgdheid tot andere keuzes. De ene keer is er invloed van nieuwe kennis, de andere keer speelt de internationale agenda een rol.

De eeuwige dilemma's kennen dus geen 'eeuwig antwoord', maar we willen hier wel laten zien welke afwegingen we maken.

De keuze van de dilemma's die we hier behandelen, hebben we samen met onze stakeholders gemaakt. Zij vonden het behandelen van 'dossiers' alleen niet genoeg. Juist omdat bij allerlei dossiers dezelfde dilemma's een rol spelen, verdienen die dilemma's afzonderlijk aandacht. Dat vonden onze stakeholders. En wij waren het daarmee eens.

Nederland, Europa of de wereld

Internationaal milieubeleid gaat langzaam

Milieuproblemen waren lange tijd overwegend problemen van dichtbij; op het eigen erf konden we belangrijke milieuwinst bereiken. Hoe anders is het nu. De belangrijkste problemen kunnen alleen in internationaal verband met succes worden aangepakt. Maar: internationaal milieubeleid gaat bijna per definitie langzaam. Het tempo van de traagsten dicteert vaak de gang van zaken. Wie dóór wil pakken moet eerst leren op z'n handen te gaan zitten.

Nederland is in het verleden tamelijk succesvol geweest in het aanpakken van de milieuproblemen op het eigen erf. We hadden bijvoorbeeld ooit zo ongeveer het vuilste oppervlaktewater van de hele wereld. Aan dat probleem hebben we veel gedaan - en met succes. Maar de schaal van de internationale problemen is wezenlijk anders. Zowel het klimaatprobleem als de verduurzaming van de energievoorziening vragen een wereldwijde aanpak. En daarbij krijgt iedereen te maken met de onvermijdelijke

stroperigheid van de internationale diplomatie en de onmogelijkheid snel door te pakken.

De kunst van de diplomatie

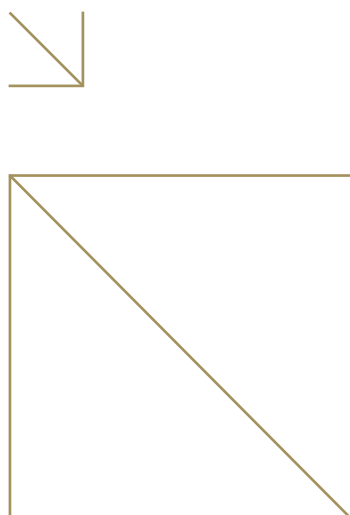
We weten inmiddels de weg in het internationale verkeer en verstaan de kunst van de internationale milieudiplomatie. We weten dat je in Europa vooral in de vroege fase van een voorstel invloed kunt uitoefenen. In die 'expertfase', wanneer de deskundigen hun inbreng leveren, kun je zelfs veel invloed hebben. Ook als klein land.

We hebben daarvoor sinds enige tijd een 'Internationale Agenda van VROM'. Daarin staat voor welke thema's we met nadruk in de weer gaan. Zowel in Europa, als in VN-verband, zowel voor de milieu-onderwerpen, als voor de andere VROM-thema's. De internationale agenda van VROM is in 2006 één agenda geworden. We maken geen onderscheid meer tussen de EU-zaken en de VN-zaken. We willen onze inbreng op mondiaal en op Europees niveau vanuit één perspectief zien. Ook de beleids-onderwerpen waar VROM zich mee bezighoudt worden door ons in het internationale verkeer als één samenhangend pakket benaderd. En dat is ook logisch; de wisselwerkingen tussen milieu, ruimte, wonen en zelfs rijkshuisvesting worden steeds intensiever - al was het alleen maar vanwege het feit dat de EU steeds meer kaders stelt waarbinnen de nationale overheden hebben te opereren.

Het vormgeven van de eigen inbreng in de EU- en de VN-debatten vraagt ook een goed inzicht in de permanente veranderingen die op het niveau van de EU en van de VN gaande zijn. In 2006 waren dat voor de EU de uitbreiding tot 27 leden en de herziening van de Europese Verdragen. Voor de VN was dat de prioriteit die de eigen hervorming kreeg, gericht op betere en meer zichtbare prestaties, en de regierol voor de VN in de mondiale klimaatproblematiek en de post-Kyoto-afspraken.

Beter op de regels letten

Maar de internationale agenda bestaat niet alleen uit het organiseren van de eigen invloed op de besluitvorming. De andere pool, die we in Nederland aanmerkelijk minder goed op orde hadden, was de afstemming van ons nationale doen en laten op met name de Europese regelgeving. Ook VROM kreeg het verzoek daar verbetering in aan te brengen. We zijn er inmiddels volop mee aan de slag voor de beleidsterreinen milieu en ruimte. We geven dan in een vroeg stadium per EU-beslissing aan waar het besluit gevolgen voor heeft. Het is een buitenge-

woon nuttige exercitie die grote problemen kan helpen voorkomen, wanneer gemeentelijke, provinciale of rijksplannen niet blijken te rijmen met EU-regels.

Het belang van zo'n overzicht wordt alleen maar groter. Menig- een kan zich waarschijnlijk niet meteen voorstellen dat het nationale woonbeleid steeds sterker beïnvloed wordt door Europa. Dat gebeurt op heel verschillende fronten. Zo hebben de staats- steunregels direct gevolgen voor de woningcorporaties, hebben de energienormen invloed op het bouwen, en zijn bij de renova- tie van flats Europese veiligheidsregels van kracht. Door de regels ter beperking van de uitstoot van broeikasgassen en fijn stof zijn, zoals bekend, noodgedwongen vele bouwprojecten stil- gelegd die te dicht bij wegen waren geprojecteerd.

Kentering in houding ten opzichte van Europa

Vooraf vanuit het dossier Luchtkwaliteit was er in 2006 aan- vankelijk een forse scepsis ten opzichte van het EU-beleid. Dat werd ingegeven door de gevolgen van het EU-beleid voor Neder- land.

Maar gaandeweg verdween die scepsis weer, vanuit het besef dat de winst van een gezamenlijke Europese aanpak groot was. Later in het jaar groeide zelfs de ambitie om de scepsis om te buigen naar een pro-actieve, constructieve houding.

Ergernissen van onze stakeholders

Onze rol in het internationale verkeer ontmoet bij onze stake- holders af en toe kritiek. Soms vindt het bedrijfsleven dat we moeten proberen de regelgeving vanuit Brussel wat te tempe- ren, soms vindt de milieubeweging dat we Brussel moeten aan- moedigen wat strenger te zijn. En soms heeft de een gelijk en soms de ander.

We hebben rond Europa in ieder geval regelmatig en intensief contact met de stakeholders. Dat gaat van harte omdat we over en weer elkaars invloed niet willen missen.

Er zijn wel structurele verschillen van mening. Zo vindt de milieubeweging het principieel onjuist dat we onze klimaatdoe- len deels halen door investeringen in schonere technieken in het buitenland. Wij vinden het echter onverstandig dergelijke emissiereductiemogelijkheden te laten liggen. Twintig jaar wachten tot een ontwikkelingsland genoeg geld heeft om het probleem zelf aan te pakken, is immers geen optie.

Toch een voortrekkersrol

VROM heeft in eigen land de mooie leus 'Nederland is klein, denk groot'. Dat betekent ook dat we in het internationale ver- keer tamelijk forse ambities hebben. Zo zijn we van mening dat Nederland een voortrekkersrol moet spelen in het oplossen van het complexe energievraagstuk. Dat lijkt pedant, maar het past bij de aanpak van het energieprobleem in eigen land. Er zijn niet veel landen waar de noodzakelijke energietransitie zo voortvarend wordt aangepakt in een samenwerking van over- heid, bedrijfsleven, kennisinstututen en zelfs de burgerij. In die samenwerking wordt nu heel zwaar ingezet op het bevor- deren van nieuwe technologieën. Daardoor overheerst de uitda- ging en zijn we nu vooral gericht op de kansen voor technische oplossingen, ook economisch. Een schone waterstofcentrale, goedkope zonne-energie, het opslaan van CO₂, Nederland als Europees energieknooppunt; dat zijn de uitdagingen en we hopen er ook internationaal zaken mee te kunnen doen.

Geen dilemma

'Nederland, Europa of de wereld': op de keper beschouwd is het helemaal geen dilemma. Het is niet óf óf, maar én én. In eigen land moeten we onze eigen verantwoordelijkheid nemen, maar dat geldt natuurlijk ook voor onze rol in het Europese of mondi- ale overleg. Rond de internationale overlegtafels moeten we ge- staag blijven duwen. Duwen, maar dan wel slim en niet te hard of met te veel lawaai.

Wat wonnen we er in 2006 mee?

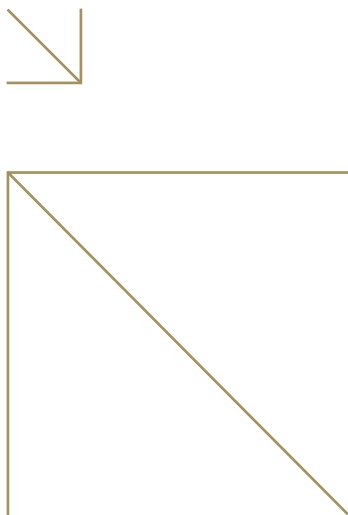
We kregen rond de EU-regels wat extra ruimte om aan onze verplichtingen voor de luchtkwaliteit te kunnen voldoen. We hebben meegeholpen aan het stevige klimaatstandpunt van Europa. Er komt een verbetering van de emissiehandel voor broeikasgassen.

En de Nederlandse innovaties voor een duurzame energievoor- ziening beginnen op te vallen.

Centraal of decentraal

Een voortdurende discussie

'Decentraal wat kan, centraal wat moet'. Dat was het motto dat minister Dekker meegaf aan de 'Nota Ruimte'. 'De Nota Ruimte is niet voor bange mensen. Het kabinet nodigt gemeenten nadrukkelijk uit het heft in eigen handen te nemen bij het vorm- geven van de ontwikkeling van ons land. Kansen staan centraal, niet regels en restricties.'

De parlementaire afronding van de nota was in januari 2006, de discussie over het sturingsprincipe loopt nog steeds. En dat is niet verwonderlijk, want het dilemma ervaart iedereen zelf. Enerzijds willen we allemaal vrijheid om onze eigen omgeving in te richten, anderzijds willen we dat er ingegrepen wordt als de zaken fout gaan. Dat vindt zowel de bestuurder als de ambtenaar, zowel de ondernemer als de burger.

Rijk helpt provincies en gemeenten

In 2006 is vanuit VROM een begin gemaakt met het systematisch ondersteunen en faciliteren van de andere overheden. Per provincie zijn interactieve 'drieluik-bijeenkomsten' georganiseerd, waarbij de Nota Ruimte, de Wet Ruimtelijke Ordening en het (financieel) instrumentarium centraal stonden. Voorts is met IPO en VNG een Platform uitvoering Nota Ruimte gestart, waarin allerlei uitvoeringsaspecten worden belicht en partijen van elkaar leren bij de implementatie van het nieuwe beleid. Ook zijn onderzoeks- en evaluatieprogramma's onderling afgesproken. Bovendien is er eind 2006, in samenwerking met de VNG, een door 150 wethouders bezochte bijeenkomst georganiseerd, waarbij alle vier ministers van de Nota Ruimte acte de présence gaven.

Een ander praktisch voorbeeld van ondersteuning van het decentrale niveau leverde de VROM-Inspectie. Omdat het voor gemeenten niet duidelijk meer was waar ze, na de Nota Ruimte, bij de centrale overheid wel en niet meer op konden rekenen, maakte de inspectie een checklist waarop precies stond wat er centraal nog gedaan werd en wat niet meer. Ook meldde de inspectie waar ruimtelijke plannen van andere overheden voortaan wel en niet meer op getoetst zouden worden.

In stappen decentraal

De Nota Ruimte staat in een reeks van nationale beleidsnota's, die begon in 1960. Toch betekende deze Nota ook een breuk met de traditie, door de nadruk op ontwikkelingsplanologie. We hebben lang gewerkt met de Vierde Nota Extra (Vinex) uit 1991, en wat er nu gebouwd en aangelegd wordt in Nederland vindt daarin nog vaak zijn oorsprong.

De Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening uit 2001 schrapte restricties van de Vierde Nota, zoals het locatiebeleid voor bedrijfsvestigingen, maar stelde ook nieuwe grenzen, zoals voor verstedelijking ('rode contouren').

In 2002 trad een ander kabinet aan, dat te maken kreeg met forse economische tegenwind.

Hoewel grote delen van de Vijfde Nota werden overgenomen in de Nota Ruimte werd wel de sturingsfilosofie aangepast. Burgers en marktpartijen kregen een grotere vrijheid, niet in het minst om financiële redenen, en er werd flink gedereguleerd. Er kwam een versoepeling voor het bouwen in het landelijk gebied. Ruimtelijke restricties werden voorwaardelijk ('ja, mits' of 'nee, tenzij') en gemeenten kregen meer vrijheid om deze voorwaarden in te vullen.

Een missing link?

In een door het kabinet gevraagd advies concludeert het College van Rijksadviseurs (waar o.a. de Rijksbouwmeester deel van uitmaakt) dat 'Decentraal wat kan, centraal wat moet' weliswaar een prima uitgangspunt is, maar dat je dan wel iets meer moet zeggen over wat 'centraal wat moet' inhoudt. Want tegenover de grotere eigen verantwoordelijkheid voor gemeenten en provincies, staat dat de Rijksoverheid haar eigen rol helder dient te definiëren en haar verantwoordelijkheid neemt.

De Rijksadviseurs signaleerden een 'missing link' in het motto. Decentrale ruimte vraagt volgens hen wel een visie die gedeeld moet worden en waarbinnen de decentrale bevoegdheden zich afspelen.

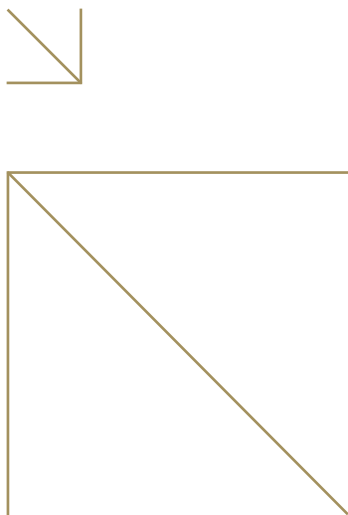
Het Rijk moet daarom de inhoudelijke hoofdlijnen van de ruimtelijke ontwikkeling aangeven, op nationale schaal en met oog voor de lange termijn. Die visie moet duidelijk maken waar de prioriteiten liggen en waarom. Het richtinggevend hoofdidee moet gemeenten en provincies houvast geven.

Maar bij gemeenten en provincies moet ook iets gebeuren. Daar moeten kwaliteit en kennis gegarandeerd worden. Waar dat niet lukt, moet het Rijk zich dat aantrekken - anders krijgt decentralisatie te weinig inhoud.

Het werk van DG Ruimte is in de laatste jaren met name gericht geweest op ondersteuning en facilitering van mede-overheden bij het gedeelte 'decentraal wat kan'. De nadere invulling van 'centraal wat moet' is in de loop van 2006 steeds meer op agenda komen te staan.

Wat wonnen we er in 2006 mee?

Eén ding heeft de discussie over centraal of decentraal zo langzamerhand wel duidelijk gemaakt: geen van beide uitersten heeft het absolute gelijk aan zijn zijde. Met de sturingsfilosofie van de Nota Ruimte kwam er meer duidelijkheid over waar het Rijk zich wel en niet meer mee bezig hield. Provincies en

gemeenten kregen meer beleidsvrijheid richting hun burgers, en private partijen kregen meer ontwikkelingsmogelijkheden. Ruimtelijke ontwikkeling en aandacht voor kwaliteit van de omgeving staan weer hoog op de agenda.

Een zwaarder accent komt te liggen op duurzame ruimtelijke gebiedsontwikkeling en efficiënt en kwalitatief ruimtegebruik. De omslag naar gebiedsontwikkeling, waarbij samenwerking met andere partijen hoog in het vaandel staat, wordt nu goed opgepakt. Niet door recentralisatie naar het Rijk, maar nog steeds met de medeoverheden samen.

De grote ruimtelijke beslissingen die de nationale duurzaamheid raken blijven door het Rijk genomen worden. Dan gaat het bijvoorbeeld om zaken als de duurzame ontwikkeling van de Randstad en een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting van Nederland voor de langere termijn.

Overleggen of opleggen

De roep om een krachtdadige overheid

Overleggen over beleidsvoornemens of het opleggen van beslissingen: het lijkt helemaal geen dilemma in een land waar we zo gewend zijn aan het polderen. Maar bij vlagen duikt er nu en dan een soort 'poldermoeheid' op en wordt er geroepen om een krachtiger overheid die op eigen gezag zelf knopen doorhakt. Toen eind 2006 een aantal topmanagers het (nog te formeren) kabinet opriep stevige stappen te zetten in het energie- en klimaatbeleid, leek dat zo'n moment.

Uiteraard heeft de overlegcultuur schaduwkanten. Het duurt langer, je sluit meer compromissen, de helderheid van de hoofdlijn kan buiten zicht raken - maar toch. We hebben er belangrijke ontwikkelingen mee op gang gebracht en gehouden. In het verleden, en nog.

Critici vinden echter dat polderen een uitdrukking is van een overheid die niet krachtdadig genoeg is en legitimering zoekt. Hoewel een dergelijke situatie zich wel eens voor zal doen, heeft het polderen veel aantrekkelijke kanten.

Het fenomeen is zich wel aan het vernieuwen. Waar vroeger de vertegenwoordiging van alle betrokken organisaties voorop stond - ieder moest z'n woordje kunnen doen -, wordt nu samenwerking belangrijker.

De steeds grotere betekenis van 'Brussel' speelt eveneens mee. De Europese Commissie consulteert doelgroepen, stakeholders en overheden uitvoerig bij de totstandkoming van wetgevingsvoorstellen. Ook Nederlandse belangengroeperingen maken van die mogelijkheid dankbaar gebruik, en dat impliceert een andere rol van de nationale overheid. Bovendien is de politieke context anders dan nationaal. De samenstelling van het Europees Parlement weerspiegelt nu eenmaal niet de nationale coalitieverbanden.

Een ander aspect is, dat de Europese Unie aan alle lidstaten regels oplegt. Enige vorm van onderhandelingen is, na het vaststellen van een verordening, niet meer mogelijk. Afspraak is immers afspraak.

De traditionele Nederlandse overlegcultuur krijgt door de toenemende Europese samenwerking dus een nieuwe dimensie.

Wat doen burgers en wat doet het bedrijfsleven?

We betrekken burgers steeds meer bij de beleidsvorming. Dat gaat goed en levert een grotere kwaliteit op. Toch is er in de praktijk een verschil tussen het gedrag van burgers/consumenten en dat van het bedrijfsleven.

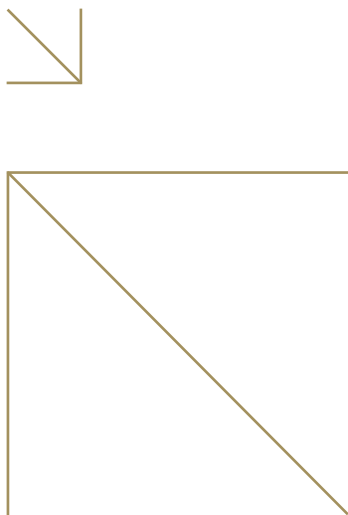
Het bedrijfsleven doet veel om duurzaamheid vorm te geven - het ritselt van de duurzame initiatieven in de ondernemingen. Soms vanuit een eigen belang voor de korte termijn - imagoverbetering en kostenbesparing - maar meer en meer ook omwille van belangen die pas op langere termijn spelen - beschikbaarheid grondstoffen en 'license to produce'.

Niet alleen zullen verboden en voorschriften voor het bedrijfsleven niet gemist kunnen worden, ook is het een feit dat voor gedragsverandering bij burgers/consumenten sturende ingrepen welhaast de enige weg zijn.

De bewustwording onder de bevolking is toch enorm gegroeid. Rond het klimaat is bijna iedereen ervan overtuigd dat de mens de veroorzaker van het klimaatprobleem is en wil ook bijna iedereen dat het probleem wordt aangepakt. Maar dan blijkt dat minder dan één op de vijf burgers vindt dat hij zelf in actie moet komen. En uit een eerste duurzaamheidsverkenning van het MNP blijkt dat 70% van de mensen naar de overheid wijst als het om duurzame maatregelen gaat.

Er is dus een kloof tussen weten en ernaar handelen, tussen bewustwording en gedrag. Een strengere regelgeving komt daardoor dichterbij.

Er is nóg een reden waarom er meer en meer gevraagd wordt om een strenge regelgevende overheid: het helpt de innovatie.

Als bedrijven iets niet meer mogen of als het te duur wordt, gaan ze oplossingen zoeken.

Wie zou denken dat het bedrijfsleven zulke ingrepen vervelend vindt, heeft het mis. Zo nu en dan vragen bedrijven er zelf om. Ondernemers weten dat strenge regels innovaties steunen, bovendien willen ze collega's die alleen geïnteresseerd zijn in kortetermijngewin de pas afsnijden. Het is niet zo dat strenge regels bedrijven weggagen. Dat valt reuze mee. Sommige bedrijven zouden ten opzichte van bedrijven in landen met een mildere regelgeving zelfs kunnen profiteren van het *first mover advantage*.

De kunst van het evenwicht

De kunst is natuurlijk het evenwicht te vinden tussen overleg en samenwerking aan de ene kant en regelgeving en controle aan de andere kant.

Dat is overigens een doorlopend zoekproces. Voor het thema milieu konden we in 2006 een 'Toekomstagenda Milieu' presenteren, die in nauw overleg met de stakeholders van VROM tot stand kwam. Daarin was een *beter* regelgeving een belangrijk trefwoord. Een sterke vereenvoudiging van de vergunningverlening, een zekere centralisering in de procedures, en meer duidelijkheid voor de langere termijn - dat waren de beloftes die we deden.

Deze andere stijl van regelgeving is inmiddels in gang gezet. Uit meerdere participatieprojecten komt naar voren dat burgers niet zozeer tegen regels zijn. Wel vinden veel mensen het belangrijk dat als er regels zijn, ze ook gehandhaafd moeten worden.

De balans over 2006

Bedrijven krijgen meer dan voorheen de ruimte om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen. Daar waar het bedrijfsleven die verantwoordelijkheid neemt, treedt de overheid terug.

Door aan te sluiten bij de behoefte en verwachtingen van burgers, zal ook bij hen het draagvlak voor milieumaatregelen toenemen en een effectievere uitvoering bereikt worden.

Met de Toekomstagenda Milieu zijn acties ingezet om het milieubeleid dichter bij burgers te brengen, bijvoorbeeld door mensen beter te informeren over milieuproblemen. Het kabinet heeft in mei 2006, naar aanleiding van de Toekomstagenda Milieu én in lijn met een advies van de VROM-raad (['Milieu en de kunst van het goede leven'](#)), aangegeven de lokale initiatieven van burgers mogelijk te willen maken. Het kabinet wil zich daarbij richten op initiatieven die enthousiasme kunnen genere-

ren over milieu en duurzame ontwikkeling en, wanneer interessant, ook (door anderen) opgeschaald kunnen worden. Het ministerie van VROM is coördinerend ministerie voor duurzaamheid.

Organisatie

Organisatie

VROM als bedrijf

Een politiek bedrijf met bijna 4.000 medewerkers

VROM is een politiek bedrijf, met bijna 4.000 medewerkers. Deze medewerkers werken soms op heel andere plaatsen dan een buitenstaander zou verwachten: in een laboratorium, op een architectenbureau, in een garage met meetwagens, in een restauratiewerkplaats, op een advocatenkantoor, in een opslagbunker, in een museum, of zelfs in een paleis - bij VROM kan dat allemaal, overal in Nederland, maar ook in Brussel en elders in de wereld. Maar de meeste medewerkers doen hun werk inderdaad in het enorme kantorengedouw in Den Haag, pal naast het Centraal Station. Zij werken daar voor de politiek, zoals voor de minister en de Staten-Generaal, en uiteindelijk vooral voor een duurzame toekomst van Nederland.

In het bedrijf VROM verandert er momenteel veel. VROM wordt omgevormd tot een klein en flexibel kerndepartement. Daarom wordt het aantal medewerkers sterk teruggebracht - een proces dat al een aantal jaren loopt. Fors afslanken zonder op een andere manier te gaan werken en zonder taken af te stoten, gaat op den duur mis. VROM zit dan ook samen met de andere delen van de Rijksoverheid in een ingrijpend veranderingsproces.

Hoe doet VROM het als bedrijf?

Hoe scoren wij zelf op *people*, op *planet* en op *profit*?

'People'

VROM als werkgever

VROM is een goede werkgever. Dat horen we gelukkig regelmatig. Alleen: we kunnen het niet hard maken, althans niet met cijfers. Intern wordt er nog geen 'ministerie-breed' tevredenheidsonderzoek onder de eigen medewerkers gedaan. Dat zou - zeker bij alle veranderingen die gaande zijn - eigenlijk wel moeten gebeuren. Voor 2007 staat daarom een (periodiek) onderzoek naar de tevredenheid onder de medewerkers op stapel. Het wordt een onderzoek dat ook een vergelijking met andere ministeries mogelijk maakt. Ter voorbereiding is al enige ervaring opgedaan met proefonderzoeken bij twee directoren-generaal.

[Werken bij VROM](#)

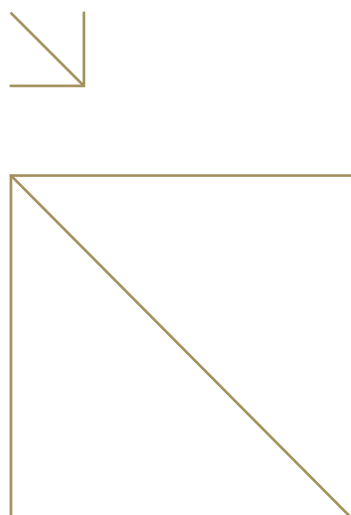
Op weg naar een kerndepartement

VROM werkt toe naar een kleiner, flexibel kerndepartement. Het ministerie wordt al enige jaren kleiner door het uitplaatsen van vooral uitvoeringstaken, en door de taakstellingen van de vorige kabinetten.

In 2006 werden we kleiner én groter. Door reorganisaties gingen collega's van de afdeling Individuele Huursubsidie naar de Belastingdienst, maar we kregen er ook nieuwe collega's bij. We werden uitgebreid met het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) en met het Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf (GOB). De grootste nieuwkomer, het MNP, telt 223 medewerkers.

Bij vergelijking van de cijfers van het personeelsbestand van 2004 met die van 2006 blijkt dat - ondanks de uitbreidingen - het totale personeelsbestand in twee jaar met 5% terugliep. De grootste teruggang zat, door krimp en taakoverheveling, bij de beleidskern (-/- 19%).

Ook in de komende vier jaar zal VROM blijven krimpen. Eind 2006 tekende zich al af dat we onder het nieuwe kabinet een extra inspanning mochten verwachten om het totale personeelsbestand van het Rijk verder terug te brengen. Opgeteld zal VROM in het jaar 2011 met zo'n 25% gekrompen zijn ten opzichte van 2001.

Aantal medewerkers per dienst, per 31 december				mutaties	aandeel
	2004	2005	2006	2004-2006	in 2006
DG-Wonen	724	615	346	-52%	9%
DG-Ruimte	251	238	228	-9%	6%
DG-Milieu	508	446	401	-21%	10%
Concernstaf	167	158	227	36%	6%
Gemeenschappelijke dienst Raden, Commissies en Nederlandse Emissieautoriteit	808	762	746	-8%	19%
VROM Beleidskern	2.506	2.298	2.033	-19%	52%
VROM-Inspectie	562	511	537	-4%	14%
Rijksgebouwendienst	964	972	1.023	6%	26%
Ruimtelijk Planbureau	75	76	81	8%	2%
Milieu- en Natuurplanbureau	-	-	223	-	6%
Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf	-	-	10	-	
VROM	4.107	3.857	3.907	-5%	100%

Toekomstverkenning

Zo'n forse inkrimping kan natuurlijk niet zonder een aanpassing van de werkwijzen en een herbezinning op de taken.

Anticiperend op het nieuwe kabinet is medio 2006 gestart met een toekomstverkenning, met als belangrijke thema's de taakuitvoering, besturing, cultuur en werkwijzen. De secretarissen-generaal hebben daar in 2006 een belangrijke impuls aan gegeven door hun rapport 'In dienst van het Rijk' en later door hun voorstellen hoe bezuinigd kan worden.

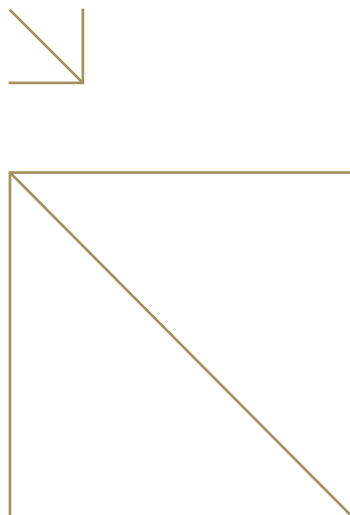
Vooraf bij de bedrijfsvoering neemt de rijksbrede samenwerking sterk toe. In 2006 zijn voorbereidingen getroffen voor de overdracht van taken en medewerkers in 2007 (op het gebied van formatieadvies en arbeidsjuridische vraagstukken). Dit past in de ambitie mee te doen aan alle ontwikkel- en expertisecentra van het Rijk.

Wie werken er bij VROM?

De hoger opgeleiden zijn sterk vertegenwoordigd. Van het personeelsbestand is 72% academicus of hbo'er. Dat is ook terug te vinden in de beloningsstructuur. De meeste mensen zitten in de schalen 10-12. Het aantal medewerkers in de schalen lager

Inschaling

				mutaties
	2004	2005	2006	'04-'06
fte's	3.834	3.598	3.650	-5%
aantal	4.107	3.857	3.907	-5%
Onderverdeling per schaalcategorie in aantallen				
Schaal 1 – 9	1.373	1.257	1.095	-20%
Schaal 10 – 12	1.848	1.758	1.875	1%
Schaal 13 en hoger	886	842	937	6%
Schaal 1 – 9	33,4%	32,6%	28,0%	
Schaal 10 – 12	45,0%	45,6%	48,0%	
Schaal 13 en hoger	21,6%	21,8%	24,0%	

dan 10 neemt gestaag af. Het aantal medewerkers boven schaal 12 is in 2006 met 6% gestegen.

De verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen is al jaren min of meer gelijk en loopt in de pas met de cijfers van de gehele Rijksoverheid. Zo'n 40% van de VROM'ers is vrouw, 60% man. Het aandeel vrouwen in de salarisschaal 10 en hoger bleef gelijk, in de schalen daaronder steeg het 2%.

Voor de hogere functies (schaal 13 en hoger) streven we ernaar dat minstens 24% vervuld wordt door een vrouw. In 2006 werd die doelstelling met 23% vrijwel gehaald. De norm gaat binnenkort overigens flink omhoog. Van de nieuwe instroom in topfuncties (schalen 15 tot 18) in 2011 is 30% vrouw. Om die norm te halen zullen extra inspanningen moeten worden geleverd. De secretaris-generaal, directeuren-generaal en inspecteur-generaal van VROM behoren tot de topambtenaren binnen het Rijk. Zij staan sinds april 2006 niet meer op de loonlijst van VROM, maar zijn, samen met de topambtenaren van de andere ministeries, bijeengebracht in een Topmanagementgroep bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Voor VROM betekende dit dat er drie vrouwelijke topambtenaren van de loonlijst verdwenen.

De vrouwen werken het meest in deeltijd (52%). Dat percentage is stabiel. Het aantal mannen dat in deeltijd werkt is iets toegenomen: van 14% (2005) tot ruim 15% (2006).

Wat de leeftijd van het personeel betreft, wijkt het beeld van VROM niet af van het beeld voor de hele Rijksoverheid: het aantal 45-plussers ligt rond de 50% en dit percentage groeit. De medewerkers tussen 45 en 49 jaar vormen de grootste groep.

Het aantal arbeidsgehandicapten bij VROM daalt al enkele jaren en is nu minder dan 3%. Het aantal medewerkers dat gerekend wordt tot een minderheid (allochtonen) is al enige jaren zo'n 10%. In de lagere salarisschalen (tot schaal 9) is het aandeel allochtonen ongeveer 25%.

VROM wil recht doen aan diversiteit in de samenleving. Daarvoor is het nodig te werken aan een organisatieklimaat waarin mensen verschillen gaan waarderen en benutten. De kerngedachte hierbij is dat VROM zal profiteren van verscheidenheid in het personeelsbestand, waardoor meer 'feeling' met de buitenwereld ontstaat en we ook innovatiever kunnen zijn in het ontwikkelen van onze producten en diensten. Het in 2006 vast-

Medewerkers

man/vrouw en salarisschaal

	2004		2005		2006	
	m	v	m	v	m	v
Schaal 1 – 9	38%	62%	37%	63%	35%	65%
Schaal 10 – 12	67%	33%	66%	34%	66%	34%
Schaal 13 en hoger	79%	21%	77%	23%	77%	23%
Totaal	60%	40%	59%	41%	60%	40%

gestelde actieprogramma 'Krachtig divers' richt zich op de voorgestane diversiteit, waaronder 'gender',

Er bestaan nog wel normen met concrete percentages voor bijvoorbeeld allochtonen of gehandicapten, maar we vinden een open houding bij de werving zeker zo belangrijk.

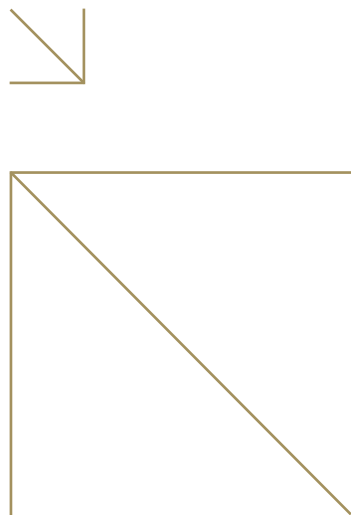
Rond ons emancipatiebeleid hebben we in 2006 ook een visitatiecommissie op bezoek gehad. De commissie gaf het advies dat we ons met betrekking tot de allochtonen niet uitsluitend moeten richten op de instroom, maar ook op het doorstromen naar hogere functies.

Ziekteverzuim opnieuw gedaald

Het ziekteverzuim is in 2006 opnieuw gedaald ten opzichte van voorgaande jaren. En dat geldt ook voor de cijfers van het langdurig ziekteverzuim.

VROM zit met een ziekteverzuim van 4,9% ruim onder het rijks-gemiddelde van 5,5%.

We zijn actief rond het voorkomen en terugdringen van het ziekteverzuim. Als iemand ziek wordt, kijken we direct of er meer aan de hand kan zijn. We streven ernaar dat zieken binnen 6

weken weer werken. Voor de langdurig zieken hebben we speciale re-integratiemedewerkers.

Ongebruikt scholingsgeld

Rond scholing is er iets opvallends aan de hand: het geld is niet opgemaakt. Dat is in een periode van veranderingen nogal bijzonder, omdat het juist dan belangrijk is in ieders vaardigheden te investeren. Per arbeidsplaats is er (bij alle ministeries) per jaar € 1000 beschikbaar. We gaven per arbeidsplaats gemiddeld slechts € 600 uit. Intern zullen we het belang van continue ontwikkeling dus meer onder de aandacht moeten brengen.

Alert blijven rond integriteit

In 2006 kende VROM niet één melding van een schending van de integriteitscode. Daar zijn we heel trots op, zeker vanwege al onze inspanningen op dat terrein, maar we blijven wel alert.

VROM maakt al jaren erg veel werk van het integriteitsbeleid.

We willen namelijk een betrouwbaar ministerie zijn dat het vertrouwen van de burger geniet.

We bevorderen dat op verschillende manieren. We kennen een introductiedag voor nieuwe medewerkers, workshops over inte-

griteit, een 'toetssteen' voor gebruik in het afdelingsoverleg, vertrouwenspersonen, klachtencommissies, het uitvoeren van risico-analyses, een norm voor relatiegeschenken, een registratie van nevenactiviteiten, en een klokkenluidersregeling.

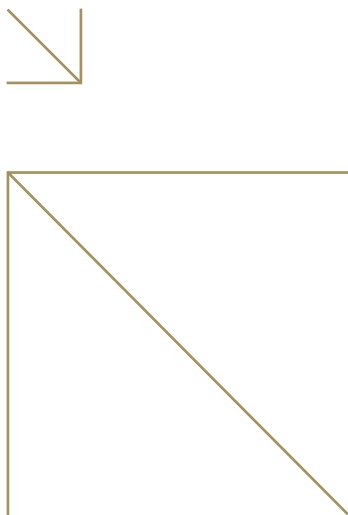
We hameren rond integriteit steeds op de twee belangrijke principes: 'wees transparant' en 'deel dilemma's altijd met anderen'. We hanteren verder een stappenmodel dat VROM'ers helpt adequaat met integriteitsdilemma's om te gaan.

Meer in het algemeen werkt VROM met een zevental 'kernwaarden', waarvan wij graag willen dat ze deel uitmaken van de professionele ethiek van VROM'ers. In trefwoorden zijn dat:

1. verantwoordelijkheid;
2. respect;
3. rechtvaardigheid;
4. eerlijkheid;
5. onafhankelijkheid;
6. loyaliteit;
7. betrouwbaarheid.

Omdat het belangrijk is alert te blijven en steeds opnieuw aandacht te vragen voor het onderwerp, hebben we in 2006 een nieuw integriteitsprogramma opgesteld dat vanaf 2007 gaat

Ziekteverzuim VROM	2004		2005		2006	
	Totaal	> 1 jr	Totaal	> 1 jr	Totaal	> 1 jr
DG-Wonen	7,0%	1,1%	8,0%	0,7%	6,2%	0,6%
DG-Ruimte	5,0%	0,6%	6,1%	1,1%	5,7%	1,0%
DG-Milieu	4,3%	0,5%	3,6%	0,5%	3,4%	0,1%
Concernstaf	7,6%	1,2%	5,6%	0,8%	5,9%	0,9%
Gemeenschappelijke dienst Raden, commissies en Nederlandse Emissieautoriteit	5,3%	0,8%	6,0%	0,7%	5,3%	0,3%
VROM Beleidskern	5,7%	0,8%	6,1%	0,7%	5,2%	0,4%
VROM-Inspectie	4,9%	0,8%	4,2%	0,4%	4,3%	0,2%
Rijksgebouwendienst	5,3%	1,0%	4,9%	0,6%	5,1%	0,6%
Ruimtelijk Planbureau	2,6%	0,0%	3,0%	0,0%	3,3%	0,0%
Milieu- en Natuurplanbureau					2,3%	0,0%
Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf	-	-	-	-	0,4%	0,0%
VROM	5,5%	0,8%	5,5%	0,6%	4,9%	0,4%

draaien: 'Van opleiden en bouwen naar uitvoeren en verantwoording'. Met dat programma willen we voor de volle breedte van het ministerie de weerbaarheid van VROM'ers vergroten.

De integriteitsbevordering heeft in 2006 nog een extra stevige basis gekregen met de wijziging van de Ambtenarenwet. Sinds 1 maart 2006 zijn alle overheidswerkgevers verplicht een integriteitsbeleid te voeren en worden ze daarbij ondersteund door het BIOS (Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector). Voor het overheidsbeleid maakt dit alles inmiddels deel uit van het bredere programma *Good Governance* dat het vertrouwen in de overheid wil vergroten en tegelijk de dienstverlening vanuit de overheid wil verbeteren.

De balans over 2006

We zitten middenin een veranderingsproces dat nog vele jaren zal duren. Het is een proces dat zowel kwantitatief (minder medewerkers) als kwalitatief (betere manier van werken) belangrijk is. Door de zorgvuldige manier waarop we met dat lastige proces omgaan, zal de 'taakstelling' niet gauw als een 'snoei-operatie' de geschiedenis in kunnen gaan.

En dat is het ook niet. Het perspectief dat wenkt, is daarvoor te aantrekkelijk: een flexibele overheid, die snel kan reageren, die dienstbaar is, en voor de eigen medewerkers een gevarieerde werkomgeving biedt. Het zijn mooie woorden, maar het ligt wel binnen bereik.

In 2006 hebben we veel aandacht kunnen besteden aan een verdere verbetering van onze eigen P&O-processen en - samen met de andere ministeries - aan de ontwikkeling naar één 'Concern Rijksdienst'.

Wat kan nog beter?

Bovenaan de verlanglijst voor 2007 staat een blijvend goed verloop van de grote veranderingen. We zullen daarbij alert moeten zijn op een paar specifieke zaken. Bijvoorbeeld op de inhuur van externen. Het mag natuurlijk niet zo zijn dat we, wanneer we bezig zijn het ambtenarenapparaat te verkleinen, via een achterdeur weer externe versterking binnenhalen. Tot nu toe gaat dat goed: in 2006 gaf VROM € 40,6 mln uit aan de inhuur van externen, ruim € 6 mln *minder* dan het jaar daarvoor.

Verder is het belangrijk om het welbevinden van alle medewerkers goed te bewaken. Hoewel veel veranderingen nu nog slechts een discussieonderwerp zijn, zal iedereen het al gauw

op de eigen werkplek gaan merken. In 2007 zullen er tevredenheidsonderzoeken starten om de effecten te meten.

Straks werken we met nog minder mensen. De mensen voor wie in het kleinere kerndepartement geen plaats meer is, zullen naar een andere baan begeleid worden in samenwerking met andere ministeries.

'Planet'

Een doorlopend verbeterproces

Hoewel de invloed van VROM op het milieu natuurlijk bovenal door het beleid wordt bepaald, is de vraag hoe VROM zelf als bedrijf met het milieu omgaat ook van belang. Al was het maar vanwege de voorbeeldfunctie.

Wat onze eigen bedrijfsvoering betreft, kennen we een doorlopend verbeterproces dat stap voor stap onze duurzaamheid versterkt.

In onderstaande gegevens zijn de activiteiten van de Rijksgebouwendienst slechts ten dele verwerkt. Het 'instituut' zoals het een onderdeel van VROM is, zit wel in de cijfers, maar de activiteiten rond het feitelijk gebouwenbeheer zijn verwerkt bij de overheden die gebruiker zijn van die gebouwen.

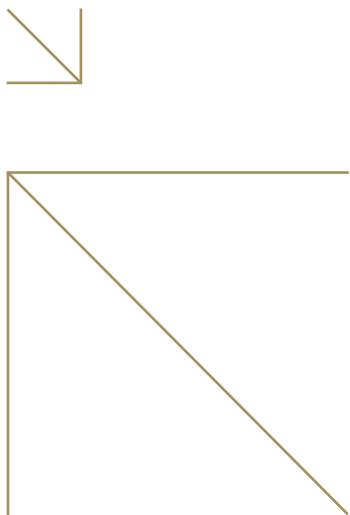
Opnieuw meer energie bespaard

Het ministerie heeft veel aandacht voor het eigen energieverbruik. Dankzij aansluiting op de stadsverwarming, het gebruik van koudeopslag, zonnepanelen op het dak voor de opwekking van elektriciteit en zonnecollectoren voor warm tapwater, was de CO₂-uitstoot van VROM in 2006 6.710 ton. Dat is ongeveer evenveel als het jaar daarvoor. Ook het gebruik van bewegingsensoren en spaarlampen draagt ertoe bij dat het elektriciteitsverbruik relatief laag ligt.

Het besparingsbeleid is er onder andere op gericht zo min mogelijk afhankelijk te zijn van de menselijke factor, omdat gedragsverandering veel meer aandacht vraagt dan fysieke voorzieningen.

De elektriciteit wordt samen met andere ministeries ingekocht en bestaat voor 85% uit groene stroom.

In het kader van het Energie Efficiency Programma (EER) heeft het ministerie in al zijn gebouwen in 2001 een energiebesparing gehaald van 18% ten opzichte van de situatie in 1989. Het Verbeterd Energie Programma (VEP) is in 2002 ingevoerd en heeft tot doel binnen vijf jaar 5% te besparen op het energieverbruik.

Om te laten zien dat VROM het eigen milieugedrag serieus neemt, hebben we in ons hoofdkantoor en in onze zes regionale kantoren al jaren een 'Energiespiegel' in gebruik. Het systeem bewaakt en analyseert het energieverbruik.

De gas- en warmteconsumptie vielen in 2006 3 tot 4% hoger uit dan in 2005. Voor dit hogere verbruik is helaas nog geen afdoende verklaring gevonden. Overigens gebruiken alleen de regiokantoren van VROM gas, het hoofdkantoor in Den Haag is aangesloten op het stadsverwarmingsnet. Ook hier lag het gebruik iets hoger dan in 2005.

VROM-inkoop steeds duurzamer

Al sinds 2001 is duurzaamheid een belangrijk criterium bij het inkoopbeleid van VROM. Bij zes productgroepen kreeg in 2006 41% van de inkoop het predicaat duurzaam.

Onder duurzaam inkopen verstaat VROM het toepassen van milieuaspecten en sociale aspecten in alle fasen van het inkoopproces, zodat dit uiteindelijk leidt tot de daadwerkelijke levering van een product, dienst of werk dat aan deze milieuaspecten en sociale aspecten voldoet. Door het duurzaam inkopen kan de overheid invloed uitoefenen op de markt en bijdragen aan een verduurzaming van de productie.

Duurzaamheidscriteria

De overheid wil de komende jaren haar eigen bedrijfsvoering zo duurzaam mogelijk maken. Duurzaam inkopen vormt hiervan het belangrijkste onderdeel. Door duurzaam in te kopen kan de overheid invloed uitoefenen op de markt en duurzaam produceren bevorderen.

Onder duurzame bedrijfsvoering wordt, naast duurzaam inkopen, ook verstaan: klimaatneutrale Rijksoverheid, duurzaam omgaan met energie, mobiliteitsmanagement en milieu-management.

Staatssecretaris Van Geel deed in 2004 een oproep aan overheden om in 2010 bij minimaal 50% van de overheidsinkopen duurzaamheidscriteria zwaarwegend mee te nemen. Op 30 juni 2005 heeft de Tweede Kamer dit vervolgens aangescherpt door een motie aan te nemen van Koopmans (CDA) en De Krom (VVD) waarin staat dat uiterlijk in 2010 bij 100% van de Rijksaankopen en -investeringen duurzaamheid als zwaarwegend criterium meegenomen moet worden. Decentrale overheden hebben ook doelstellingen afgesproken voor duurzaam inkopen.

Het DUIV2 (een interbestuurlijk overleg van VROM, provincies, gemeenten en waterschappen) heeft op 2 maart 2006 besloten

om duurzaamheid als vast onderdeel mee te nemen bij inkoop, zodat in 2010 50% van het inkoopvolume duurzaam is. De staatssecretaris heeft aangekondigd de Tweede Kamer tweejaarlijks te informeren over de bereikte resultaten ten aanzien van een duurzame bedrijfsvoering door overheden en specifiek rond duurzaam inkopen. De [Monitor Duurzame Bedrijfsvoering Overheden 2006](#) geeft invulling aan deze toezegging.

Kantoormeubilair voor duizenden werkplekken

In 2006 werd een aanbesteding afgerond voor de levering van kantoormeubilair voor duizenden werkplekken. Bij de aankoop hebben we gelet op de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen in alle verwerkte materialen, op de oppervlaktebehandeling die de verwerkte materialen hebben ondergaan, op milieucriteria voor het assembleren en demonteren en op de eindproducten als geheel. De aanbesteding voldoet aan de meest recente duurzaamheidscriteria van het Rijk.

Voor de schoonmaakmiddelen die in de VROM-gebouwen gebruikt worden, is in 2006 overgestapt op uitsluitend proefdiervrije en biologisch afbreekbare middelen.

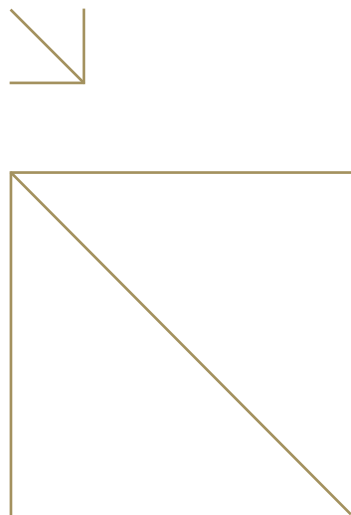
Bij onze inkoop stellen we niet alleen eisen aan de producten en diensten die we inkoop, maar ook aan de leverancier. Bij de afwegingen rond de uiteindelijke gunning laten we het milieugedrag van de leverancier ook een rol spelen.

VROM is sinds 2001 ISO 14001 gecertificeerd. Dit betekent dat er een actief beleid is op het continue verminderen van de milieubelasting ([milieuzorgsysteem](#)). Zo wordt ook het papierverbruik steeds meer teruggedrongen. In 2006 zijn overal binnen VROM multifunctionele printers aangeschaft, die standaard staan afgesteld op dubbelzijdig printen. Dit heeft het papierverbruik drastisch verminderd.

Het inzamelen van afval gebeurt bij VROM al jarenlang gescheiden.

'Socialer' uitbesteden

Bij de aanbesteding en gunning van contracten voor het mogen leveren van facilitaire diensten aan VROM, worden sinds begin 2006 ook sociale criteria betrokken bij de gunning. Zo worden bij nieuwe contracten voor schoonmaakdiensten en de catering nu extra kansen gegeven aan kansarmen op de arbeidsmarkt.

Halvering autokilometers

VROM probeert ook bij het reizen van de eigen medewerkers te besparen op schadelijke emissies. In 2006 lijkt het aantal autokilometers gehalveerd. We hebben echter op dit moment onvoldoende inzicht in de hoeveelheid zakelijk gereden kilometers. Zakelijk gereden kilometers betreffen met de auto gereden kilometers van VROM-medewerkers voor werkdoeleinden. Wij zullen in een volgend verslag uitvoeriger rapporteren over deze gegevens.

VROM beschikt over elf dienstauto's voor de ambtelijke top. Deze auto's rijden, dankzij het gebruik van aardgas als brandstof, relatief schoon.

Vliegreizen compenseren

We proberen het aantal vliegreizen door medewerkers te beperken, maar de internationale overlegagenda 'dicteert' de meeste reizen. We hebben er dus minder invloed op dan we zouden willen.

Ook in 2006 heeft VROM compenserende milieumaatregelen voor de uitstoot van deze vliegkilometers getroffen. Dit gebeurt via 'Trees for Travel', een Nederlandse organisatie die door bomen aan te planten of door te beleggen in duurzame energieprojecten de schadelijke emissies van vliegreizen compenseert.

De balans van 2006

Het meest opvallende is het terugdringen van onze autokilometers. Minder opvallend, maar daarom niet minder belangrijk, is de conclusie dat het permanente verbeterproces ons in alle poriën van de bedrijfsvoering is gaan zitten. De borging via procedures als die van het ISO 14001-certificaat is een uitstekend hulpmiddel.

Wat beter kan

We willen met duurzaam inkopen nog beter scoren en hebben ons tot doel gesteld te zorgen dat zo spoedig mogelijk (maar uiterlijk in 2010) alle VROM-inkopen het predicaat duurzaam verdienen.

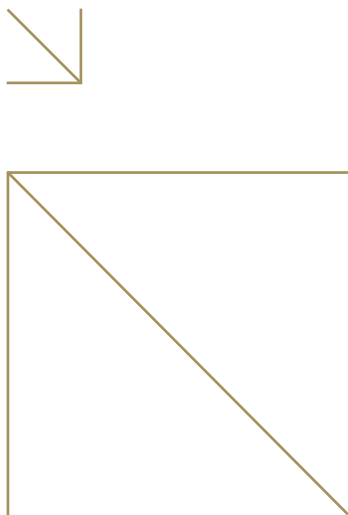
We zullen nog iets moeten doen aan de kwaliteit van ons cijfermateriaal, zodat we beter weten waaróm bijvoorbeeld ons gasverbruik steeg en onze autokilometers drastisch daalden.

Voor sommige thema's werken nog niet met gekwantificeerde doelstellingen. Waar mogelijk willen dat wel realiseren.

Energie	2005	2006
Elektriciteit (kWh)	11.405.306	11.264.290
Gas (m3)	723.478	749.763
Warmte (GJ)	22.260	23.046
CO₂ uitstoot (tonnen)	2005	2006
Elektriciteit	5.018	4.956
Gas *)	1.285	1.331
Stadswarmte	411	422
Totaal	6.714	6.710
CO₂ besparing (tonnen)	2005	2006
Stadswarmte	760	781
Koude gebruik (GJ)	2.378	2.379
Zonnewarmte (GJ)	1	1
Zonnestroom (kWh)	8	8
Totaal	3.148	3.169
Auto	2005	2006
Aantal dienstvoertuigen	10	11
Totaal diesel (liter)	2.945	3.004
Totaal LPG (liter)	1.889	2.049
Totaal benzine (liter)	10.500	11.573
Totaal gereden kilometer (schatting)	540.000	600.000
Zakelijk gereden kilometer (Personeel)	1.890.455	951.070
Trein	2005	2006
Aantal medewerkers met OV-kaart (2-jarig contract)	2.200	2.200
Afval en papier	2005	2006
Ingekocht papier (kg)	285.000	234.000
Gerecycled (kg)	254.960	243.182
Restafval (kg)	258.760	254.020

De eerste drie tabellen zijn niet van toepassing op de gehele VROM organisatie, maar hebben een dekkingspercentage van 90% van de organisatie (op basis van FTE).

* Gas wordt alleen in de regiokantoren gebruikt. Het kantoor van VROM in Den Haag is aangesloten op de stadsverwarming.

'Profit'

De kosten van het beleid

We willen in dit onderdeel stilstaan bij de besteding van een aantal belangrijke geldstromen voor het beleid. Hoe is het bedrijf VROM financieel omgesprongen met de verschillende 'beleidsartikelen'? Zie hiervoor ook het volledige [financiële verslag over 2006](#) en de [begroting voor 2007](#).

Meeste geld naar 'betaalbaar wonen'

Meer dan de helft van de totale VROM-begroting voor 2006 ging naar het zogenaamde Artikel 3: het garanderen van keuzemogelijkheden en betaalbaarheid op de woningmarkt. Het totaal van ruim € 2,2 mld lag ruim 20% hoger dan het jaar daarvoor. Centraal staat het garanderen van de betaalbaarheid van voldoende huurwoningen en het bevorderen van een evenwichtige verdeling van de huurwoningvoorraad. De betaalbaarheid van huurwoningen voor de lage inkomensgroepen wordt bevorderd door de huurtoeslag. In 2006 kregen 1 miljoen huishoudens huurtoeslag. Sinds 1 januari 2006 is de uitvoering van de huurtoeslag bij de Belastingdienst ondergebracht.

In de koopsector worden de mogelijkheden voor de lagere inkomens verbeterd via de nationale hypotheekgarantie. Voor starters op de koopwoningmarkt zijn speciale maatregelen genomen. In 2006 werd een storting van € 40 mln in het fonds Stimulering Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN) gedaan. Dit fonds verstrekt subsidies aan starters op de koopwoningmarkt.

Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting is ruim € 200 mln meer uitgegeven aan huurtoeslag. De publiekscampagne van de Belastingdienst lijkt succesvol geweest. Meer mensen die recht hebben op huurtoeslag, hebben van de regeling gebruik gemaakt.

Ruim € 300 mln naar 'leefbaarheid woonomgeving'

Een andere grote uitgavenpost betreft Artikel 2: het stimuleren van voldoende woningen en het realiseren van een duurzame en gedifferentieerde woningvoorraad en leefbare woonmilieus. Met een bedrag van ruim € 450 mln maakte deze post 11,4% van de totale VROM-begroting uit.

Artikel 2 is vooral bedoeld om de woningproductie te stimuleren, maar het moet ook de vitaliteit en de leefbaarheid van de steden bevorderen. In 2006 ging ruim € 300 mln naar 'leefbaarheid woonomgeving'. Op de beleidsagenda staat dus zowel de

herstructurering van oude wijken als het verbeteren van het evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt.

Dit beleid anticipeert op de toenemende vergrijzing van de bevolking en op de wens van senioren en gehandicapten om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen blijven wonen. Ook bevordert VROM voor woningen en andere gebouwen een langere levensduur, een hogere energiebesparing en een lagere milieubelasting.

Water en bodem

Een bedrag van € 159 mln ging naar het verbeteren van de milieukwaliteit van water en bodem ('Artikel 7'). Omdat niet alle bodemverontreiniging verholpen kan worden, wordt voor de verontreinigde plaatsen een aangepast gebruik vastgesteld. Veel aandacht gaat nu ook uit naar het voorkómen van nieuwe verontreiniging.

Het meerjarenprogramma Bodemsanering heeft in 2006 de beoogde voortgang geboekt. In 2006 zijn ruim 1.500 saneringen uitgevoerd, waarvan circa 150 werden gefinancierd met rijksmiddelen.

Waddenfonds

In 2006 is besloten tot oprichting van het Waddenfonds. Dit fonds (bedoeld voor de terreinen milieu en natuur, kennis en economie) krijgt € 800 mln uit de aardgasbaten. Van dit budget is reeds € 122,4 mln betaald als compensatie voor de afkoop van de kokkelvisserij. De resterende € 678 mln wordt verdeeld over een periode van twintig jaar. Per jaar zal dus ongeveer € 33 mln aan subsidie beschikbaar komen voor activiteiten die gericht zijn op de ontwikkeling van het Waddengebied.

Vooruitblik

Vooruitblik

Extra inspanningen voor de boeg

Tot zover onze terugblik op het jaar 2006. Met dit eerste maatschappelijk jaarverslag van VROM willen we op een transparante wijze inzicht te geven in ons doen en laten en in de duurzaamheidseffecten daarvan.

We hebben niet de pretentie met dit verslag meteen al een schoolvoorbeeld te hebben geleverd van maatschappelijke verslaggeving.

Wat we anderen voorhouden, blijkt ook voor onszelf te gelden: het verslag zelf is één stap, maar minstens zo belangrijk is het starten van een gestructureerd bewakingsproces voor de eigen bijdragen aan de verduurzaming van de samenleving.

Al terugkijkend wordt nog eens extra duidelijk wat het bijzondere van 2006 was. Vooral de brede aandacht voor de klimaatproblematiek en voor de aandachtswijken legde de basis voor extra inspanningen in 2007 (en nog vele jaren daarna). Het is aan ons allen om het bijzondere momentum, dat eind 2006 ontstond, goed te benutten. We zullen wel moeten. Omwille van de generaties na ons mogen we niet verzaken in wat ons nu te doen staat.

Jacqueline Cramer, minister van Ruimte en Milieu

Ella Vogelaar, minister voor Wonen, Wijken en Integratie

Bijlagen

Bijlagen

GRI-checklist

Indicatoren en rapportageplaats

Het 'Global Reporting Initiative' is een internationaal multi-stakeholder initiatief dat richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt.

Het GRI-verslaggevingsraamwerk dient als een breed geaccepteerd systeem voor verslaggeving over de economische, milieugerelateerde en sociale prestaties van een organisatie. Het systeem is ontworpen voor gebruik door elke organisatie, ongeacht omvang, sector of locatie. Het systeem houdt rekening met de praktische afwegingen die diverse organisaties moeten maken - van kleine bedrijven tot ondernemingen met een groot-schalige en geografisch gespreide bedrijfsvoering.

Het GRI-verslaggevingsraamwerk omvat algemene en sector-specifieke inhoud die naar het gezamenlijk inzicht van een groot aantal belanghebbenden van over de hele wereld algemeen toepasbaar is in de verslaggeving over de duurzaamheidsprestaties van een organisatie.

De 'Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving' (de richtlijnen) bestaan uit principes voor het bepalen van de inhoud van het verslag en voor het waarborgen van de kwaliteit van de informatie in het verslag. Het omvat tevens standaardonderdelen van de informatievoorziening, bestaande uit prestatie-indicatoren en overige informatie, evenals richtlijnen betreffende specifieke vaktechnische aangelegenheden van de verslaggeving.

Het GRI onderscheidt drie toepassingsniveaus: A, B en C, waarbij A het niveau is waarbij de grootste volledigheid in behandelde onderwerpen wordt nagestreefd.

Voor dit eerste maatschappelijk jaarverslag streeft VROM naar behalen van het C-niveau. Voor dit niveau moet over de volgende indicatoren tenminste gerapporteerd worden:

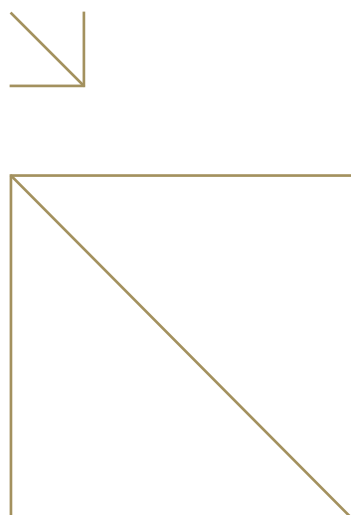
- Strategie en analyse: 1.1
- Organisatieprofiel: 2.1-2.10
- Verslagparameters: 3.1-3.8, 3.10-3.12
- Bestuur, verplichtingen en betrokkenheid: 4.1-4.4, 4.14-4.15
- Prestatie-indicatoren: minimaal 10 performance indicatoren, waarvan tenminste één uit elke categorie (economisch, milieu, sociaal).

Naast de algemene GRI-Richtlijnen publiceert het GRI ook sector-specifieke richtlijnen, waarvan het Public Sector Supplement er één is. Deze is specifiek van toepassing op overheidsorgani-

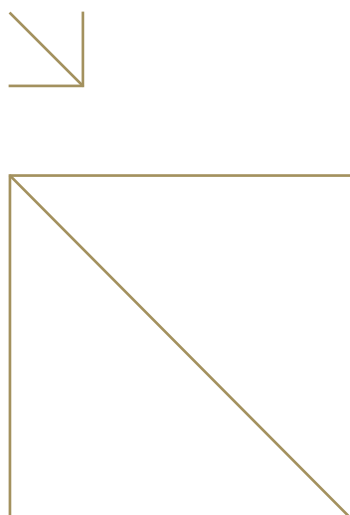
saties. De Public Sector-richtlijnen zijn in ontwikkeling en momenteel alleen 'in draft' beschikbaar en als zodanig niet volledig verwerkt in onderstaande tabel. Wel zijn de standaardcriteria met behulp van het Public Sector Supplement aangepast om de relevantie voor VROM als publieke organisatie te vergroten. VROM streeft ernaar om in het volgende maatschappelijk jaarverslag gebruik te maken van de definitieve versie van de sectorrichtlijnen.

GRI hanteert het 'comply or explain'-principe. Wanneer uitgelegd wordt, waarom een bepaalde indicator niet van toepassing is op het betreffende duurzaamheidsverslag, voldoet het verslag hiermee alsnog aan de GRI-vereisten.

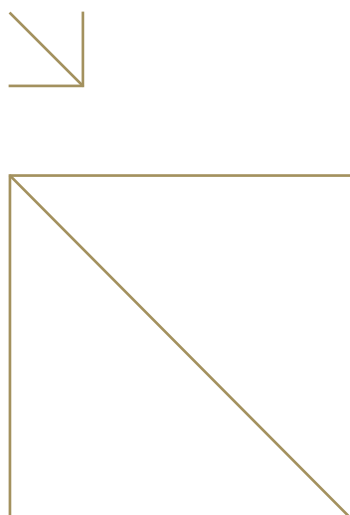
Alle indicatoren uit de G3 Reporting Guidelines zijn in onderstaande tabel opgenomen. Voor elke indicator is vermeld of, en zo ja waar, hierover gerapporteerd wordt in het maatschappelijk jaarverslag van VROM.

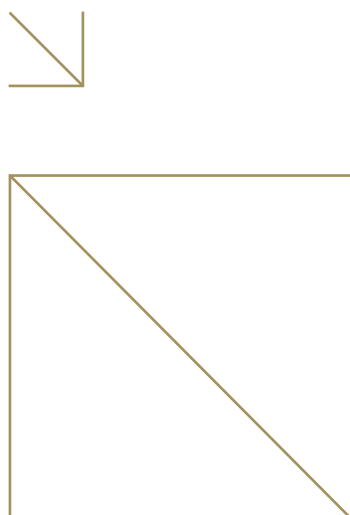
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
Strategie en Analyse		
1.1	Bestuurdersverklaring omtrent relevantie van duurzame ontwikkeling en de bijbehorende strategie, incl. beleidsprioriteiten en issues binnen jurisdictie	Voorwoord
1.2	Beschrijving van belangrijke gevolgen, risico's en mogelijkheden	Niet gerapporteerd
Organisatieprofiel		
2.1	Naam van de organisatie	Jaarverslag – Over VROM
2.2	Missie, functies en verantwoordelijkheden	Jaarverslag – Over VROM
2.3	Operationele structuur van de organisatie, met inbegrip van divisies, werkmaatschappijen, dochterondernemingen en samenwerkingsverbanden	Jaarverslag - Over VROM
2.4	Aanwezigheid en locatie van operating units en gerelateerde entiteiten als dochterondernemingen, joint ventures en publiekprivate partnerschappen waar van toepassing.	Jaarverslag - Over VROM
2.5	Jurisdictie	Jaarverslag - Over VROM Dilemma's - Nederland, Europa of de wereld
2.6	Rechtsvorm	Jaarverslag - Over VROM
2.7	Primaire gebruikers, begunstigen en/of doelgroepen	Jaarverslag - Over VROM
2.8	Omvang van de verslaggevende organisatie	Jaarverslag - Over VROM Organisatie – People, Profit
2.9	Significante veranderingen tijdens de verslagperiode wat betreft omvang, structuur of eigendom	Jaarverslag - Over VROM
2.10	Onderscheidingen die tijdens de verslagperiode werden toegekend	Jaarverslag - Over VROM

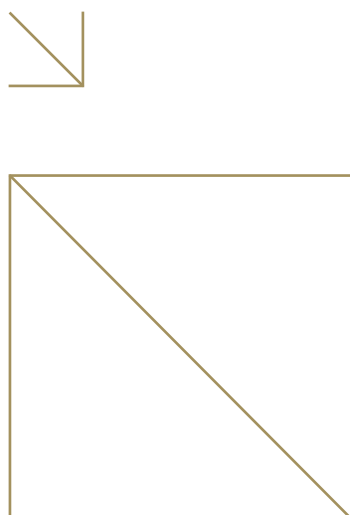
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
Verslag parameters		
3.1	Verslagperiode (bijvoorbeeld fiscaal jaar of kalenderjaar) waarop de verstrekte informatie betrekking heeft	Jaarverslag – Verantwoording
3.2	Datum van het meest recente verslag (indien van toepassing)	Niet gerapporteerd (dit is het eerste maatschappelijk jaarverslag van VROM)
3.3	Verslaggevingscyclus (jaarlijks, tweejaarlijks, etc.)	Jaarverslag – Verantwoording
3.4	Contactpunt voor vragen over het verslag of de inhoud ervan	Jaarverslag – Reacties welkom
Reikwijdte en afbakening van het verslag		
3.5	Proces voor het bepalen van de inhoud van het verslag	Jaarverslag – Verantwoording
3.6	Afbakening van het verslag	Jaarverslag – Verantwoording
3.7	Vermeld eventuele specifieke beperkingen voor de reikwijdte of afbakening van het verslag	Jaarverslag – Verantwoording
3.8	Basis voor verslaggeving over samenwerkingsverbanden, dochterondernemingen in gedeeltelijke eigendom, gehuurde faciliteiten, uitbestede activiteiten of andere entiteiten die de vergelijkbaarheid tussen verschillende verslagperioden of verslaggevende organisaties aanzienlijk beïnvloeden	Jaarverslag – Verantwoording
3.9	De technieken en berekeningsgrondslagen voor gegevensmetingen, waaronder de voor schattingen gebruikte aannames en de technieken die zijn toegepast op de samenstelling van de indicatoren en overige informatie in het verslag	Jaarverslag – Verantwoording Organisatie
3.10	Uitleg over de gevolgen van eventuele herformuleringen van eerder verstrekte informatie (bijvoorbeeld fusies of overnames, verandering van referentiejaar of verslaggevingsperiode en veranderingen met betrekking tot de aard van de activiteiten of de meetmethoden)	Niet gerapporteerd (dit is het eerste maatschappelijk jaarverslag van VROM)

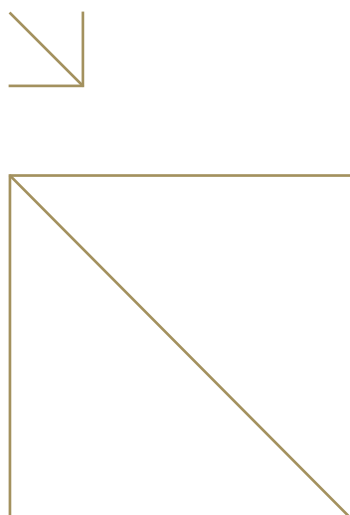
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
3.11	Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes ten aanzien van reikwijdte, afbakening of meetmethoden die voor het verslag zijn toegepast	Niet gerapporteerd (dit is het eerste maatschappelijk jaarverslag van VROM)
GRI inhoudsopgave		
3.12	Tabel waarin staat waar in het verslag de standaardonderdelen van de informatievoorziening te vinden zijn	Jaarverslag - Wereldwijd initiatief GRI- tabel (deze tabel)
Assurance		
3.13	Beleid en huidige praktijk met betrekking tot het betrekken van externe assurance van het verslag	Jaarverslag – Verantwoording
Bestuur, verplichtingen en betrokkenheid		
4.1	De bestuursstructuur van de organisatie, met inbegrip van commissies die vallen onder het hoogste bestuurslichaam en verantwoordelijk zijn voor specifieke taken, zoals het bepalen van de strategie of het overzicht over de organisatie	Jaarverslag – Over VROM
4.2	Geef aan of de voorzitter van het hoogste bestuurslichaam eveneens een leidinggevende functie heeft (en, zo ja, zijn/haar functie binnen het kader van de organisatie en de redenen voor deze situatie)	Jaarverslag – Over VROM
4.3	Voor organisaties met een enkelvoudige bestuursstructuur: vermeld het aantal onafhankelijke en/of niet-leidinggevende leden van het hoogste bestuurslichaam	Niet relevant voor VROM
4.4	Mechanismen die aandeelhouders en medewerkers de gelegenheid geven om aanbevelingen te doen aan of medezeggenschap uit te oefenen op het hoogste bestuurslichaam	Niet relevant voor VROM
4.5	Een koppeling tussen vergoedingen voor leden van het hoogste bestuurslichaam, topmanagers en leidinggevendenden (met inbegrip van vertrekregelingen) en de prestaties van de organisatie (met inbegrip van sociale en milieugerelateerde prestaties)	Niet gerapporteerd

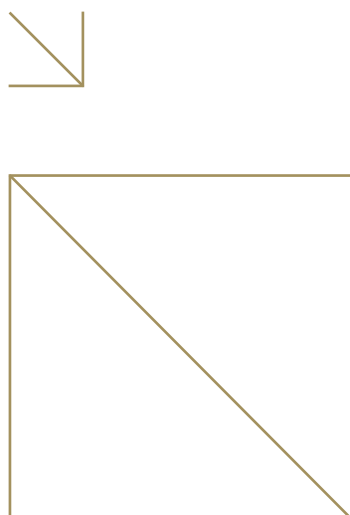
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
4.6	Processen waarmee het hoogste bestuurslichaam waarborgt dat strijdige belangen worden vermeden	Niet gerapporteerd
4.7	Proces voor het bepalen van de kwalificaties en expertise van de leden van het hoogste bestuurslichaam voor het sturen van de strategie van de organisatie aangaande economische, milieugerelateerde en sociale onderwerpen	Niet relevant voor VROM
4.8	Intern ontwikkelde missie- of beginselverklaringen, gedragscodes en uitgangspunten die van belang zijn voor de economische, milieugerelateerde en sociale prestaties, met vermelding van de mate van invoering ervan	Organisatie - People
4.9	Procedures van het hoogste bestuurslichaam voor het overzien van de inventarisatie en het beheer door de organisatie van economische, milieugerelateerde en sociale prestaties, met inbegrip van relevante risico's en mogelijkheden en naleving van of conformiteit met internationaal overeengekomen standaarden, gedragscodes en principes	Niet gerapporteerd
4.10	Processen voor het evalueren van de eigen prestaties van het hoogste bestuurslichaam, in het bijzonder betreffende economische, milieugerelateerde en sociale prestaties	Niet gerapporteerd
Verplichtingen in verband met externe initiatieven		
4.11	Toelichting over de toepassing van het voorzorgsprincipe door de verslaggevende organisatie	Niet gerapporteerd
4.12	Extern ontwikkelde economische, milieugerelateerde en sociale handvesten, principes of andere initiatieven die de organisatie onderschrijft	Paragraaf 'Wereldwijd initiatief'
4.13	De belangrijkste samenwerkingsverbanden waarvan de publieke organisatie lid is.	Jaarverslag – Over VROM
Overleg met belanghebbenden		
4.14	Lijst van groepen belanghebbenden die de organisatie heeft betrokken	Omgeving

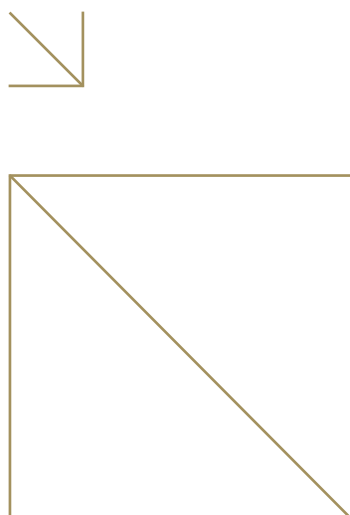
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
4.15	Basis voor inventarisatie en selectie van belanghebbenden die moeten worden betrokken	Dossiers Omgeving
4.16	Benadering van het betrekken van belanghebbenden, waaronder de frequentie ervan per type en groep belanghebbenden	Omgeving
4.17	De voornaamste onderwerpen en vraagstukken die naar voren zijn gekomen door de betrokkenheid van belanghebbenden en hoe de organisatie hierop heeft gereageerd, onder meer via haar verslaggeving	Omgeving
Economische prestatie-indicatoren		
EC1	Directe economische waarden die zijn gegenereerd en gedistribueerd, waaronder inkomsten, operationele kosten, personeelsvergoedingen, donaties en overige maatschappelijke investeringen, ingehouden winst en betalingen aan kapitaalverstrekkers en overheden	Organisatie – Profit en Financiële Jaarverslag VROM
EC2	Financiële implicaties en andere risico's en mogelijkheden voor de activiteiten van de organisatie als gevolg van klimaatverandering	Niet gerapporteerd
EC3	Dekking van de verplichtingen in verband met het vastgestelde uitkeringenplan van de organisatie	Niet gerapporteerd
EC4	Significante financiële steun van een overheid	Organisatie - Profit
EC5	Spreiding in de verhouding tussen het standaard aanvangssalaris en het lokale minimumloon op belangrijke bedrijfslocaties	Niet gerapporteerd
EC6	Beleid, methoden en deel van uitgaven betreffende lokaal gevestigde leveranciers op belangrijke bedrijfslocaties	Niet relevant voor VROM
EC7	Procedures voor lokale personeelswerving en aandeel van het topkader dat afkomstig is uit de lokale gemeenschap op belangrijke bedrijfslocaties	Niet relevant voor VROM

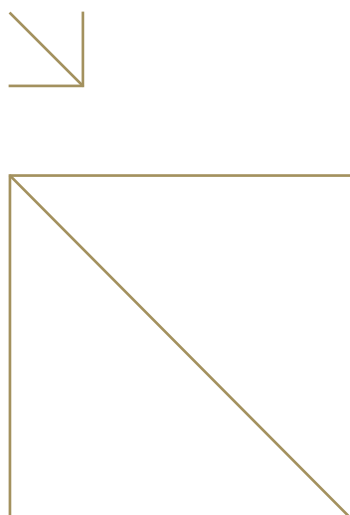
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
EC8	Ontwikkeling en gevolgen van investeringen in infrastructuur en diensten die voornamelijk ten behoeve van het algemeen nut worden geboden door middel van verplichtingen van commerciële aard, dan wel in natura of pro bono	Jaarverslag – Over VROM
EC9	Inzicht in en beschrijving van significante indirecte economische gevolgen, waaronder de omvang ervan	Niet gerapporteerd
Milieu prestatie-indicatoren		
EN1	Totale hoeveelheid gebruikte materialen naar gewicht of volume	Organisatie - Planet
EN2	Percentage van de gebruikte materialen dat bestaat uit afval uit externe bronnen	Organisatie - Planet
EN3	Direct energieverbruik door primaire energiebron	Organisatie - Planet
EN4	Indirect energieverbruik door primaire bron	Niet gerapporteerd
EN5	Energie die bespaard is door besparingen en efficiëntieverbeteringen	Organisatie - Planet
EN6	Initiatieven ten behoeve van energie-efficiënte of op duurzame energie gebaseerde producten en diensten, evenals verlagingen van de energie-eisen als resultaat van deze initiatieven	Organisatie -Planet
EN7	Initiatieven ter verlaging van het indirecte energieverbruik en reeds gerealiseerde verlaging	Niet gerapporteerd
EN8	Totale wateronttrekking per bron	Niet relevant voor VROM
EN9	Waterbronnen waarvoor wateronttrekking significante gevolgen heeft	Niet relevant voor VROM
EN10	Percentage en totaalvolume van gerecycled en hergebruikt water	Niet relevant voor VROM
EN11	Locatie en oppervlakte van land dat eigendom is, gehuurd wordt, beheerd wordt in of grenst aan beschermde gebieden en gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde buiten beschermde gebieden	Niet relevant voor VROM

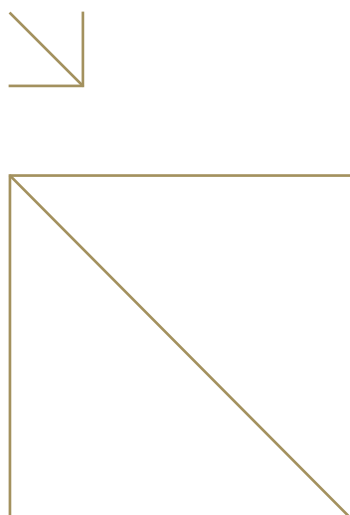
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
EN12	Beschrijving van significante gevolgen van activiteiten, producten en diensten op de biodiversiteit in beschermde gebieden en gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde buiten beschermde gebieden	Niet relevant voor VROM
EN13	Beschermde of herstelde habitats	Niet relevant voor VROM
EN14	Strategieën, huidige maatregelen en toekomstige plannen voor het beheersen van de gevolgen van de biodiversiteit	Niet relevant voor VROM
EN15	Aantal op de rode lijst van de IUCN vermelde soorten en soorten op nationale beschermingslijsten met habitats in gebieden binnen de invloedssfeer van bedrijfsactiviteiten, ingedeeld naar hoogte van het risico van uitsterven	Niet relevant voor VROM
EN16	Totale directe en indirecte emissie van broeikasgassen naar gewicht	Organisatie - Planet
EN17	Andere relevante indirecte emissie van broeikasgassen naar gewicht	Niet gerapporteerd
EN18	Initiatieven ter verlaging van de emissie van broeikasgassen en gerealiseerde verlagingen	Organisatie - Planet
EN19	Emissie van ozonafbrekende stoffen naar gewicht	Niet gerapporteerd
EN20	NO, SO en andere significante luchtmissies naar type en gewicht	Niet gerapporteerd
EN21	Totale waterafvoer naar kwaliteit en bestemming	Niet relevant voor VROM
EN22	Totaalgewicht afval naar type en verwijderingsmethode	Organisatie - Planet
EN23	Totaal aantal en volume van significante lozingen	Niet relevant voor VROM
EN24	Gewicht van getransporteerd, geïmporteerd, geëxporteerd of verwerkt afval dat als gevaarlijk geldt op grond van bijlage I, II, III en VIII van de Conventie van Bazel en het percentage afval dat internationaal is getransporteerd	Niet relevant voor VROM

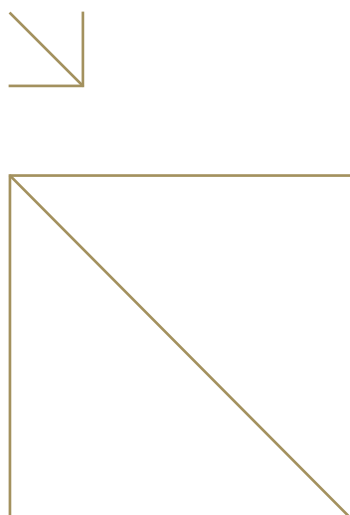
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
EN25	Benaming, grootte, beschermingsstatus en biodiversiteitswaarde van wateren en gerelateerde habitats die significante gevolgen ondervinden van de waterafvoer en -afvloeiing van de verslaggevende organisatie	Niet relevant voor VROM
EN26	Initiatieven ter compensatie van de milieugevolgen van producten en diensten en de omvang van deze compensatie	Organisatie - Planet
EN27	Percentage producten dat is verkocht en waarvan de verpakking is ingezameld, naar categorie	Niet relevant voor VROM
EN28	Monetaire waarde van significante boetes en totaal aantal niet-monetaire sancties wegens het niet naleven van milieuwet- en -regelgeving	Niet gerapporteerd
EN29	Significante milieugevolgen van het transport van producten en andere goederen en materialen die worden gebruikt voor de activiteiten van de organisatie en het vervoer van personeelsleden	Organisatie - Planet
EN30	Totale uitgaven aan en investeringen in milieubescherming naar type	Niet gerapporteerd
Sociale prestatie-indicatoren: Arbeid		
LA1	Totale personeelsbestand naar type werk, arbeidsovereenkomst en regio	Organisatie - People
LA2	Totaal aantal en snelheid van personeelsverloop per leeftijdsgroep, geslacht en regio	Organisatie - People
LA3	Uitkeringen aan voltijdmedewerkers die niet beschikbaar zijn voor deeltijdmedewerkers, per grootschalige activiteit	Niet relevant voor VROM
LA4	Percentage medewerkers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt	Organisatie - People
LA5	Minimale opzegtermijn(en) in verband met operationele veranderingen, inclusief of dit wordt gespecificeerd in collectieve overeenkomsten	Niet gerapporteerd

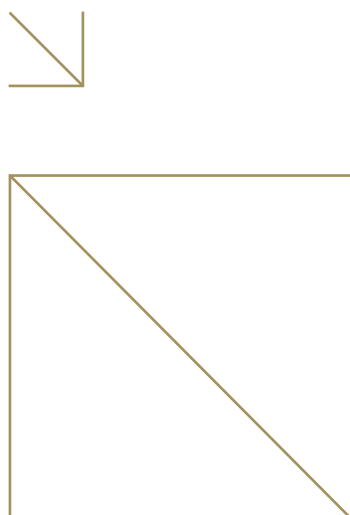
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
LA6	Percentage van het totale personeelsbestand dat is vertegenwoordigd in formele gezamenlijke arbo-commissies van werkgevers en werknemers die bijdragen aan de controle op en advies over arbo-programma's	Niet gerapporteerd
LA7	Letsel-, beroepsziekte-, uitvaldagen- en verzuimcijfers en het aantal werkgerelateerde sterfgevallen per regio	Organisatie - People
LA8	Opleidings-, trainings-, advies-, preventie- en risicobeheersings-programma's ten behoeve van personeelsleden, hun families of omwonenden in verband met ernstige ziekten	Niet gerapporteerd
LA9	Afspraken over arbo-onderwerpen vastgelegd in formele overeenkomsten met vakbonden	Niet gerapporteerd
LA10	Gemiddeld aantal uren dat een werknemer per jaar besteedt aan opleidingen, onderverdeeld naar werknemerscategorie	Organisatie - People
LA11	Programma's voor competentie management en levenslang leren die de blijvende inzetbaarheid van medewerkers garanderen en hen helpen bij het afronden van hun loopbaan	Organisatie - People
LA12	Percentage medewerkers dat regelmatig wordt ingelicht omtrent prestatie- en loopbaanontwikkeling	Organisatie - People
LA13	Samenstelling van bestuurslichamen en onderverdeling van medewerkers per categorie, naar geslacht, leeftijdsgroep, het behoren tot een bepaalde maatschappelijke minderheid en andere indicatoren van diversiteit	Organisatie - People
LA14	Verhouding tussen basissalarissen van mannen en vrouwen per medewerkerscategorie	Niet gerapporteerd
Sociale prestatie-indicatoren: Mensenrechten		
HR1	Percentage van en totaal aantal aanmerkelijke investerings-overeenkomsten waarin clausules over mensenrechten zijn opgenomen of waarvan de naleving van de mensenrechten is getoetst	Niet relevant voor VROM

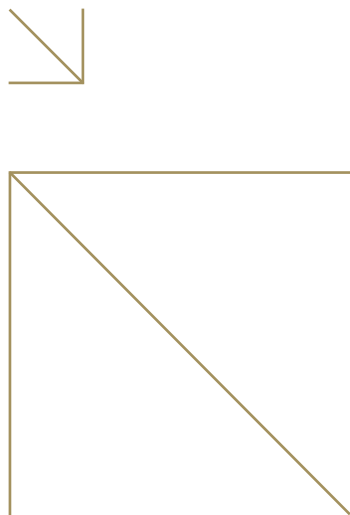
Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
HR2	Percentage belangrijke leveranciers en aannemers die getoetst zijn op naleving van de mensenrechten en op getroffen maatregelen	Niet gerapporteerd
HR3	Totaal aantal uren personeelstraining over beleid en procedures betreffende aspecten van mensenrechten die relevant zijn voor de activiteiten, met inbegrip van het percentage van het personeel dat de trainingen gevolgd heeft	Niet gerapporteerd
HR4	Totaal aantal gevallen van discriminatie en de getroffen maatregelen	Niet gerapporteerd
HR5	Activiteiten waarvan is vastgesteld dat daarbij een aanzienlijk risico zou kunnen gelden voor het recht op de uitoefening van de vrijheid van vereniging en collectieve arbeidsonderhandelingen, alsmede de maatregelen die zijn getroffen ter ondersteuning van deze rechten	Niet relevant voor VROM
HR6	Activiteiten waarvan is vastgesteld dat er een aanzienlijk risico is van gevallen van kinderarbeid, alsmede de maatregelen die zijn getroffen gericht op de uitbanning van kinderarbeid	Niet relevant voor VROM
HR7	Activiteiten waarvan is vastgesteld dat er een aanzienlijk risico is van gevallen van gedwongen of verplichte arbeid, alsmede de maatregelen die zijn getroffen gericht op de uitbanning van gedwongen of verplichte arbeid	Niet relevant voor VROM
HR8	Percentage van het beveiligingspersoneel dat training heeft gevolgd in het beleid of de procedures van de organisatie betreffende aspecten van de mensenrechten die relevant zijn voor de activiteiten	Niet relevant voor VROM
HR9	Totaal aantal gevallen van overtreding van de rechten van de inheemse bevolking, alsmede de getroffen maatregelen	Niet relevant voor VROM
Sociale prestatie-indicatoren: Maatschappij		
S01	Aard, reikwijdte en effectiviteit van alle programma's en methoden die de effecten van de activiteiten op gemeenschappen bepalen en beheren, waaronder vestiging, activiteiten en vertrek	Niet relevant voor VROM

Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
S02	Percentage van en totaal aantal bedrijfseenheden geanalyseerd op corruptiegerelateerde risico's	Organisatie - People
S03	Percentage van het personeel dat training in anticorruptiebeleid en –procedures van de organisatie heeft gevolgd	Organisatie - People
S04	Maatregelen die zijn getroffen naar aanleiding van gevallen van corruptie	Niet gerapporteerd
S05	Standpunten betreffende publiek beleid en deelname aan de ontwikkeling ervan, evenals lobbyen	Niet relevant voor VROM
S06	Totale waarde van financiële en in-natura-bijdragen aan politieke partijen, politici en gerelateerde instellingen per land	Niet relevant voor VROM
S07	Totaal aantal rechtszaken vanwege concurrentiebelemmerend gedrag, anti-kartel-, en monopolistische praktijken, alsmede de resultaten van deze rechtszaken	Niet relevant voor VROM
S08	Monetaire waarde van significante boetes en totaal aantal niet-monetaire sancties wegens het niet naleven van wet- en regelgeving	Niet gerapporteerd
Sociale prestatie-indicatoren: Productverantwoordelijkheid		
PR1	Levensduurstadia waarin de gevolgen van producten en diensten voor gezondheid en veiligheid worden beoordeeld met het oog op verbetering en het percentage van belangrijke product- en dienstencategorieën die aan dergelijke procedures onderhevig zijn	Niet relevant voor VROM
PR2	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende gevolgen voor gezondheid en veiligheid van producten en diensten gedurende de levensduur, naar type resultaat	Niet relevant voor VROM
PR3	Type informatie over producten en diensten dat verplicht wordt gesteld door procedures en het percentage van belangrijke producten en diensten die onderhevig zijn aan dergelijke informatie-eisen	Niet relevant voor VROM

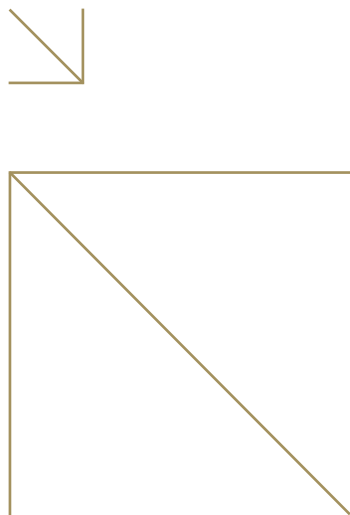

Indicator	Beschrijving	Verwijzing naar Hoofdstuk - Paragraaf
PR4	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende informatie over en etikettering van producten en diensten, naar type resultaat	Niet relevant voor VROM
PR5	Beleid ten aanzien van klanttevredenheid, met inbegrip van resultaten van onderzoeken naar de klanttevredenheid	Beleid met burgers
PR6	Programma's voor de naleving van wetten, standaarden en vrijwillige codes met betrekking tot marketingcommunicatie, waaronder reclame, promotie en sponsoring	Niet gerapporteerd
PR7	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende marketingcommunicatie, waaronder reclame, promotie en sponsoring, naar type resultaat	Niet gerapporteerd
PR8	Totaal aantal gegronde klachten over inbreuken op de privacy van klanten en het kwijtraken van klantgegevens	Niet gerapporteerd
PR9	Monetaire waarde van significante boetes wegens het niet-naleven van wet- en regelgeving betreffende de levering en het gebruik van producten en diensten	Niet gerapporteerd

Afkortingenlijst

3 P's	People, planet, profit
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BuZa	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CDM	Clean Development Mechanism
CO ₂	Koolstofdioxide
COP	Conference of Parties
CvdK	Commissaris van de Koningin
DCMR	Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond
DG	Directoraat-generaal
ECN	Energieonderzoek Centrum Nederland
EER	Energie Efficiencyprogramma Rijkshuisvesting
EPC	Energieprestatiecoëfficiënt
EPI	Environmental Performance Index
EU	Europese Unie
EVOA	Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FIN	Ministerie van Financiën
fte	Fulltime-equivalent
G3	Derde Generatie GRI-Richtlijnen
G8	Group of Eight (Acht belangrijkste industrielanden: Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland, Italië, Japan, Verenigde Staten, Canada en Rusland)
GGZ-Nederland	Geestelijke gezondheidszorg Nederland. De brancheorganisatie voor de geestelijke gezondheidszorg en verstellingszorg in Nederland.
GRI	Global Reporting Initiative
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs
IMPEL-TFS	IMPEL: the European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law TFS: Transfrontier Shipments of Waste Europese handhavingnetwerk voor afvalschepen
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISO	International Organization for Standardization
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
JenG	Jeugd en Gezin
JI	Joint Implementation
JUS	Ministerie van Justitie
KLM	Koninklijke Luchtvaart Maatschappij
KPN	Koninklijke PTT Nederland
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LTO Nederland	Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland
MNP	Milieu- en Natuurplanbureau
MOP	Meerjarenontwikkelingsplan

MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NEC	Nationale Emissieplafonds (National Emission Ceilings)
NGO	Non-gouvernementele organisatie
NMP4	vierde Nationale Milieubeleidsplan
NO	Stikstofoxide
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
OCW	Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OV	Openbaar vervoer
Rgd	Rijksgebouwendienst
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMNO	Raad voor ruimtelijk, milieu- en natuuronderzoek
SG	Secretaris-generaal
SMOM	Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu.
SNM	Stichting Natuur en Milieu
SO	Zwaveldioxide
SVN	Stimulering Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
UMTS	Universal Mobile Telecommunications System
UNEP	United Nations Environment Programme
V&I	Vreemdelingenzaken en Integratie
VBTB	Van Beleidstoepassing tot Beleidsverantwoording
VCE	Visitatiecommissie Emancipatie
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VNO-NCW	Samentrekking van de afkortingen van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO) en het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW)
VROM	Ministerie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
W	Wonen
WWenI	Wonen, Wijken en Integratie

Dit is een publicatie van: **Ministerie van VROM**
→ Rijnstraat 8 → 2515 XP Den Haag → www.vrom.nl

Ministerie van VROM →

staat voor ruimte, milieu, wonen, wijken en integratie. Beleid maken, uitvoeren en handhaven.

Nederland is klein. Denk groot.

